

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Mediální obraz Státní bezpečnosti v tištěných
médiích v období listopad 1989 - červen 1990**

**Vypracovala:
Alžběta Trousilová**

**Konzultant:
PhDr. Pavel Žáček**

Praha 2006

Prohlášení: Prohlašuji, že práci Mediální obraz Státní bezpečnosti v tištěných médiích období listopad 1989 - červen 1990 jsem vypracovala sama a čerpala jsem pouze z pramenů a zdrojů uvedených v seznamu na konci práce. Diplomová práce cca 145 831 znaků.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Historie Státní bezpečnosti a její fungování	4
<u>2.1 Historie StB</u>	4
<u>2.2. Fungování StB v roce 1989</u>	7
3. Lidové noviny	13
4. Rudé právo	17
5. Srovnání informací o StB v LN a RP	20
<u>5.1. Základní rozdíly mezi LN a RP</u>	20
<u>5.2 Obecný postoj LN a RP k informacím o StB</u>	22
5.2.1 Žurnalistické tvary.....	22
5.2.2 Témata, která deníky referují.....	23
5.2.3. Množství informací.....	26
5.2.3.1 Množství informací v RP.....	26
5.2.3.2 Množství informací LN.....	28
5.2.3.3 Porovnání množství informací v LN a P.....	29
5.2.4 Zdroje informací.....	30
<u>5.3 Skartace dokumentů StB</u>	34
5.3.1 Průběh skartací dokumentů.....	34
5.3.2 Jak o skartacích informovalo RP.....	38
<u>5.4 Proces rušení o rušení StB</u>	43
5.4.1 Proces rušení StB.....	43
5.4.2 Jak o rušení StB informovaly RP a LN.....	46
<u>5.5 Aféra Lis - lustrace</u>	55
5.5.1 Historie lustračních zákonů - Lisova aféra.....	55
5.5.2 Jak o aféře Lis informovaly LN a RP.....	59
<u>5.6 Aféra Bartončík</u>	67

5.6.1 Co byla aféra Bartončík.....	67
5.6.2 Srovnání informování o aféře Bartončík na stránkách LN a RP.....	70
6.Závěr.....	79
7.Summary.....	83
8. Seznam literatury a pramenů.....	84

SCHVÁLENO

Teze diplomové práce

Student: Bc. Alžběta Trousilová
Vedoucí práce: PhDr. Pavel Žáček, Ph.D
Škola: Univerzita Karlova v Praze
Obor: mediální studia
Bydliště: Podkopná Lhota 27, Trnava u Zlína 763 18
Kontakt: 723/984474

Název: Mediální obraz Státní bezpečnosti v tištěných médiích v období listopadu 1989 – června 1990

Teze: 17. listopad roku 1989 znamenal pro českou společnost převratnou změnu. Kromě jiných i změnu v oblasti svobody informací. V březnu 1990 byla přijata novela tiskového zákona, která uzákonila svobodu vydávání periodických tiskovin. S tím mohla média dávat lidem informace, které se k nim v dřívější době nedostaly. Jedním z druhů informací, po kterých byla v porevoluční době největší poptávka, byly informace o Státní bezpečnosti (StB).

V souvislosti s ní se zřejmě jako první objevovaly informace o jejím zrušení, ke kterému oficiálně došlo 1. února 1990. Tehdejší ministr vnitra Richard Sacher ale ještě dlouho musel čelit útokům studentských hnutí či nejrůznějších iniciativ, které v té době vznikaly, že některé složky StB stále tajně fungují. Je pravděpodobné, že média se k těmto kampaním zpočátku připojovala jen postupně. Je zajímavé se podívat, jaký měla média k StB přístup, jak její činnost popisovala, či kdo například médiím informace o StB poskytoval.

Vhodným srovnáním mohou být zvláště některé deníky, které měly ke komunistickému režimu zcela odlišný postoj. Rudé právo byl úzce spjato s komunistickým režimem a o jakékoliv informace o represivních složkách dob minulých pravděpodobně nemělo zájem, naopak například Lidové noviny, které začaly legálně vycházet 5. ledna 1990, pravděpodobně o událostech kolem Státní bezpečnosti informovaly podrobněji.

Datum 8. června je datem prvních svobodných porevolučních voleb v Československu, a mohlo by etapu, kdy média o tajné službě začala postupně informovat, omezit z druhé strany.

Hypotéza: Média první týdny po revoluci o Státní bezpečnosti vůbec neinformovala. První sdělení, které s tématem souvisela se začala objevovat v únoru 1990 v souvislosti s oficiálním zrušení StB. Téma Státní bezpečnosti bylo pro média postupem času stále zajímavější a kontroverznější. Instrukce byla vykreslována jako nežádoucí a její zrušení je pozitivní krok.

Univerzita Karlova v Praze	
Fakulta sociálních věd	
Dolo dne:	11-06-2004
Přilož:	Skartační heslo:
Přiděleno: ML	

Ve své práci si kladu tyto záměry:

- 1) Popsat, jaký byl obraz Státní bezpečnosti bezprostředně po revoluci v listopadu 1989.
- 2) Popsat, jaký byl pohled jednotlivých médií na StB, jak se stavěla k jejímu zrušení, k jejím dřívějším postupům.
- 3) Pojmenovat témata, o nichž vybrané deníky v souvislosti s StB informovaly.

Literatura:

- BUNZLOVÁ, Alice a kol.: Jak pracovat s produkcí tiskové agentury, Univerzita Karlova, Praha 1983
- CALDER, James D.: Intelligence, Espionage and Related Topics, Greenwood Press, New York 1999
- DOUBEK, Bohumil: StB o sobě, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2002
- HOLUBEC, Stanislav: Výměna elit, Futura, Praha 2002
- Kol. autorů: Securitas imperii 6, denní situační zprávy StB z listopadu a prosince 1989, Themis, Praha 2000
- Kol. autorů: Sborník archivu MV, Odbor archivní a spisové služby MV, Praha 2003
- Kol. autorů: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2003
- Kol. autorů: ČTK včera dnes a zítra, ČTK, Praha 1998
- Kol. autorů: Média 95', Karolinum, Praha 1995
- Kol. autorů: Okamžiky naděje, ČTK, Praha 1989
- MACEK, Pavel: Bezpečnostní služby, Police history, Praha 2002
- McQUAIL, Denis: Úvod do teorie masové komunikace, Portál, Praha 1999
- MENCL, Alexandr: Zdroje žurnalistických informací, Univerzita Palackého, Olomouc 2002
- OTÁHAL, Milan: Deset pražských dnů, Academia, Praha 1991
- OTÁHAL, Milan, Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu, Doplněk, Brno 1999
- OTÁHAL Milan, Studenti a komunistická moc v českých zemích 1969-1989, Dokořán, Praha 2003
- PEŠEK, Jan: Nástroj represie a politickej kontroly, Veda, Bratislava 2000
- POVOLNÝ, Daniel: Operativní technika v rukou StB, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Praha 2001
- READ, Donald: The Power of News, Oxford University Press, Oxford 1992
- SUK, Jiří: Labyrintem revoluce, Prostor, Praha 2003
- SUK, Jiří: Občanské fórum – Události, Doplněk, Praha 2003

SUK, Jiří: Občanské fórum – Dokumenty, Doplněk, Praha 2003

ŽÁČEK, Pavel: Přísně tajné, Votobia, Praha 2001

ŽÁČEK, Pavel: Boje o minulost, Barrister & Principal, Brno 2000

ŽANTOVSKÝ, Petr: Procházky minovým polem české žurnalistiky po roce 1989, Votobia, Praha 2002

Archiv Rudého Práva, listopad 1989 – červen 1990

Archiv Lidových novin leden 1990 – červen 1990

Archiv České tiskové kanceláře, www.ctk.cz

Podpis konzultanta:

Podpis studenta:

Praha, 10. 6. 2004

1. Úvod

Události 17. listopadu 1898 a dnů následujících byly pro vývoj Československa a později České republiky klíčové. Tzv. sametová revoluce znamenala konec dominantního postavení komunistické strany, s tím související proměnu některých institucí, které stranický aparát přímo či nepřímo ovládal, a definitivní konec jiných.

Mezi ty proměněné instituce patří média. Na přelomu let 1989 a 1990 prošla razantním vývojem, během kterého byla nucena zcela změnit svůj systém práce. A nejen to, redakce procházely personálními obměnami a noví členové redakcí se dostávali do střetů s těmi, kteří v nich zůstali.

Kromě listů do té doby povolených, mohly začít vycházet noviny a časopisy, jejichž existence do té doby byla nemyslitelná. Kromě Rudého práva, oficiálního listu Komunistické strany, Mladé fronty a Lidové demokracie, se od 1.1.1990 ke čtenáři dostaly i do té doby samizdatové Lidové noviny.

Přeměnou ale neprocházela jen média ale veškeré instituce v do té doby socialistickém Československu, včetně Sboru národní bezpečnosti, jehož součástí byla také Státní bezpečnost.

Státní bezpečnost v režimu, kterému vládla Komunistická strana, ale byla součástí policejních složek - Sboru národní bezpečnosti. Přímou jí velel první náměstek ministra vnitra.¹ V praxi to znamenalo, že Státní bezpečnost úkolovala přímo komunistická strana. Instituce neměla oficiální oporu v zákoně a byla řízena jen pomocí vyhlášek a nejčastěji rozkazu právě prvního náměstka vnitra.²

Že bude Státní bezpečnost zrušena a bezpečnostní složky transformovány bylo evidentní už ve chvíli, kdy se komunistická strana vzdala moci. Než k tomu fakticky došlo, uplynulo ještě mnoho týdnů.

¹ Žáček, Pavel: Přímě tajné, Votobia, Praha 2001, str. 27

² Archiv MV – Dějiny původce, Dalibor Státník (www.mvcr.cz)

Oficiálně se tak stalo rozkazem ministra vnitra Richarda Sachera z 1.2.1990, který složky Státní bezpečnosti zrušil k 15.2.1990. Zákonně zanikly všechny kromě statisticko-evidenčního odboru, který přešel pod správu Federálního ministra vnitra a měl zajišťovat prověrky zaměstnanců StB, kteří se rozhodli v bezpečnostních službách státu zůstat.

Otázkou je, jaký byl obraz Státní bezpečnosti v době těsně po 17. listopadu v médiích. Zkoumaná média omezena na dva deníky. Rudé právo, které bylo bezprostředně spjato s komunistickou stranou. Až do poloviny roku 1990 v záhlaví, že jde o list Komunistické strany Československa.³ Lidové noviny vycházely do konce roku 1989 jako samizdatové a první číslo listu vyšlo 2.1.1990 – i když ne jako deník. Denně začaly vycházet od dubna 1990.⁴ Kromě těchto dvou deníků jsou částečně reflektovány i informace o Státní bezpečnosti, které vydávala ČTK.

Časově je téma ohraničeno dvěma klíčovými událostmi. Počáteční datum je zřejmé, 17. listopad jako začátek tzv. sametové revoluce. A jako datum, které analyzovaný časový úsek uzavírá, je zvolen 9. červen 1990. Je to den, kdy skončily první svobodné volby v Československu po 40 letech socialistického režimu. Červen je také doba, kdy skončilo funkční období ministra Federálního ministerstva vnitra Richarda Sachera. Právě on vydal rozkaz ke zrušení StB⁵ a čelil více či méně úspěšně všem problémům, které se v souvislosti s tím objevily a jak se v průběhu práce ukázalo, jeho osoba byla pro události kolem StB, o nichž média informovala, klíčová.

Práce si klade za úkol zjistit a především popsat, jak zmíněné deníky o Státní bezpečnosti informovaly, jakých témat, která s StB souvisela, si deníky všímaly.

Vzhledem k době a charakteru deníku se nabízí hypotéza, že Rudé právo o Státní bezpečnosti a všem, co s ní souviselo, zpočátku vůbec neinformovalo, k tématu se dostalo až postupně, nejdříve začátkem února,

³ Srovnej např. Rudé právo 2.2.1990

⁴ Lidové noviny, 2.4.1990

⁵ Archiv ministerstva vnitra - http://www.mvcr.cz/2003/odbor/as_archiv_odbor_info.html

kdy došlo k oficiálnímu zrušení StB. Na druhou stranu Lidové noviny jako list, kde pracovalo velké množství členů disentu (šéfredaktorem byl Jiří Ruml), budou popisovat minulé praktiky StB a budou trvat na co nejrychlejší transformaci kontrarozvědky.

Práce nepostupuje přísně chronologicky, ale po jednotlivých tématech, která se v denících nabídla jako poměrně přesně vymezená a mají v sobě částečnou chronologii, i když se vzájemně prolínají.

Prvním z nich je téma **skartace dokumentů StB**. Téma bylo aktuální v prosinci 1989. Druhým, klíčovým tématem, je samotné **zrušení StB** a problémů, které se v této souvislosti objevovaly. Třetím tématem, které je s rušením Státní bezpečnosti velmi úzce spjato, je problém **lustrací**. Tématem posledním, které v té době hýbalo společností a které média nemohla nechat bez povšimnutí, byla tzv. **aféra Bartončík**. V ní byl předseda Československé strany lidové obviněn ze spolupráce s StB.

Práce klade důraz na přesnost zpravodajství, porovnává zprávy s realitou, na vyváženost, zda listy dávají odpovídající prostor všem stranám, na věcnost, zda autoři do zpráv nevměšují své vlastní komentáře a také na transparentnost, tedy jaké jsou užívány zdroje a jak je na ně odkazováno. Část práce také porovnává množství prostoru, který deníky zpravodajským či publicistickým útvarům, týkajících se StB, věnovaly.

2. Historie Státní bezpečnosti a její fungování

2.1. Historie StB

Datum, kdy vznikla Státní bezpečnost, nelze určit zcela jednoznačně. Instituce fungovala jako tajná či bezpečnostní služba a takové orgány existují i v demokratických režimech.

Některé prameny uvádí datum současně se vznikem Československa, protože služba navazovala na tajnou policii v Rakousku-Uhersku. Encyklopedie špionáže datuje vznik Státní bezpečnosti na 1.1. 1938, kdy zpravodajské oddělení policejního ředitelství v Praze přijalo název Prezídium, oddělení pro státní bezpečnost a zkratku StB

Tajná služba, později tedy Státní bezpečnost, fungovala po dobu první i druhé republiky, během okupace i po osvobození v roce 1945. Po celou tu dobu pracovala jako klasická kontrarozvědka, tedy instituce, která má za úkol vyhledávat nepřátelské tendence na vlastním území státu, ať už tedy zahraniční agenty, nebo protistátní živly a skupiny formované z řad Čechoslováků.

Význam spojení Státní bezpečnost, jak se chápe v dnešní době, se začal formovat v posledním roce války, v roce 1945.⁶ O zrušení četnictva, reorganizaci bezpečnostních složek a zavedení jednotného bezpečnostního sboru. Sboru národní bezpečnosti rozhodla tzv. košická vláda⁷ 17. dubna. Dosavadní systém, v němž se policejní složky dělily na sbory četnictva, uniformovanou státní policii a obecní policii, definitivně zrušil výnos ministerstva vnitra z 30.6.1945, v jehož čele stál Václav Nosek. Nosek stál

⁶ Archiv ministerstva vnitra – Dalibor Státník – dějiny původce (www.mvcr.cz)

⁷ Košická vláda byla ustavena 4. dubna 1945 na do té doby osvobozeném území Československa. Nebyla to vláda klasická, protože nevzešla z voleb, přijala však řadu klíčových rozhodnutí, její členové byly například autory dokumentů, kterým se dnes říká Benešovy dekrety. Jejím předsedou byl Zdeněk Fierlienger.

v čele ministerstva vnitra i v dalších vládách a až 14. září 1953 jej vystřídal Rudolf Barák. (viz příloha 1)

Na základě vládních výnosů fungoval nový systém bezpečnosti, kam rychle na přední posty pronikali noví lidé, až do roku 1947. Teprve 11. července 1947 schválilo Ústavodárné shromáždění zákon o Sboru národní bezpečnosti (149/1947), v němž se stanovilo, že složkami sboru jsou jak pořádková tak bezpečnostní a zpravodajská služba. Nejvyšší orgány byly Hlavní velitelství SNB, Ústředna StB a kriminální ústředna.⁸

Schválený zákon přestal vyhovovat po únoru 1948, byl proto nahrazen novým zákonem o národní bezpečnosti (286/1948). Norma také stanovila, že StB není podřízena přímo ministrovi ale měl ji na starosti první náměstek ministerstva vnitra

V letech 1950 – 1953 existovalo kromě ministerstva vnitra ještě ministerstvo národní bezpečnost, pod nějž StB spadala. To ale bylo zrušeno a jeho kompetence přešly opět pod ministerstvo vnitra. Ministr vnitra Rudolf Barák 1.10.1953 tajnou policii decentralizoval. Zrušil Hlavní správu StB a místo ní vytvořil několik samostatných správ a odborů. *„Jednalo se jistě o snahu zlomit moc StB, která právě v období let 1949-1953 kulminovala a která se stala nepohodlnou i komunistické elitě. Již nikdy nedošlo k takové koncentraci moci, jakou představovalo např. Velitelství StB. V žádném případě to však neznamenalo oslabení tlaku na nekomunistické či aktivně protikomunistické složky společnosti.“*⁹

Další rozsáhlou restrukturalizací prošla StB rozkazem ministra vnitra Lubomíra Štrougala č. 46 z 28.12. 1963. K začátku nového roku se sloučila II., III. a IV. správa ministerstva v Hlavní správu kontrarozvědky.¹⁰

Správa kontrarozvědky byla zrušena k 1. červenci 1974 ministrem Jaromírem Obzinou a byla zřízena Hlavní správa kontrarozvědky pro boj

⁸ Archiv ministerstva vnitra - <http://www.mvcr.cz/2003/odbor/as> archiv odbor info

⁹ Tamtéž

¹⁰ Dinus, Petr: STB – Nástroje a prostředky proti československé církví evangelické, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů ke komunismu, Praha 2004

proti vnějšímu nepříteli (II. správa) a Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa).¹¹ Obě dvě tyto správy měl na starosti první náměstek ministra vnitra, kterým byl k 17. listopadu 1989 generál Alojz Lorenc.

Tento zákon také stanovil, že SNB má dvě části StB a Veřejnou bezpečnost (40/1974 zákon o Sboru národní bezpečnosti). Toto ustanovení bylo pro Státní bezpečnost klíčové. I přes následující změny stanovil Obzina pravidla toho, jak bude kontrarozvědka fungovat až do roku 1989.¹²

Těsně před rokem 1989 došlo ještě k další změně. Desátá správa byla k 31. červenci 1988 ministrem Vratislavem Vajnárem zrušena a spojena s druhou správou a dostala název Hlavní správa kontrarozvědky SNB. Z desáté správy byly vyčleněny samostatné odbory, Správa pasů a víz a Správa vyšetřování Státní bezpečnosti.

Toto členění bylo zrušeno k 15. únoru 1990.¹³ Kontrarozvědka byla nahrazena Úřadem na ochranu ústavy a demokracie (ÚOÚD). V jeho čele stál Zdeněk Formánek. Po dvou měsících poté, co v květnu 1990 propukla lustrační aféra¹⁴, byl odvolán a úřad prozatímně vedl první náměstek ministerstva vnitra Jan Ruml.¹⁵ Úřad fungoval necelý rok, během něhož se vystřídal v jeho čele několik lidí. Prosazovali, aby se úřad osamostatnil, zatímco ministr vnitra Jan Lángoš trval na tom, že bude dál podřízený FMV.

K 1. lednu 1991 se ÚOÚD přeměnil ve Federální informační službu (FIS), stále ještě podřízenou ministerstvu vnitra. V červenci se kontrarozvědka osamostatnila a přejmenovala na Federální bezpečnostní informační službu.¹⁶

¹¹ tamtéž

¹² Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7, ÚJDV, Praha 2003

¹³ <http://www.mvcr.cz/policie/udv/struktur/struktur.html>

¹⁴ Formánek údajně lustroval, tedy prověřoval spolupráci s StB na žádost ministrů jejich podřízené, kdo přesně ale příkaz k lustracím dal není dosud jasné, podezříván byl ministr vnitra Richard Sacher, ten to ale odmítal

¹⁵ Hořejší, Tomáš: Křeslo ředitele je mimořádně horké, Týden, 21.6.1999, str. 17

¹⁶ tamtéž

Od roku 1992 kontrarozvědnou činnost vykonává Bezpečnostní informační služba. Byla zřízena zákonem 527/1992 z 22. října 1992. Její činnost upravuje zákon 153/1994. Přešly na ni úkoly FBIS.¹⁷

Jejím první ředitelem byl Stanislav Devátý. Ač stál v čele úřadu několik let, měl stále statut prozatímního ředitele. V současné době je ředitelem BIS Jiří Lang. BIS je kontrolována vládou, která také jmenuje jejího ředitele po projednání jeho jména v branně bezpečnostním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Kromě vlády je zpráva o činnosti předkládána i prezidentu republiky¹⁸.

2.2. Fungování StB v roce 1989

Hlavní náplní práce komunistické Státní bezpečnosti byla perzekuce a represe. Sama StB to svou činností nazývala prevencí. Státní bezpečnost k represím nejčastěji využívala zákon 231/1948 na ochranu lidové demokratické republiky (podle kterého byla odsouzena drtivá většina lidí v politických procesech). V něm se přímo uvádí, že trest smrti dostane každý, kdo ohrozí zřízení republiky, kdo vyzradí státní tajemství občanu znepráteného státu. Zničen¹⁹ či zavržen měl být každý, kdo vyznává jiné než komunistické myšlenky a netají se tím.

Fyzické násilí jako metoda vyšetřování odeznělo s 50. léty, později už bylo používáno, jen pokud vyšetřovatelé potřebovali rychlé přiznání. Fyzický teror vystřídalo týrání psychické, které bylo typické pro léta normalizace a trvalo až do roku 1989.²⁰ Lidé, které režim považoval za nebezpečné, byli sledováni, odposloucháváni, bráni do vazby a vyslýcháni. V rámci akce Asanace byli například nuceni k vystěhování ze země.

¹⁷ Petřů, Dana: Současný stav tajných služeb v České republice, ČTK, 13.10.1993, 17:01

¹⁸ Zákon 153/1994

¹⁹ Slovo „zničen“ je uvedeno přímo ve formulaci zákona 231/1948. Nikde se přitom nespecifikuje, co je oním „zničením“ myšleno. Zákon je navíc v porovnání s dnešními normami formulován velmi vágně.

²⁰ archiv MV http://www.mvcr.cz/2003/odbor/as_archiv_odbor_info.html

Státní bezpečnost prošla od 50. let mnoha formální i změnami, tu centralizací, tu decentralizací, (viz kapitola 2.1). Pro její fungování v roce 1989 byl klíčový příkaz ministra vnitra Jaromíra Obziny z roku 1974. Ten mimo jiné stanovil, že kontrarozvědnou činnost má na starosti první náměstek ministra vnitra.²¹ V roce 1989 jím byl generálporučík Alojz Lorenc. Ve funkci byl od 1. listopadu 1985.²²

Státní bezpečnost byla preferovanou součástí Sboru Národní bezpečnosti. Její činnost řídil minimální počet zákonů. Upravovala ji ministerská nařízení, vyhlášky a interní předpisy. Bezpečnost fungovala tak, že její funkcionáři vydali rozkaz určený konkrétním podřízeným, kteří jej ke stanovenému datu museli splnit. *„Československá kontrarozvědka patřila k nejvýznamnějším mocenskopolitickým oporám režimu, přičemž svého neotřesitelného postavení využívala a zneužívala i mimo soulad s tehdy platnými zákony, nařízeními a směrnicemi. Jejím hlavním proklamovaným posláním bylo dle dobové terminologie: „chránit společenské a státní zřízení, bezpečnost a obranyschopnost republiky, společenské vlastnictví, bezpečnost čs. občanů, jejich práva a zákonem chráněné zájmy, a to jak před vnějšími, tak i vnitřními nepřáteli a jejich pomahači. Kromě toho má čs. kontrarozvědka své specifické internacionální poslání, spočívající ve spolupůsobení při ochraně státobezpečnostních zájmů ostatních států světové socialistické soustavy.“*²³

Ministr vnitra Jaromír Obzina vydal v roce 1978 sérii rozkazů a směrnic, která přímo definovala práci kontrarozvědky ve vztahu v té době klíčové části, síti agentů a důvěrníků. Právě v ní bylo těžiště kontrarozvědné práce StB. Na začátku dubna 1978 vstoupila v platnost Směrnice pro práci se spolupracovníky kontrarozvědky, která tvrdí: *„Kontrarozvědka StB se při plnění svého poslání opírá o pomoc československých občanů a cizinců, kteří*

²¹ tamtéž

²² Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7, ÚDV, Praha 2003

²³ Bašta, Jiří: Kontrarozvědná činnost StB proti vnějšímu nepříteli v diplomových pracích absolventů VŠ SNB, Securitas imperii 9, ÚDV 2002, str. 59 podle (Marčá, K.: Zvláštnosti agenturního pronikání do ideodiverzních center a emigrantských seskupení. Dipl. práce VŠ SNB, 1980, s. 10.

jsou ochotni a mají předpoklady s kontrarozvědkou spolupracovat.“²⁴ Směrnice vydělovala dva typy spolupráce, tajný spolupracovník a důvěrník.

Tajný spolupracovník „způsobem stanoveným směrnicemi udržuje s pracovníky kontrarozvědky konspirativní styk, plní uložené úkoly, podává nebo předává poznatky a informace nebo poskytuje kontrarozvědce pomoc nebo služby, které je nezbytné utajovat. Rozlišujeme kategorie spolupracovníků: a) rezident, b) agent, c) majitel propůjčeného bytu.“²⁵

Nejvyšším typem agenta byl rezident. Nežádka šlo o bývalého příslušníka SNB, vojáka nebo zaměstnance ministerstva vnitra. Organizoval činnost jemu svěřených agentů a důvěrníků.²⁶ Rezident byl podle směrnice definován jako „zvlášť vybraný, naprosto spolehlivý, životně zkušený a z hlediska kontrarozvědného odborně připravený tajný spolupracovník, který pod vedením pracovníka kontrarozvědky řídí práci těch agentů, které mu k řízení pracovník kontrarozvědky svěřil.“²⁷

Nejčastějším typem spolupráce byl agent, který pod vedením rezidenta nebo pracovníka kontrarozvědky plnil konkrétní úkoly. Například pronikal do nepřátelských organizací, odhaloval pokusy nepřátelských agentur o proniknutí do orgánů státní správy, získával poznatky o projevech nepřátel režimu, zjišťoval a tzv. rozpracovával nepřátelské osoby.²⁸

Třetí kategorií tajného spolupracovníka, který ale nevykonával žádnou výzvědnou činnost, byl držitel konspiračního bytu. Tento typ spolupracovníka propůjčoval svůj dům nebo byt ke konspirativním schůzkám agentů se svými informátory, nebo ke schůzkám rezidentů s agenty.

Druhý typ občanského spolupracovníka byl důvěrník. Tento člověk ani nemusel vědět o tom, že informace, které poskytuje, poskytuje policii.²⁹

²⁴ Žáček, Pavel: Přísne tajné, Votobia, Praha 2001, str. 27

²⁵ Bašta, Jiří: Kontrarozvědná činnost StB proti vnějšímu nepříteli v diplomových pracích absolventů VŠ SNB, Securitas imperii 9, UDV 2002, str. 64

²⁶ Žáček, Pavel: Přísne tajné, Votobia, Praha 2001, str. 27

²⁷ tamtéž

²⁸ tamtéž str. 29 podle Směrnice pro práci se spolupracovníky kontrarozvědky (RMV CSSR 3/1978 čl.12-13).

²⁹ Právě proto, že títo lidé ani nemuseli vědět, že informace poskytují tajně policii byly zákone vyškrtnuti ze seznamů spolupracovníků StB, které byly zveřejněny v roce 2002

Poslední kategorií byl kandidát tajné spolupráce, to byl vytipovaný člověk, kterého se StB snažila přesvědčit ke spolupráci. V 80. letech bylo běžnou metodou tohoto přesvědčování i vydírání. Některé lidi z této kategorie kontrarozvědka ale pouze vytipovala a nikdy se je nepokusila kontaktovat.³⁰

Při sledování činností některých lidí nebo organizací rozlišovala StB tzv. zavedení agenta a podstavu agenta. Zavedení agenta znamenalo, že řídicí orgán navrhl, aby agent pronikl do organizace nebo do blízkosti člověka. Pokud se ozval někdo ze sledované organizace či blízkosti sledovaného člověka sám, šlo o podstavu agenta.³¹

StB nesledovala jen tzv. vnitřní nepřátele ale také zaměstnance ambasad zneprátelených zemí (NSR, USA, Velká Británie). Krycí jména neměli jen agenti ale také osoby sledované. Jiří Šťastný ve stati textu Správa sledování StB v letech 1989/1990 uvádí, že například zaměstnanci německé ambasády dostávali krycí jména podle názvů stromů, zaměstnance britské ambasády agenti mezi sebou rozpoznávali tak, že se jim dávala jména antických postav.³² „Zaměstnanci ZÚ NSR³³ dostávali většinou jména stromů (CEDR, HLOH, SEKVOJ, BUK apod. Zaměstnanci ZÚ Velké Británie jména z řecké mytologie: HERAKLES, APOLON, ROMULUS apod. zaměstnanci ZÚ USA názvy prvků URAN, TANTAL, HAFNIUM, RADIUM apod. U některých krycích jmen nelze pracovníkům StB upřít smysl pro humor: John Bok – BŮČEK, Jiří Dienstbier – RÁČEK, Jáchym Topol . STROM apod..“³⁴

Aby se Státní bezpečnost v množství informací, které získávala, vyznala, potřebovala přehledný evidenční systém. Na objekty svého zájmu vedla evidenční svazky. Encyklopedie špionáže svazek definuje jako soubor písemností. Dále se dělily na svazky spolupracovníků, svazky rozpracování a

³⁰ Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sečtiny 7, ÚDV, Praha 2003

³¹ Bašta, Jiří: Kontrarozvědná činnost StB proti vnějším nepřítelům v diplomových pracích absolventů VŠ SNB, Securitas imperii 9, ÚDV 2002, str. 65

³² Šťastný, Jiří: Správa sledování v roce 1989/90, Securitas imperii 5, ÚDV 1999

³³ Tzn. Zastupitelský úřad Německé spolkové republiky

³⁴ Šťastný, Jiří: Správa sledování v roce 1989/90, Securitas imperii 5, ÚDV 1999

svazky sledování a zpravodajské techniky. Svazky rozpracování se dále dělily na svazky osobní, objektové a signální.³⁵

Aby se například nestalo, že na jednoho člověka budou současně vedeny dva svazky, používali pracovníci tzv. lustrační dotaz. Pokud měli informaci o nějaké osobě, která by mohla být relevantní, poslal zaměstnanec StB, který informaci získal, ať už sám nebo od některého typu tajného spolupracovníka či důvěrníka, na evidenční centrum lustrační dotaz. Tam podle kartotéčních lístků zjistili, zda je na tuto osobu veden svazek. Pod ano, byl tento zaměstnanec kontaktován člověkem, který měl danou osobu na starosti, aby mu poznatek předal. Pokud byl výsledek lustrace negativní, mohl pracovník založit svazek nový.³⁶

Podle výše zmíněného rozkazu z roku 1978 (44/1978) měl pracovník, který objekt sledoval za úkol sepsat svodku, která obsahovala následující údaje:³⁷

- místo a čas sledování
- popis oblečení sledovaného
- popis pohybu objektu³⁸, použitý dopravní prostředek, směr jízdy
- adresy kam šel, které navštívil
- popis chování objektu v blízkosti prostorů zvláštní důležitosti (např. pohyby rukou)
- popis setkání s jinými osobami, zda bylo náhodné či dohodnuté, popis chování při setkání
- popis auta objektu

Seznamy spolupracovníků StB byly zveřejněny v roce 2002. Ještě na začátku 90. let vyšly neoficiálně jako tzv. Cibulkovy seznamy. Vydal je někdejší disident Petr Cibulka. Jména spolupracovníků získal pravděpodobně v roce 1990 od některého zaměstnance FMV.

³⁵ kol. autorů: Encyklopedie špionáže, Libri, Praha 1993, str. 311

³⁶ Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7, ÚDV, Praha 2003

³⁷ Volně podle: Šťastný, Jiří: Správa sledování v roce 1989/90, Securitas imperii 5, UDV 1999

³⁸ Jazykově nepřesný termín se pro sledovanou osobu používal

Oficiální seznamy obsahují přibližně 75 tisíc jmen. Ústavní zákonem z nich byla vyjmuta jména důvěrníků a kandidátů tajné spolupráce. Seznam obsahuje asi tři tisíce jmen tzv. ideových spolupracovníků, které (spolupracovníky) ale zákon nijak nespécifikuje. Právě lidé uvedeni v této kategorii se proti uvedení svého jména v seznamu brání v soudních sporech. Tyto spory jsou nejčastěji medializovaným tématem v souvislosti s StB v roce 2005.

3. Lidové noviny

Lidové noviny začaly vycházet v roce 1893. V Brně je začal vydávat nakladatel Adolf Stránský. List vznikl spojením Moravských listů a olomouckého časopisu Pozor. Oba deníky měly tehdy finanční problémy a spojení bylo řešením, jak zabránit zániku Stránského podnikání. První číslo Lidových novin vyšlo 16. prosince 1893.³⁹ V období tzv. první republiky zažily Lidové noviny bezesporu svou největší slávu. Publicistickými texty do nich přispívala tehdejší spisovatelská elita. Publikovali tu Karel Čapek, Eduard Bass, Rudolf Těsnohlídek, Anna Marie Tilschová, Karel Nový, později také Ferdinand Peroutka.

Po vzniku protektorátu Čechy – Morava byla redakce násilně změněna, velká část redaktorů skončila v koncentračních táborech, říše do redakce dosadila své lidi.⁴⁰

Po květnu 1945, osvobození Československa, byly Lidové noviny přejmenovány na Svobodné noviny. Tehdejší doba patřila mezi nejsložitější. Noviny sice existovaly, vydával je Svaz kulturních organizací, ale neměly v ruce povolení k publikaci. Když ho dostaly, nebyl jim zase přidělen papír na tisk.

Po převratu v únoru 1948 dosadilo ministerstvo vnitra do LN svého vlastního šéfredaktora, brzy ho ale pro neschopnost vyměnilo. V roce 1952 Svobodné noviny zanikly.⁴¹

Obnoveny byly v roce 1987 jako samizdatové. Byla to práce Václava Havla, Ladislava Lise a Jiřího Rumla. Několik prvních čísel mělo náklad kolem sta výtisků, zvláštní vydání po listopadovém převratu v roce 1989 mělo už náklad půl miliónu.⁴²

³⁹ Pernea, Jiří: Svět Lidových novin. Praha 1993

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ Slouka, Zdeněk J.: 1952: smutný konec bez nekrologu, LN, 13.12.2003

⁴² LN: příloha, 110 let LN, 13.12.2003

Po dobu, kdy LN vycházely samizdatově, redaktoři posílali jednotlivá vydání LN na Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI), který zastával roli cenzorského orgánu. Úředníci pak, jak vzpomíná Jiří Ruml, předvolávali redaktory a za přestupky jim vyměřovali pokuty ve výši 500 korun. Paradoxně byl to právě FÚTI, který začal poslednímu samizdatové číslu LN dělat vydavatele. Toto číslo vyšlo v 26. listopadu.⁴³

Právě v tomto okamžiku ale začíná pro LN zvláštní období. Redaktoři se před vydáním prvního legálního čísla sešli v baru. Podle Rumla místo toho, aby oslavovali, tak se hádali, co bude dál. Vše bylo jasné, že stávající složení nemůže v listu zůstat, protože většina lidí mířila do politiky.

Lidové noviny vyšly poprvé legálně v prosinci 1989. Od ledna pak vycházely pravidelně. Nejprve dvakrát týdně, od 2.4. 1990 jako deník. Šéfredaktorem novin byl až do června 1990 Jiří Ruml. *„Rozhodování nebylo snadné, protože všechny deníky začaly psát tak, jak předtím psaly jen samizdatové Lidovky, a měly navíc kompletní vybavení, redakční, tiskárenské, hospodářské, a především zázemí čtenářské,“* popsal Ruml situaci při rozhodování o prvním legálním čísle LN.⁴⁴

Lidové noviny mají od ledna do března v podtitulu Československé nezávislé noviny, měly osm stran a jedno číslo stálo dvě koruny.⁴⁵

Tehdejší šéfredaktor Jiří Ruml popsal začátek vycházení LN v roce 1990 takto. *„O zájem čtenářů jsem obavy ani tak neměli, horší to bylo se vším ostatním. Našli jsme s bídou tři zaprášené místnosti ve druhém patře bývalých zemědělek na Václavském náměstí, kde naštěstí byla též sazárna, ale psací stroje jsme si musely přinést z domova a o nějakém vozidle či jiném komunikačním prostředku nebylo ani potuchy. Jediné, co nám nechybělo, byla chuť do práce. První číslo III. Ročníku vyšlo tiskem ve středoevropském formátu 5. ledna 1990 v Melantrichu. Informovalo o prvním dnu prezidenta Václava Havla, do Evropy jsme přivítaly Rumunsko a Petra Švábová (dnes*

⁴³ Pernes, Jiří: Svět Lidových novin, Praha 1993, str. 128

⁴⁴ Pernes, Jiří: Svět Lidových novin, Praha 1993, str. 128

⁴⁵ Např. I.N. 5.1.1990

Procházková) napsala „otvirák“ pod titulkem Záplaty na sametové revoluci.“⁴⁶ Redaktoři se nejprve dohodli, že budou list vydávat dvakrát týdně, aby si „zvykali na pravidelný rytmus potřebný k budoucí obnově Lidových novin v jejich každodennosti.“⁴⁷

Nejprve LN vycházely jako obdeník vždy v úterý a pátek.⁴⁸ Členové disentu, politici, ekonomové, historici sem psali texty o kultuře, svých zkušenostech z jiných zemích, rozsáhle se rozebíraly události srpna 1968 či Chartu 77.

Autory jsou například Jaroslav Jírů, Ivan Hoffmann, Petra Švábová, Ludvík Vaculík, Vladimír Mlynář, Jiří Hanák, Miloš Zeman. Nabízí se předpoklad, že členové disentu, kteří tu hojně publikovali, se budou věnovat i tématu Státní bezpečnosti.

Oficiálně byl deník majetkem Společnosti Lidové noviny, kterou založila skupina disidentů a nechala list zaregistrovat. Ve druhé polovině roku 1990 začala LN vydávat akciová společnost Lidové noviny, část akcií vlastnila zakládající Společnost, část akcií byla rozdělena mezi redaktory.⁴⁹

Druhý duben je oficiálně považován za den, kdy vyšlo první číslo legálních Lidových novin jako deníku. Kromě četnosti výtisku a nižší ceny (výtisk stojí jednu korunu) se list na první pohled nemění.

Noviny mají ambici stát se zpravodajskými. Na první straně snaha příliš, alespoň v prvních dnech, poznat není. Zprávy jsou stále velmi osobní a celé zkoumané období se zdá, že pro deník je důležitější, kdo článek napsal, než na jaké téma jej napsal. Pokud deník přejímá zprávy z ČTK, nepodepisuje je takto a nechává je bez zkratky. Že jde o text ČTK je uvedeno uvnitř zprávy formulacemi typu: „*jak uvedla agentura ČTK*“ či „*jak řekl ČTK*“.

⁴⁶ Tamtéž, str. 129

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ což de facto není obdeník, ale tehdejší šéfredaktor Jirí Ruml tento pojem používá

⁴⁹ Šmíd, Milan: Vliv vlastnictví médií na jejich nezávislost a pluralitu, IKSŽ, UK, 2005

List v té době vznikl velmi amatérsky, neměl téměř žádné zázemí, ať již personální či technické. Noviny tak byly připravovány velmi narychlo, nekoncepčně a vedení dělalo velký problém naplnit požadovaný rozsah texty, na stránkách je tak spíše více kratších textů než několik delších.

Největší zátěží ale byla pro deník jeho značná politická angažovanost. List založili lidé, kteří byli aktivními politiky, Ladislav Lis byl poslancem, Václav Havel později prezidentem, redaktoři byli mnohdy členové disentu, sám šéfredaktor byl v červnu 1990 zvolen poslance za OF. Deník tak zcela jistě nelze označit za nezávislý a s vědomím těchto vazeb na OF je k jeho zpravodajství potřeba přistupovat. Politická angažovanost je v listu velmi znát, především v květnových a červnových číslech roku 1990.

I přes zřejmou angažovanost pro OF mají Lidové noviny v podtitulu Nezávislý československý deník.

4. Rudé právo

První číslo Rudého práva vyšlo 21. září 1920. Noviny měly v podtitulku Orgán československé sociálně demokratické strany Dělnické. Noviny měly osm stran na formátu A3.⁵⁰ Deník založilo 12 redaktorů, mezi nimi například Josef Hora, Bohumír Šmeral, Ivan Olbracht, Jan Skála nebo Bohuslav Novotný. Posledně jmenovaný byl také po dlouhá léta odpovědným redaktorem listu.

Předchůdcem Rudého práva byl list Právo lidu. Rudé právo začali vydávat členové sociální demokracie, kteří ve straně prosazovali levicovější, bolševický směr. Když se v roce 1921 ze sociální demokracie tato frakce vydělila v Komunistickou stranu, stalo se Rudé právo právě deníkem této strany. Od roku 1921 měl deník v záhlaví heslo Ústřední orgán Komunistické strany v Československu.

Podobně jako v Lidových novinách působili v RP významní spisovatelé meziválečného období, Ivan Olbracht, Vítězslav Nezval, Jaroslav Hašek, Marie Majerová.⁵¹ Většina z nich ale odešla z Komunistické strany, a tedy i z deníku v roce 1929. Ti, co zůstali, byli například Julius Fučík, Jan Šverma, Ladislav Novomeský nebo Klement Gottwald.

V období první republiky bylo vycházení RP několikrát zastaveno. Po okupaci Československa v roce 1938 to bylo na delší dobu. Poslední legální číslo vyšlo 20. října 1938. Během druhé světové války vycházely jako nelegální ve formě pamfletu.⁵² První legální číslo vyšlo 6.května 1945.⁵³ Poté, co v roce 1948 převzala moc komunistická strana, stalo se Rudé právo předním tiskem, který měl interpretovat myšlenky strany. V průběhu doby měly náklad asi jeden milión výtisků denně a byly jednoznačně nejčtenějším deníkem.⁵⁴

⁵⁰ Rudé právo 21.9.1920

⁵¹ Tamtéž str.111

⁵² Tamtéž str.118

⁵³ Tamtéž str. 260

⁵⁴ http://encycl.opentopia.com/term/Rudé_Právo

V tzv. době normalizace nastoupilo RP podobnou cestu jako po roce 1948. Do redakce nepřicházeli lidé – novináři, ale lidé – komunisté. Takto list fungoval až do prosince 1989. Tehdy stálo jedno číslo 50 haléřů a vycházel ve formátu A1, nyní běžný formát A2 mají od prvního vydání v roce 1990.⁵⁵

Rok 1989 je 70. ročník, v podtitulu je stále i ročník Práva lidu – 92. ročník. Nad názvem listu bylo heslo „*Proletáři všech zemí, spojte se*“, pod ním tři znaky: podobizna Klementa Gottwalda v rudé barvě, srp a kladivo v lipové ratolesti a rudá hvězda uprostřed se znakem srpu a kladiva. V podtitulu novin jsou slova „*Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*.“⁵⁶ Od konce prosince 1989 se tento nápis mění na nápis „*List Komunistické strany Československa*“. Nápis „*Proletáři všech zemí spojte se*“ z deníku zmizel v dubnu 1990.

Deník před listopadem 1989 byl součástí společnosti KSČ Rudé právo. Patřil pod ni nejen on, ale také několik vydavatelství, (Panorama) časopisů (Čtyřlístek, Melodie), listů (Rovnost, regionální týdeníky) a také tiskárny. Tento podnik spadl přímo pod KSČ.

Jednotlivá média kontrolovaly příslušné organizace komunistické strany. Tedy regionální deníky řídily krajské organizace, atd. Rudé právo spadalo přímo pod Ústřední výbor. Šéfredaktor Rudého práva byl členem sekretariátu ÚV KSČ.

Podle slov jednoho z redaktorů nynějšího Práva byla tehdejší doba charakteristická tím, že redaktor se mnohdy o tom, že se funkcionářům strany jeho text nelíbí, ani nedozvěděl, protože vše se řešilo na sekretariátu a šéfredaktor za to nesl odpovědnost.

Po roce převratu v roce 1989 bylo jasné, že podoba listu je neudržitelná. Tehdejším šéfredaktorem byl Zdeněk Hoření. Místo opustil a v redakci samotné proběhlo hlasování a sami zaměstnanci do vedoucí pozice

⁵⁵ Např. RP. 2.1.1990

⁵⁶ Např. RP 7.12.1989

dosadili Zdeňka Porybného. Ten později se všem redaktory, kteří byli nejvíce spjatí s komunistickou stranou, vedl pohovory a velkou část z nich propustil, mezi jinými například komentátora Jaroslava Kojzara, který byl znám svým zarputilým bojem proti disentu.⁵⁷ Rudé právo se v té době utvářelo samo, protože strana, které jej měla vést, byla ve velkém chaosu a nemohla jej řídit.

Rozporuplnost redakce je patrná i na zpravodajství. Deník se na první pohled potácí mezi zavedeným typem informování a novým pohledem. Mnoho redaktorů, kteří zůstali, musí najednou dělat práci jinak, než byli zvyklí a na podobě textů to je velmi znát. Proto lze předpokládat, že ve stejném, tedy velmi nejasném, duchu se ponесou i informace o StB jakožto mocné složce režimu, jehož bylo Rudé právo součástí.

Část redaktorů 16. září 1990 založila akciovou společnost Borgis, která 16. listopadu 1990 začala vydávat vlastní levicový deník Rudé právo. „Redaktoři Rudého práva ponechali vše bývalému vydavateli a vzali si s sebou pouze svoje know-how“⁵⁸ a také zavedenou značku novin.

V roce 1992 bylo proti Porybnému zahájeno trestní stíhání, byl zatčen a vyšetřován. V prosinci 1992 policejní vyšetřovatel konstatoval, že se nestal žádný trestný čin a vyšetřování zastavil.⁵⁹

Porybný noviny vede, a prostřednictvím firmy Borgis i vlastní, dodnes. Firma Borgis, v níž drží zhruba 92 procentní podíl (několik kusů akcií jsou akcie zaměstnanecké) byla do obchodního rejstříku zapsána v říjnu 1990.⁶⁰

V dubnu 1996 se noviny přejmenovaly z Rudého práva na Právo. Pod tímto názvem vycházejí dodnes. V podtitulu mají nápis nezávislé noviny, jsou obecně považovány za levostředový deník.

⁵⁷ Atmosféra v Rudém právu na přelomu let 1989 a 1990 není nikde uceleně zpracována, autorka tam vychází pouze z rozhovoru s několika zaměstnanci redakce, kteří v deníku ve zmiňované době působili

⁵⁸ Šmíd, Milan: Vliv vlastnictví médií na jejich nezávislost a pluralitu, IKSŽ, UK, 2005

⁵⁹ Vančura. Jiff, Ukradená fronta, ukradené Právo Listy č. 1/1998

⁶⁰ podle obchodního rejstříku u Městského soudu v Praze oddíl B., vložka 267

5. Srovnání informací o StB v LN a RP

5.1. Základní rozdíly mezi LN a RP

Pokud srovnáváme oba deníky, je potřeba připomenout jejich historii, z níž jakékoli srovnání jejich obsahu a zaměření v roce 1990 vychází. Rudé právo jako deník úzce spjatý s minulým režimem byl v době předcházející hlásnou troubou komunistické strany a dominantním listem v Čechách a na Moravě.⁶¹ Revoluce v roce 1989 musela být pro deník, výsostně pod kontrolou dominantní strany, velkým šokem.

Z podoby deníku je to znát. Zaměření informací je v prvních týdnech po revoluci velmi nejasné. List na jednu stranu stále propaguje komunistickou stranu, přináší zprávy o výročních komunistických politiků, na druhou stranu se srovnatelně často věnuje politikům novým, jejich plánům, jak změnit společnost. Všechny informace mají velmi nežurnalistickou podobu, často jsou zveřejňovány ve formě doslova přetisknutých prohlášení bez minimálního zásahu žurnalisty. V prvních týdnech po převratu v listopadu 1989 tak dochází mnohdy až k historicky komickým skutečnostem. Příkladem může být číslo z 30. 12. 1989, kdy se pod záhlavím listu „*Proletáři všech zemí, spojte se*“, objeví zpráva, že „*Václav Havel se stal prezidentem republiky.*“⁶²

Ze srovnání jmen autorů, která se v deníku objevovala před listopadem 1989, plyne, že většina redaktorů v deníku zůstala a k velké personální obměně nedošlo. Mnoho lidí z tzv. doby předlistopadové pracuje v deníku dodnes.

Kvůli lidem, kteří v té době pracovali v Rudém právu a byli úzce spjati s minulým režimem, i předchozímu zaměření listu samotného, se dá předpokládat, že významnost tématu Státní bezpečnosti, jakožto

⁶¹ na Slovensku měl jeho funkci deník Pravda

⁶² Rudé právo, 30.12.1989

represivního aparátu bývalého režimu, jakkoliv společností hýbe, nebude klíčovou zpravodajskou hodnotou, která by informace o StB do listu prosadila.

Na druhou stranu Lidové noviny měly disidentskou minulost a byly úzce spjaty s prvorepublikovým režimem, na který se v 90. letech snažily navázat. Mimo jiné právě autorskými texty a publicistickými útvary, které psali význační autoři disentu.

Vzhledem k tomu, že deník založili členové disentu, se dá předpokládat, že Státní bezpečnost a například popisování jejích praktik lidmi, kteří s nimi mají bezprostřední zkušenost, nebude vzácné.

Ačkoliv se tato hypotéza nabízí, nenachází se v LN jako v periodiku s frekvencí vydání dvakrát týdně jediný text, který by se bezpečnostní služby jakkoliv dotýkal. I přesto, že se dalo předpokládat, že právě téma Státní bezpečnosti bude jedno z těch důležitějších a LN budou např. popisovat její praktiky a podrobně informovat o lidech, kteří byli s StB spojeni. Právě proto, že mnoho autorů mělo s praktikami StB přímou zkušenost.

V dubnu 1990 se LN změnilý na deník a tématu se začínají věnovat. Dle všeho to souvisí s obrácením listu z publicistického na list zpravodajský. Stejně tak, jako je pro RP důležité spojení s komunistickou stranou, je pro LN důležité spojení s Občanským fórem. Šéfredaktor LN Jiří Ruml byl v červnových volbách 1990 kandidátem této strany. Jak plyne z informací médií ve zkoumané době, byl ministr vnitra Richard Sacher (člen vedení Československé strany lidové), častým objektem kritiky Občanského fóra. Z politické angažovanosti šéfredaktora je tak zřejmé, že bude ve svém listu dávat za pravdu spíše straně, s níž veřejně sympatizuje.

Oba deníky jsou tak v té době politicky angažované a ani v jednom případě nelze hovořit o nezávislosti či nestrannosti.

5.2 Obecný postoj LN a RP k informacím

o StB

5.2.1 Žurnalistické útvary

Ze studia podoby deníků plyne, že na svých stránkách nerozlišují zavedené dělení na část novin zpravodajskou a publicistickou. Komentáře či jiné publicistické útvary se mísí mezi zprávy a je jich velmi málo. Nejčastějším typem útvaru v obou denících je zpráva.

Zpráva je definována jako žurnalisticky zpracovaná informace o události, která se stala nebo nestala. Fakta, děje, nebo něčí slova pouze zaznamenává, sumarizuje a konstatuje. V žádném případě je nekomentuje. Zpráva by měla být věcná, přesná, úplná, spolehlivá a citově neutrální. Měla by zachovávat jednotu místa, času a děje.⁶³

Mezi typy zpráv patří denička, jednosloupek, noticka, lokálka nebo skládaná zpráva.

Denička je typ zprávy, která přináší informace o aktuální události a odpovídá na tři základní otázky: kdo, kde a co. Je aktuální. Noticka je většinou jednověťá zpráva o události, která nemá zásadní význam. Jednosloupek je typ rozšířené zprávy, kromě tří základních otázek odpovídá i na otázky jak a proč. Název vznikl podle převažujícího zalomení novin. Skládaná zpráva pak přináší několik informací ke stejnému tématu, které by se daly napsat i jako samostatné krátké zprávy.

Pro orientaci v novinách slouží titulky jednotlivých zpráv, v nichž je maximálně zhuštěna informace obsažená v těle zprávy. Titulky mohou být jednoduché nebo složené, když např. obsahují nadtitulek nebo podtitulek. Kromě informační hodnoty mají i hodnotu orientační. Na první pohled pomohou najít požadovanou zprávu.⁶⁴

⁶³ Kol autorů, Zpravodajství v médiích. Karolinum, Praha 2001

⁶⁴ tamtéž

Lidové noviny a Rudé právo užívají v drtivé většině útvaru zprávy. Zatímco v RP jsou to velmi často jednosloupky, případně skládané zprávy, případně zpravodajské rozhovory, tzv. dialogizovaná zpráva, Lidové noviny často užívají kromě jednosloupků především deničky, tedy kratší útvary.

Oba deníky ale na svých stránkách otiskují ještě jeden útvar, který není v dnešní žurnalistice příliš obvyklý. Je jím prohlášení či projev. Jde o redakčně nezpracovaný text, který redakci poskytne člověk, který často působí jaké aktér události, například politik. V prohlášení popíše svůj postoj k aktuální události. V současné době se podobné útvary, které jejich aktéři redakcím poskytují, zpracovávají do zprávy samotné. Je však potřeba útvar zmínit, protože na stránkách LN i RP je ve sledované době častý.

K tématu StB se v obou denících objevují v drtivé většině útvary zpravodajské. Zaznamenávají slova aktérů a jejich činy, sledují aktuální dění a popisují je. Nejčastějším typem zprávy je rozšířená zpráva, jedno či dvojsloupek. V Rudém právu se vyskytují také složené zprávy, Lidové noviny velmi často otiskují zmíněná prohlášení. Složená zpráva i prohlášení mají velmi často tutéž roli, tedy přinést několik různých vyjádření zainteresovaných osob ke konkrétní události. Zatímco Lidové noviny slova aktérů přinesou v původním přesném znění, Rudé právo je zkrátí a zakomponuje do své vlastní zprávy. Z hlediska žurnalistiky je toto mnohem profesionálnější postup.

Útvary publicistické se za sledované období objeví pouze tři. Jedním z nich je reportáž, druhým je rozhovor, třetím poznámka. Dva první se objevily v Rudém právu, třetí v Lidových novinách. Tento deník téma StB pojímají čistě zpravodajsky, i když původním předpokladem bylo, že právě v tomto listu se budou objevovat k tématu spíše publicistické texty.

5.2.2 Témata, která deníky preferují

Téma státní bezpečnosti, tak jak se objevuje v novinových textech, je velmi dobře identifikovatelné. Lze velmi přesně určit, ve kterém článku téma figuruje jako hlavní a v jakém jako vedlejší. Téma je velmi dobře

ohraničeno i v tom smyslu, že se dají identifikovat události v souvislosti s nimiž se informace o StB objevovaly. Jsou celkem čtyři. V prvních dvou je StB hlavním aktérem událostí, a v textech, které byly do těchto skupin zařazeny, tématem hlavním. První z nich je pálení dokumentů Státní bezpečnosti, druhým pak proces rušení StB.

Pod první téma se řadí texty které se věnují aféře, která vypukla na přelomu prosince 1989 a ledna 1990. V médiích se objevila podezření, že příslušníci StB ničí dokumenty z archivů. Texty mají velmi podobnou strukturu. V první části se objeví podezření, v druhé popis stavu protistranou, v tomto případě vedoucím pracovníkem některé ze správ SNB.

Pod druhé téma se řadí články, které jako hlavní téma mají popis skutečnosti rušení Státní bezpečnosti nebo spekulace o tom, jak proces probíhá. Téma se později z informací o průběhu procesu změnilo na popisy přestřelky mezi ministrem Richardem Sacherem a občanskými iniciativami, že rušení StB probíhá příliš pomalu. Přesto i nadále je StB hlavním tématem. V textech se informuje o krocích R. Sachera, jejich obhajobě či kritice. Ministr v takových článcích vysvětluje, co budou dělat bývalí zaměstnanci Státní bezpečnosti, jak postupuje transformace instituce.

Pod toto téma spadají i informace o případných vazbách a zatčeních bývalých činovníků Státní bezpečnosti.

V dalších dvou tématech už není StB tématem hlavním, ale pouze vedlejším. Hlavními tématy jsou zde osoby, nejčastěji politici a jejich spory. StB je předmětem těchto sporů.

Třetím zkoumaným tématem je popis tzv. lustrační aféry spojené s interpelací poslance Ladislava Lise na ministra vnitra Richarda Sachera. Týká se několika dotazů spojených se spekulacemi, že Sacher reformuje Státní bezpečnost velmi pomalu a výsadní slovo na FMV stále mají bývalí příslušníci tajné policie. Součástí dotazu byly i spekulace, zda Sacher dal příkaz k lustrování poslanců federálního shromáždění, na což se média

soustředila přednostně. Deníky si všímají především slovních přestřelek mezi aktéry než samotné podstaty těchto přestřelek.

První lustrační aférou byl případ tehdejšího předsedy Československé strany Lidové Josefa Bartončíka. Aféru otevřel 14. května rakouský časopis Profil, naplno ale propukla den před prvními svobodnými volbami 8. června. Také toto téma je v médiích výrazně odlišitelné, proto je vyčleněno zvlášť, jako téma čtvrté. Také tady je StB pouze vedlejším tématem, pojem Státní bezpečnost se v souvislosti s tím objevuje jen na počátku série informací a klíčovým se stává zejména spor, zda Bartončík a představitelé strany Lidové mluví pravdu, když obvinění odmítají, nebo zda má pravdu strana, která ho obviňuje ze lži a nečestnosti.

Detailnímu popisu témat a tomu, jak se k nim zkoumané deníky stavěly, jsou věnovány kapitoly 5.3, 5.4, 5.5 a 6.5 a jejich podkapitoly.

Do zkoumání není zařazeno téma informací o průběhu vyšetřování událostí 17. listopadu na Národní třídě. Souvisí sice se Sborem národní bezpečnosti, role Státní bezpečnosti v událostech se ale objevuje až v pozdějších letech a není ani řádně vysvětlena a popsána dodnes.

Ve zkoumaných denících se objevily i texty, které nešlo zařadit do žádné z vymezených kategorií. Jejich počet ale není tak výrazný, aby bylo potřeba věnovat jim zvláštní kapitolu.

V případě Rudého práva jsou to tři lednové jednosloupkové informace o sebevraždách důstojníků SNB. V případě Lidových novin dva rozsáhlé texty. První je publikován 5. května na sportovní stránce a celý se týká vlivu StB na sport v minulých letech. Článek má titulek *Budou odpovědi ve spisech StB?* Článek se snaží najít vysvětlení, proč bylo v roce 1950 v monstr procesech pro velezradu odsouzeno jedenáct reprezentantů Československa v hokeji. Reprezentanti byli mistři světa z let 1947 a 1949.

Text přináší profily reprezentantů, vysvětluje situaci a přináší i reakce a úryvky z rozhovorů s přeživšími reprezentanty.⁶⁵

Druhý je článek s názvem *Agent StB se přihlásil*, jenž popisuje dopis, který přišel do redakce a v němž nejmenovaný bývalý příslušník SNB popisuje vliv StB na události roku 1968.

5.2.3 Množství informací

Množství informací v denících je hlediskem čistě kvantitativním a odvíjí se od počtu článků. Jeden článek je zvolen za jednu jednotku. Článek začíná titulkem a končí poslední větou, případně podpisem.⁶⁶ Není tedy relevantní, zda se článek týká podobné události a informace je rozdělena do dvou textů. Pokud na text navazuje poznámka redakce, započítává se i ta. Druhým kritériem je délka zprávy.

5.2.3.1 Množství informací v RP

Rudé právo publikovalo od 17. listopadu do 11. června celkem 30 článků, které se věnují jednomu z výše popsanych témat. Jejich podrobnější přehled i s prostorem, který jednotlivým tématům RP věnovalo, je shrnut v následující tabulce.

Z ní je patrné, jaký vliv na množství informací měl časový odstup od data 17. listopadu, které je oficiálně považováno za pád komunistického režimu. V čase bezprostředně následujícím po 17. listopadu má nejužší souvislost téma první, naopak ostatní tři témata jsou aktuální na jaře roku 1990.

⁶⁵ Skramlík, Pavel: Budou odpovědi ve spisech StB? LN 5.5.1990, str. 14

⁶⁶ Záleží na umístění podpisu autora. Někdy, jde-li o zkratku, se uvádí ihned za domicilem, tedy na začátku zprávy

Kolik prostoru věnuje RP informování o jednotlivých tématech

Téma	plocha (v cm ²)	počet článků	průměr na článek (cm ²)
pálení dokumentů	245	4	61
rušení StB	1770	11	160
Lis + lustrace	680	4	170
Aféra Bartončík	1160	6	193
Jiné	340	5	68
Celkem	4195	30	139

Co se týče místa věnovaného jednotlivým textům, je jasně patrné, že deník s postupem času dává tématu StB stále více prostoru. V množství textů není posun tak patrný. Výraznější číslo je pouze u tématu Rušení StB. Je to dáno tím, že toto téma bylo aktuální téměř pro celé zkoumané období, zatímco ostatní byla poměrně úzce časově omezena. Každému z témat věnoval deník několik článků.

Zajímavější je podívat se na rozsah textů k jednotlivým tématům. Zatímco u skartace dokumentů, což bylo téma aktuální těsně po sametové revoluci, kdy politická situace byla velmi nejasná, jsou zprávy velmi krátké, ne delší než 20 řádků, u témat, o nichž se psalo cca od února 1990, počet prostoru, který deník článkům věnuje, rychle roste a je v průměru až trojnásobný.

Nejvíce prostoru z vymezených témat věnuje deník procesu rušení Státní bezpečnosti. Celkem 11 článků na celkovém novinovém prostoru 1770 centimetrů čtverečních. Nejdelší texty se objevují k aféře Bartončík. Šest článků v relativně malém časovém úseku dvou dnů (od 8.6 do 9.6) zabírá celkem 1160 centimetrů čtverečních.

5.2.3.2 Množství informací v LN

Jak už je výše řečeno, Lidové noviny do dubna 1990 téma Státní bezpečnosti úplně pomíjejí. Od dubna 1990 ale píšou o tématech, jež jsou výše vymezena, téměř denně.

Vzhledem k tomuto časovému posunu opomíjejí LN kauzu skartace dokumentů StB. Ostatním tématům se v době, kdy jsou aktuální, věnují téměř denně.

Kolik prostoru věnují LN jednotlivým tématům

Téma	plocha (v cm ²)	počet článků	průměr na článek
Pálení dokumentů	0	0	0
Rušení StB	1050	8	131
Lustrace	1970	13	152
Aféra Bartončík	1675	13	129
Jiné	1105	2	552,5
Celkem	5800	36	161

Co se rozsahu týče, dostávají všechna témata zhruba stejný prostor. Článků, ve kterých se noviny věnují procesu rušení Státní bezpečnosti je celkem osm a jeden zabírá v průměru 131 cm². Nejvíce prostoru věnují LN Lisově interpelaci a problému lustrací poslanců Federálního shromáždění.

Článků je 13, zabírají 1970 cm², jeden z nich tak má v průměru 152 cm². Aféře Bartončík věnují LN také 13 článků, jeden z nich zabírá v průměru 129 cm². O této aféře se dá říci, že dostávala v Lidových novinách na začátku června nejvyšší prioritu, texty se objevovaly na první pozici v novinách a v poměru čas, rozsah a počet článků jde jednoznačně o nejsledovanější téma.

5.2.3.3 Porovnání množství informací v LN a RP

Za zkoumanou dobu publikovalo Rudé právo 30 článků, v němž se téma StB objevilo. Lidové noviny podle stejných kritérií publikovaly 36 článků. Pokud je vzato v úvahu, že časové rozmezí jako zpravodajského deníku je u RP zhruba o polovinu delší, je u množství textů zjevný nepoměr.

Ten je ještě více patrný, pokud se zaměříme na rozsah jednotlivých textů. Jediným tématem, kterému se RP věnuje více než LN, je proces rušení StB. I tady je to částečně dáno časovým určením. StB byla zrušena k 1. únoru a část textů tak RP publikovalo ještě v době, kdy LN vycházely dvakrát týdně a nebyly zpravodajským listem.

U všech třech témat, která jsou oběma listům společná, je průměrný prostor, který zaujímá jeden článek, větší u Rudého práva. Proces rušení StB má jeden článek v průměru 160 cm², kdežto v LN je to 131 cm². Rozdíl 30 cm² odpovídá při grafické podobě novin cca 15-20 řádkům. Tento údaj je vypovídající bez ohledu na časové určení textů. RP od konce ledna do dubna publikuje 11 textů na toto téma, Lidové noviny v průběhu dubna osm textů.

Větší průměrný rozsah jednoho článku je pro RP typický i u ostatních témat. Lustrační aféře věnuje Rudé právo čtyři články. Lidové noviny ve stejném časovém úseku, který je velmi přesně ohraničen 19. dubnem (ten den Lis přednesl interpelaci) a 9. květnem (kdy na ni Sacher odpověděl) věnovaly tématu 13 článků. V Rudém právu je průměrná délka jednoho článku 170 cm², v LN je to 152 cm². Lidové noviny, jak je podrobně popsáno v kapitole 5.5.2. pojmají toto téma velmi osobně. Rozdílný průměrný rozsah jednoho textu, je tak částečně dán tím, že LN publikují kratší vyjádření aktérů či lidí jim blízkých vždy v několika jednotlivých textech, kdežto Rudé právo dává přednost několika textům, publikovaných v průběhu události, které v průběhu události shrnou předcházející dění. Tématu se tak nevěnují každý den.

Podobně oba listy postupují i u tématu týkající se aféry předsedy ČSL Josefa Bartončíka. Rudé právo mu věnuje šest textů, většinou rozsáhlých, jeden je v průměru na 193 cm². Lidové noviny v jednom vydání publikují dva tři články o menším rozsahu a současně s tím přináší jeden rozsáhlejší článek. Tím průměrný prostor jednoho článku klesne na 129 cm².

5.2.4 Zdroje informací

Kritériem pro srovnání postoje deníků k jednotlivým událostem není jen rozsah a množství článků, ale také zdroje, z nichž autoři informace čerpají. Rudé právo velmi často využívá informace Československé tiskové kanceláře, Lidové noviny nemají typickou zkratkou čtk podepsány ani jediný článek. To ovšem neznamená, že by její servis nevyužívaly. Ze srovnání zpráv, které nejsou v LN nijak podepsány s tehdejší zpravodajstvím ČTK plyne, že list texty doslovně přejímal z tiskové agentury.

Informace o skartaci (která je v té době nazývána pálením) dokumentů, přebírá Rudé právo zásadně z ČTK. Při srovnání s agenturní produkcí ČTK a RP se texty neliší, redakce je pouze krátí.

RP agenturu také využívá v textech prohlášení, která nemá sama redakce k dispozici. Například text prohlášení náměstka ministra vnitra Jana Rumla k aféře Bartoníček, přebírá redakce z ČTK. Lidové noviny mají text prohlášení přímo k dispozici. Tady se lze jen dohadovat, zda příčinou byl postoj Rudého práva, které se podpisem čtk chtělo zbavit vlastního zájmu na této informaci, současně ji ale chtělo čtenářům jako důležitou přinést, nebo redakce text neměla opravdu k dispozici. Ať už z důvodu, že prohlášení vyšlo ve večerních hodinách a redaktoři neměli čas jej sehnat, nebo že Ruml prohlášení poskytl jen vybraným redakcím.

První článek, který nebyl převzat z čtk, vyšel 15. ledna s názvem *Obnovit důvěru v bezpečnost* pod zkratkou ada.⁶⁷ Hned dva dny potom RP poprvé použilo spojení Státní bezpečnost v článku *Změny v StB*. Text je převzat z agentury.

S postupem času se vyčleňují redaktoři, kteří o tématu informují. V případě Rudého práva to byla nejčastěji Naďa Adamičková.

Téma lustrací už mají redaktoři zpracováno sami, téma aféry Bartončík sice začínají informací ČTK, pak už jsou ale články autorské.

Lidové noviny sice zkratkou agentury články nepodepisují, ale přesto některé texty z produkce agentury těží. V takovém případě jsou zcela bez podpisu a v textu samotném je uvedena například formulace „jak uvedla agentura ČTK,⁶⁸ apod.

Lidové noviny také často rezignují na vlastní přepisování informací a poměrně často řeší informování tím, že přetisknou prohlášení aktéra události tak, jak jej deníku poskytl. Rudé právo také přináší podobný formát informace, vždy je však podepsán ČTK.

Z redaktorů LN se informacím o tématech souvisejících s StB nejčastěji věnuje Vladimír Mlynář a Jan Dobrovský.

Lidové noviny mají ještě jeden rys, který je v RP vyloučen. Ačkoliv jsou deníkem zpravodajským, a tato složka by tedy od složky názorové (chcete-li komentářové) měla být odlišena, v LN se toto neděje. Na prvních stranách dostávají prostor k vyjádření samotní aktéři jednotlivých událostí, kteří sepiší článek, jenž LN otisknout.

Lidé, kteří by podle zásad objektivit a nestrannosti měli být jen jedním ze zdrojů informací, případně se vyjadřovat k komentářích či jiných textech na stranách věnovaných publicistice, se tak sami stávají autory.

⁶⁷ dešifrována Naďa Adamičková

⁶⁸ nepodepsáno: Nikdo nic neví, LN 24.4.1990, str. 1-2

Zvlášt' patrné jsou texty zainteresovaných autorů u témat lustrací a u tématu aféry Bartončík. K oběma dostávají místo k psaní textů poslanci nebo jiné osoby, které vyjadřují svůj názor na téma. K lustrační aféře tak dostává prostor Josef Zvěřina, který přímo v podpisu uvádí, že je přítelem L. Lise. V případě Bartončík dostává prostor i tehdejší ředitel ČTK Petr Uhl, který se v textu staví na stranu podezření Jana Rumla a o Bartončíkovi píše s velkým despektem.⁶⁹ To je fakt v dnešní době téměř nemyslitelný, který by šéfa agentury stát místo.

Tato absence rozlišení zprávy a komentáře způsobuje, že čtenáři je jasné, na jakou stranu se LN v tématech staví, názor druhé strany je potlačen, případně zsměšněn. (podrobněji kapitoly 5.5.2 a 5.6.2).

Je také důležité si všimnout, kdo redaktorům informace poskytoval, pokud byly texty autorské. Nejvíce citovaným politikem je bezesporu ministr vnitra Richard Sacher. Oba deníky bez rozdílu píší o jeho tiskových konferencích, které vedl především k tématu rušení StB. V případě skartaci dokumentů čerpá RP (respektive ČTK) z prohlášení důstojníků či mluvčích krajských správ SNB).

Uvedená tabulka se řídí zásadně podpisem pod článkem, je-li tedy text nepodepsán, jako je tomu v několika případech LN je to chápán jako text, jehož autorem jsou LN, i když jde v několika případech o text agenturní. Nepodepsané články, které jsou evidentně prohlášeními, jsou vedeny pod kolonkou prohlášení. Pokud jde o prohlášení v RP, které je vždy podepsáno ČTK, je veden jako autor ČTK.

Autorství článků v LN a RP cm2/počet článku

Autor	RP	LN
ČTK	1060/13	0/0
materiály redaktorů	3030/17	3080/ 23
přetištěná prohlášení	0/0	900/5
Texty jiných autorů	0/0	715/6

⁶⁹ Uhl. Petr: Byl porušen volební zákon?, LN, 8.6. 1990, str. 1

Novináři se velmi málo spoléhali na svou vlastní iniciativu v získávání informací. RP to řešilo přebíráním zpráv z ČTK, Lidové noviny uveřejňováním původních textů prohlášení zainteresovaných osob.

Důvody u LN lze odhadnout, redakce se na počátku vzniku potýkala s velkým nedostatkem novinářů a vypomáhala si tedy autory zvenčí. U Rudého práva může být velké množství článků převzatých z ČTK motivováno tím, že vedení redakce chtělo autory využít na témata, která považovalo za potřebnější a texty, o nichž je pouze povinnost informovat ale není žádná motivace pro ně vyčlenit jednoho zaměstnance, přebírat z agentur.

Co se týče transparentnosti informací, je u Rudého práva poměrně velká. Je to dáno tím, že texty bere buď z agentury nebo zpracovává tiskové konference či veřejně dostupná vyjádření. Pouze v jednom případě se objeví spojení: „*jak se podařilo zjistit*.“ Je to u tématu Lisovy interpelace, kdy redaktorka Adamičková zřejmě zpovídala některého z poslanců, jaká je atmosféra v zákonodárném sboru.

Lidové noviny, jak je už výše uvedeno, na ČTK neodkazují, s transparentností je to tudíž jiné. Čtenář si tak nemůže být jist, odkud informace pochází. Texty autorské jsou řádně podepsány a také u nich lze vyčíst, kde redaktor informaci vzal, tedy například ve veřejném vyjádření politika. Sporné je uvádění prohlášení, protože sami autoři jsou tvůrci událostí a mnohdy se chovají politicky motivovaně. Pravdivost jejich otištěných slov tak novináři nemají ve svých rukou.

Oba deníky v drtivé většině případů dávají přednost oficiálním událostem a aktuálně informují o dění. Více či méně zpracovávají informace, které jim poskytl někdo jiný.

Vlastní aktivitu při získávání informací lze zaznamenat jen ve dvou případech, v obou vlastní materiál⁷⁰ uveřejnilo Rudé právo.

Redaktorka Naďa Adamičková se na začátku února účastnila dne otevřených dveří v bývalém sídle centrály StB. Text vyšel 6. února pod názvem *Co skrývá dům kontrarozvědky*. Novináře provázel náměstek ministra vnitra Jaroslav Procházka.⁷¹

Druhý text, který lze označit za vlastní iniciativu, má na svědomí tatáž redaktorka. Jde o rozhovor s ministrem vnitra Richardem Sacherem. Rozsáhlý rozhovor vyšel 24. února pod názvem *O VB, StB a zlatých hodinkách*.⁷² Autorka Naďa Adamičková se Sacherem probírala jeho funkci, bezpečnostní politiku státu a také rušení StB.

Lidové noviny se striktně drží informování o událostech, rozhovory s aktéry či reportáže nepřinášejí.

5.3 Skartace dokumentů StB

5.3.1 Průběh skartací dokumentů

Skartace dokumentů StB byla jedna z událostí, jejíž skutečný průběh byla v době, kdy se o ní psalo, nejasný, a veškeré podrobnosti se na veřejnost, dostaly až v roce 1992, kdy příkaz k ničení dokumentů byl částí soudního procesu s prvním náměstkem ministra vnitra Alojzem Lorencem. Už několik měsíců po revoluci ale nikdo nepochyboval, že k ničení opravdu docházelo. Zprávy, které se tématu věnovaly, ale byly plné spekulací a protichůdných vyjádření, novináři sledovaných médií po tématu sami nepátrali a spoléhali se pouze na slova oficiálních míst.

⁷⁰ chápán jako text, který se celý odvíjel z iniciativy autora a nebyl závislý na aktuálních událostech, které byly třeba zpracovat

⁷¹ Adamičková, Naďa: *Co skrývá dům kontrarozvědky*, RP 6.2.1990, str. 1-2

⁷² Adamičková, Naďa: *O VB, StB a zlatých hodinkách*, RP 24.2.1990, str. 1 a 3

Komunistický režim si vždy vedl seznam svých ideových odpůrců. Když v únoru 1948 převzal moc, vytvořil pro seznam evidovaných osob systém. Od roku 1954 byly podle rozkazu tehdejšího ministra vnitra Rudolfa Baráka vytvářeny registrace svazků. Inspirací jim byly podobné knihy, které vedla sovětská KGB. „V registrech jsou zaevidovány údaje o svazcích osobních (včetně agenturních a nepřátelských), objektových, skupinových, kontrolních, pátracích, svazcích konspiračních a propůjčených bytů, dále spisy prověřovaných osob (též pozorovacích a evidenčních) důvěrníků a kandidátů tajných spolupracovníků (případně kandidátů agenta). Nalezneme v nich samozřejmě pravá i krycí jména všech druhů tajných spolupracovníků, avšak s výjimkou některých záznamů z padesátých let, které pravá jména neobsahují.“⁷³

Spáleny byly především svazky aktuální, které se vedly na lidi, kteří stále žili. Ničily se ale i svazky archivní.

První náměstek ministra vnitra Alojz Lorenc vydal pokyn ke skartaci 1. prosince 1989. Už o sedm dní později, 8. prosince, ale dal pokyn, aby jeho podřízení skartovali doklad o nařízení skartace. Po tomto datu probíhalo ničení dokumentů živelně bez jakékoliv organizace, na starost si ho brali vedoucí odborů. „Skartace v období listopad - prosinec 1989 probíhaly ve třech etapách. Nejdříve, v období do 1. 12. 1989, bez jakéhokoliv oprávnění. Na 1. odboru Správy StB Praha prováděli skartace již od 17. 11. 1989 (!), na základě pozdějšího rozhodnutí vedení této správy se posléze skartovalo od 25. 11. 1989. V druhé etapě, do 8. prosince 1989, probíhaly skartace podle pokynu I. NMV A. Lorence č. j.: NZ-00671/89 ze dne 1. 12. 1989. Ve fázi třetí byly skartace materiálů SNB prováděny již proti výslovnému pokynu I. NMV z 8. 12. 1989, 17.33 hod.“⁷⁴ Lorenc zákaz skartací zdůvodnil tak, že by ničení mohlo být později použito proti FMV.

⁷³ Žáček, Pavel: Boje o minulost, Barrister & Principal, Brno 2000

⁷⁴ Tomek, Prokop, Budský, Jaromír: Skartace písemností Státní bezpečnosti v listopadu a prosinci 1989 - rozšířená verze, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2000

Lorenc v pokynu, který adresoval krajským správám StB a správě kontrarozvědky v Bratislavě, zdůvodnil likvidaci dokumentů nevyhovujícím způsobem zpracování, nedostatkem prostoru, neaktuálností materiálů a hrozbou konspirace. „Pouze podle závěrečné věty lze usuzovat na účelovost opatření: *„Je potřebné postupovat tak, aby na útvarech nezůstaly materiály, jež by měly vzhledem k současnému politickému uspořádání kompromitující charakter.“*⁷⁵

Dokumenty se ale skartovaly i na jiných správách SNB, které nebyly Lorencovy přímo podřízeny. Například na Správě vyšetřování StB.

Na Hlavní správě kontrarozvědky dal pokyn ke skartacím její náčelník Karel Vykypěl. Kdy přesně to bylo, se lze těžké dopátrat, protože ačkoliv se z tohoto činu zpovídal u soudu, jeho a výpovědi svědků se lišily. Vykypěl tvrdí, že si rozkaz ověřil u Lorence a 4.12 dal svým podřízeným pokyn, aby jej splnili. Svědci ale tvrdí, že se Vykypěl dozvěděl pokyn ústně už 27. listopadu a do 5.12 jej splnil.⁷⁶

Skartované materiály StB

Svazky	počet	zničeno v %
Nepřátelské osoby	7193	99
Osobní svazky	195	75
Signální svazky	528	67
Spisy důvěrníků	8632	67
Spisy prověřovaných osob	4701	55
Agenturní svazky	5197	44
Svazky rezidentů	54	41
Objektové svazky	1275	37
Spisy kandidátů tajného	1192	36
Spolupracovníka		

Zdroj: Pavel Žáček, Boje o minulost

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ Tomek, Prokop, Budský, Jaromír: Skartace písemností Státní bezpečnosti v listopadu a prosinci 1989 - rozšířená verze. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2000

Skartace svazků se později snažil vyšetřit Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, ale bez konkrétního výsledku.

Že se na místech skutečně skartovaly archivy StB, bylo oficiálně potvrzeno při soudním procesu v roce 1992 s tehdejší náměstkem ministerstva vnitra Alojzem Lorencem, který měl ve skutečnosti StB na starosti. Vypověděl, že k likvidaci archivů dal sám pokyn. Většina materiálů byla vytřídněna ve dnech 1. až 8. prosince, aby na útvarech nezůstaly materiály, které měly kompromitující charakter.

Lorenc byl z příkazu ke skartaci obviněn v rámci procesu se svými dvěma podřízenými, Karlem Vykypělem (náčelník II. Správy SNB) a ministrem vnitra Františkem Kinclem. Žaloba je vinila za zneužití pravomoci veřejného činitele. Jeden ze svědků vypověděl, že příkaz sice podepsal další náměstek FMV Otto Sedlák, ale na pokyn Alojze Lorence. *„Sedlák tak činil vždy v případě, že Lorenc nemohl příkaz podepsat osobně a svého kolegu pouze instruoval.“*⁷⁷

Příkaz FMV měl realizovat odbor statisticko-evidenčního odboru FMV. V jeho čele stál Josef Rambousek, který u soudního procesu vypověděl, že z příkazu ke skartacím nebylo úplně jasné, co skartovat, a pracovníci se tak rozhodovali sami. *„K okolnostem skartace některých archivních a živých svazků mj. uvedl, že pokyn tehdejšího prvního náměstka federálního ministra vnitra Lorence dával možnost volného výkladu, co skartovat. Svědek se přitom odvolal na závěr pokynu, v němž se hovoří o potřebě takového postupu, aby "na útvarech nezůstaly materiály, jež by měly (...) kompromitující charakter. Josef Rambousek vypověděl, že skartace byla anomální a na některých místech měla až "panický charakter".*⁷⁸

Lorenc byl v roce 1992 odsouzen ke čtyřem letům vězení za to, že v době protestů v letech 1988 a 1989 nařizoval izolaci velkého počtu lidí, kteří by se mohli účastnit očekávaných protestů. Vězení kvůli dělení

⁷⁷ Bigas: Jirí: Pokyn ke skartacím má jednací číslo náměstka Lorence, ČTK 15.5. 1992

⁷⁸ Prorok. Roman: Bývalý ředitel odboru FMV: Skartace měly panický charakter, ČTK 4.3. 1992

federace jako občan slovenské národnosti unikl. U soudu vypovídal i první ředitel ÚOÚD Zdeněk Formánek. Řekl, že v době, kdy vydal pokyn k zapečetění archivů, tedy 2. února 1990, byly už z devadesáti procent prázdné. V trezorech podle něj mnohdy zůstaly jen desky nebo bezcenné dokumenty.⁷⁹

Za příkaz ke skartování dokumentů, který byl v rozporu s tehdejšími nařízeními, nebyl nikdo odsouzen. U výše popsaného procesu soudce určil, že případ příkazu ke skartacím má být projednáván jako samostatný případ. Než proces začal, došlo k rozdělení Československa. Lorenc jako občan jiného státu si ani neodpykal uložený trest za prokázané trestné činy. Nový proces už v ČR nezačal. Slovensko případ otevřelo v roce 1995, trestní stíhání ale bylo v lednu 1998 přerušeno.⁸⁰

5.3.2 Jak o ničení dokumentů informovalo RP

Skartace dokumentů bylo prvním tématem v souvislosti se Státní bezpečností, kterého si média všímala.

Pro Lidové noviny není téma ničení dokumentů, vzhledem k době, kdy média o události informovala, tedy v prosinci 1989, relevantní. Ničení dokumentů zmiňují později jen okrajově v textech, které se věnují StB a náměstku Lorencovi. Proto nemá smysl je do porovnání zařazovat. Téma je i přesto tolik klíčové, že není možné jej pominout. Jeho význam tkví především v tom, že po listopadu 1989 s ničením dokumentů souvisí první informace kolem StB.

Ke skartaci dokumentů docházelo především v prvních deseti dnech měsíce prosince, a média je už v těchto dnech zaznamenala. V žádném případě však nelze mluvit o tom, že by informovala nestranně. V Československu v té době panovala velmi nepřehledná politická situace, která byla námětem zpráv především. Skartace dokumentů jen obrázek situace na stránkách tisku dokreslovaly.

⁷⁹ Bigas, Jiří: Následky zničení dokumentů Státní bezpečnosti jsou katastrofální, ČTK 12.3. 1992

⁸⁰ tamtéž

Jen pro ilustraci je v následujícím textu načrtnut vývoj informování o tématu v Československé tiskové agentuře. Rudé právo informace agentury přebírá s minimálními změnami.

Agentura si tématu začala všimnout jen několik dní po revoluci. Ve vydávaných zprávách byla nejprve trochu kostěná, omezovala se v nich jen na vyjádření příslušníků SNB, kteří se novinářům snažili vysvětlit, že došlo k omylu, žádné archivy StB se nepálí a jde jen o nepotřebný materiál a dávno prošlé a neplatné dokumenty.

Přesto agentura o tématu začala informovat už v době, kdy mělo ničení dokumentů probíhat podle rozkazu. První indicie, jsou ze 7.12. 1989. ČTK vydala zprávu s výzvou ředitelům archivů, aby zabránili pálení archiválií, „*aby vešli ve styk se spisovnými (archívy) společenských organizací, stran, spolků a občanských iniciativ a prosadili v nich společenský zájem na uchování pokud možno všech dokumentů z období posledních čtyřiceti let.*“⁸¹ Výzvu vydal odbor archivnictví a vnitřní správy ministerstva vnitra a životního prostředí.

Den poté, tedy 8. prosince, vyšla zpráva o pálení dokumentů v brněnském Kánickém lese. Je to v ČTK první zpráva, v níž autor používá spojení Státní bezpečnost a ne II. Správa SNB. Plukovník Josef Šobáň, náčelník Krajské správy SNB v Brně vydal prohlášení, že šlo jen o běžnou skartaci nepotřebných dokumentů, která je běžná a SNB v ní bude pokračovat. „*K tomuto jednání vydalo vedení KS SNB v Brně sdělení, že každý rok se v rámci ministerstva vnitra ČSSR skartují písemnosti, které již pozbyly svoji platnost a jsou pro výkon služby nepotřebné. Postup těchto prací stanovují nařízení FMV. Mimo to pracovníci KS SNB nepravidelně spalují cyklostylové blány, použité kopírovací papíry, kopírovací papíry z výstupních sestav počítačů a pásky z psacích strojů, neboť je žádná sběrna surovin nepřijímá. Ničení těchto materiálů si zajišťuje KS SNB vlastními silami dle prostorových možností.*“⁸²

⁸¹ ros; Výzva ředitelům archivů v ČSR, ČTK 7.12.1989

⁸² Žalud, Václav: Objasnění psychózy o pálení dokumentů Bezpečnosti v Brně, ČTK 8.12.1989

Titulek textu *Objasnění psychózy o pálení dokumentů Bezpečnosti v Brně* jasně ukazuje na postoj agentury k informaci. Cituje představitele SNB a jeho vyjádření dává do kontrastu s letáky, které tuto informaci přinesly. Zpráva nedává prostor k vyjádření druhé straně kromě věty, kde píše, že se objevilo podezření. Je možné to vysvětlit tím, že na nesouhlasné stanovisko s oficiálním názorem policie bylo v této době stále ještě příliš brzy a novináři nechtěli a neuměli zkoumat pravdivost slov členů bezpečnostních složek. Agentura píše velmi formálně a viditelně přepisuje jen prohlášení členů SNB. Ze zprávy ani není jasné, zda redaktor jel přímo na místo a snažil se tam zjistit, zda se tu dokumenty opravdu páli.

V podobném duchu se nese i další zpráva z 10.12.1989. Stále se drží předpokladu, že pálení dokumentů je fáma, která se šíří Občanským fórem a veřejností a SNB se otevřeně snaží všem vysvětlit, že to není pravda a na opuštěných místech se nepálí archivy, ale nepotřebné papíry. *„Jak již byla veřejnost prostřednictvím ČTK informována, uskutečnilo se v pátek 8. prosince před budovou Krajské správy SNB v Brně shromáždění osob Občanského fóra a stávkujících studentů. Žádali objasnění, proč se v blízkosti Kanic /okres Brno -venkov/ páli „tajné“ dokumenty StB. Ještě tentýž den se mohli zástupci stávkujících studentů za doprovodu inspekce KS SNB na místě přesvědčit o skutečném stavu.“⁸³*

Pohled ČTK se částečně změnil v textu z 12.12., v němž SNB přiznala, že když prohledala místo, kde se dokumenty páli, našla zbytky textů s označením kontrarozvědky, dokumenty s označením tajné a přísně tajné a špatně spálený papír v jehož záhlaví bylo datum 1.4.1989 a nápis Akce Havel. S novináři po tomto objevu mluvil plukovník Josef Šobáň, náčelník KS SNB v Brně. Slíbil, že do dvou dnů všechno objasní. *„V diskusi kolem případu pálení písemností u výpočetní stanice KS SNB v Kanicích (okres Brno-venkov) náčelník KS SNB plk. ing. Josef Šobáň řekl, že na spáleništi inspekce odborníků a zástupců studentů i OF zjistila vedle zbytků běžného skartačního materiálu mj. útržek dokladu čs. Kontrarozvědky k prověření zahraniční adresy cizí rozvědky. Rovněž ohořelý útržek s nápisem „Akce Havel 1. 4. 1989“. K tomu sdělil, že*

⁸³ tamtéž

pracovníci SNB uvedený den žádnou akci Havel neměli. Náčelník KS SNB přítomným slíbil, že do dvou dnů předá sdělovacím prostředkům konečné vysvětlení k případu Kanice.“⁸⁴

Kromě Brna se dokumenty páliły i na Příbramsku, zástupci tamního OF objevili pod hromadou odpadků zbytky písemností StB. Ani tady ale pálení nikdo nevysvětlil.

K problému se 20.12 sešli zástupci politických stran a občanských iniciativ, aby o zabezpečení dokumentů diskutovali. Dohodli se na tom, že se sejdou druhý den se zástupci médií a zástupci Krajské správy SNB. Žádné informace o dalších setkáních či jejich výsledcích ČTK nepřinesla.

Čtrnáct dní poté, co podle údajů zaměstnanců tehdejšího ministerstva vnitra mělo ničení dokumentů skončit, shrnul v ČTK mluvčí krajské správy SNB Jaroslav Daněk. *„Ze šetření jednoznačně vyplývá, že nešlo o pálení archivů StB ale o skartaci běžných písemností z běžného výkonu služby. Skartace písemností byla provedena v souladu s příslušnými pokyny a předpisy. Ne však běžným způsobem, protože zařízení, kde je skartace běžně prováděna mělo technickou závadu. Byla však provedena nezodpovědně, takže některé materiály zůstaly neskartovány. Za nedůslednost při skartaci byli k dnešnému dni kázeňsky potrestáni čtyři příslušníci správy StB Plzeň.*“⁸⁵

Na této zprávě je dobře vidět, že ČTK nestála na ničí straně ale veškeré své informování omezovala na oficiální vyjádření státní orgánů, nesnažila se je ani nijak výrazně přepsat, případně oslovit druhou stranu více než stylem „objevily se informace“, případně, studenti, či občanské fórum protestují.

Bizardní vývoj informací v Československé agentuře dobře ilustruje celkovou situaci té doby. Nejen zmatek členů bezpečnostních složek, ale

⁸⁴ Žalud, Václav: Z besedy představitelů SNB a LM se studenty a OF. ČTK 12.12. 1989

⁸⁵ Pertl, Jan: Stanovisko k pálení dokumentů StB v Plzni, RP 20.12.1989

také novinářů. Agenturní zprávy přejímalo Rudé právo, jehož složení informací o problému je tak srovnatelné s ČTK.

Vzhledem k charakteru deníku, který se v této době stále ještě hlásí ke komunistické straně, je v rozporu s hypotézou této práce, že informace o StB se v deníku objevily. I když jsou zásadně přepsané z agentury a je jim věnován maximálně jeden sloupek, tedy cca 30 řádků. Články se ale objevují na první nebo druhé straně a nelze říci, že by se téma noviny snažily zasunout na zadní strany, či ho úplně pominout.

První zprávu o ničení dokumentů přetisklo RP 9.12.1989. Je to zpráva, která v ČTK vyšla pod titulkem *Objasnění psychózy o pálení dokumentů Bezpečnosti v Brně*, v RP pod titulkem *Co se páli*. RP ji uvedlo asi otisklo jako cca třicetřádkovou zprávu na druhé straně.⁸⁶

Další zprávu o pálení RP přineslo 11. prosince 1989. Jde o text, který ČTK vydala 10.12.1989. Nese titulek *K případu pálení*. Noviny otiskly asi dvě třetiny agenturní zprávy na titulní straně.⁸⁷ Noviny nic nezanedbaly ani v následujícím dni, kdy opět z ČTK přepsaly zprávu, že lidé 11.12. večerablokovaly výjezd z KS SNB v Brně. Na místo šli ze setkání na náměstí Svobody, „kde měly zaznít informace o možném vývozu tajným materiálů z budov KSČ, Lidových milicí a SNB.“⁸⁸

Z textu ČTK jde poznat, na co zpráva navazuje, z textu v RP nikoli. Noviny jakoby předpokládaly, což je mimochodem typické pro zpravodajství Rudého práva v zkoumaném období, že čtenář má informaci odjinud. Sám deník pak přinese jen vyjádření státního aparátu k události a ji samou shrne do jako background zprávy a z toho, co se odehrálo udělá událost vedlejší, a z oficiálního vyjádření hlavní téma.

⁸⁶ ČTK: Co se páli, 9.12.1989, str. 1

⁸⁷ ČTK: K pálení dokumentů, 11.12.1989, str.1

⁸⁸ ČTK: Budova KS SNB v obležení, RP 12.12.1989, str.2

Poslední zprávou, kterou se RP zabývalo byla zpráva ČTK s vyjádřením mluvčího Krajské správy SNB v Plzni, kde mluví o tom, že skartace byla provedena nedůsledně a dotyční příslušníci už byli potrestáni.

RP zveřejnilo k tématu Pálení dokumentů StB celkem čtyři zprávy. Všechny byly převzaty z agentury a po porovnání je patrné, že editoři text ani trochu nezměnili. Text, který byl daný den otištěn v RP, lze den předem najít v ČTK. Přebráním zprávy z agentury noviny splnily povinnost, že o tématu informovaly, názor druhé strany se však doplnit nesnažily. Vzhledem ke svému charakteru a událostem ve společnosti by takový krok byl překvapivý.

Z hlediska přesnosti informací, Rudé právo, potažmo ČTK, toto kritérium nespĺnily. Faktické události se zásadně liší od těch, které deník přinesl. V té době však nebylo nijak možné skutečný stav věcí, např. od A. Lorence zjistit, a RP ani ČRK se o to viditelně nesnažily. Přinášejí informace, které musely být na první pohled nepravdivé.

Z hlediska věcnosti, RP kritérium splňuje, do zprávy nevkládá vlastní hodnocení situace. Deník však nespĺňuje zpravodajské kritérium vyváženosti, protože prostor k vyjádření dostává pouze jedna strana.

Co se týče aktuálnosti, zprávy jsou přinášeny v době, kdy se události skutečně odehrávají.

5.4. Proces rušení StB

5.4.1 Rušení StB

Oficiální konec Státní bezpečnosti jako kontrarozvědčné služby Československa je popsán v kapitole 2.1.

O konci práce StB se uvažovalo už od prosince 1989. Reorganizaci kontrarozvědky slíbil ministr vnitra František Pinc už 9.12. 1989. „*V těchto dnech jsme na federálním ministerstvu vnitra přistoupili také k některým*

*organizačním změnám, které samozřejmě nepovažujeme za konečné. Jejich smyslem je vytvoření moderního, vysoce profesionálního bezpečnostního aparátu zajišťujícího ochranu životů, zdraví a majetku občanů. Zrušili jsme politický aparát. S okamžitou platností je reorganizována československá kontrarozvědka.*⁸⁹ Kontrarozvědka byla nahrazena Úřadem na ochranu ústavy a demokracie (ÚOÚD).

Bezpečnostní službu měl transformovat nový ministr vnitra. Při sestavování vlády národního porozumění uzavřela opozice s představiteli dosavadního režimu kompromis, že resort povede nestraník. Na jeho jméno se ale strany nedokázaly shodnout. Bylo dohodnuto, že ministerstvo bude řídit předseda vlády spolu s dvěma místopředsedy.⁹⁰ Formálně to ale nedělali, a resort tak byl fakticky pod vedením Alojze Lorence.⁹¹

V prosinci se politici rozhodovali, že vnitro povede Richard Sacher, kterého do funkce prosazoval Václav Havel, nebo Jaroslav Procházka. Ministerstvo vnitra řídil od 1.1.1990 člen ČSL Richard Sacher, nahradil tak Pince, který byl v čele úřadu pouhých sedm dní. Sacher se po celou dobu v úřadě opíral o velkou podporu Václava Havla. Jeho nejbližším podřízeným, byl právě Jaroslav Procházka.

Dalšími náměstký se v průběhu ledna stali Andrej Sámel a Viliam Ciklamini. „*Procházka nedostal ani pořádný dekret, o svém jmenování se dočetl pouze v novinách a úředníci ho nechtěli ani pustit do pracovny.*“⁹²

Státní bezpečnost byla oficiálně zrušena 1. února 1990. Ačkoliv 15. února 1990 byly zrušeny Správy StB a zaměstnanci druhé správy byli posláni domů, kde měli být případně k dispozici (tedy stále na telefonu), StB měla i práci, která nemohla zůstat neobsazená. Spadalo pod ni

⁸⁹ Bor: Prohlášení ministra vnitra ČSSR Františka Pince, ČTK 9.12. 1989

⁹⁰ Marián Čalfa, Valtr Komárek, Ján Čarnogurský

⁹¹ Měchýř, Jan: Velký převrat, či snad revoluce sametová?, Progetto, Praha 1999, str. 124

⁹² tamtéž

například vydávání pasů, tedy činnost, která nemohla nefungovat.⁹³ Tyto složky dál pracovaly.

Mezi ministrem a jeho náměstkou se záhy rozhořel spor právě o změně v StB. Nový ministr byl zastáncem názoru, že nelze provést radikální řez a bezpečnostní služba se musí měnit postupně. *„Je omylem, že lidi, kteří byli před dvaceti lety z bezpečnosti propuštěni a nyní se vracejí do služebního poměru, jsou odborníky. Situace se natolik změnila, že jsou pouze dobře poučenými laiky. Proto je třeba využívat služeb skutečných profesionálů ze staré školy, kteří vyjádřili loajalitu současnému vedení FMV.“* To veřejně prohlásil Sacher, když byl na jedné z tiskových konferencí počátkem dubna dotazován, zda změny ve státní bezpečnosti neprobíhají pomalu. Takový názor zastávali například jeho náměstci. Sacher poté požádal o jejich odvolání, protože prý v resortu vytvářejí druhé mocenské centrum.⁹⁴

Situace dokonce došla tak daleko, že Ladislav Lis a Jan Urban požádali filozofa Ladislava Hejdánka, aby vypracoval zprávu, zda změny v bezpečnostní službě jsou v pořádku a Sacher odvádí dobrou práci. Když Hejdánek o zprávě, v níž uvedl, že na straně Sachera shledal vážnější chyby, informoval Václava Havla, ten řekl, že ji nechce vidět.⁹⁵

Prezident, zástupci politických stran i Občanského fóra se sešli 17. dubna, aby právě o Sacherově práci mluvili. Před budovou, kde se jednalo, dokonce protestovali lidé, že za odporem proti Sacherovi a Havlovi stojí Havlův poradce Jiří Křížan.⁹⁶ Výsledkem jednání bylo, že se Jan Ruml, jakožto zástupce OF stal prvním náměstkem ministra vnitra.

Sacher si svou pozici udržel i poté, co na něj v interpelaci ostře zaútočil Ladislav Lis (viz kapitola 5.5.1) *„Do vysokých funkcí náčelníků odborů jsou ustavováni bez prověřování bývalí náčelníci, z nichž někteří byli i vysokými funkcionáři stranických orgánů na federálním ministerstvu vnitra. V okolí ministerstva panuje přesvědčení, že ve vztahu k nim už*

⁹³ Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7, ÚDV, Praha 2003

⁹⁴ tamtéž

⁹⁵ Měchýř, Jan: Velký převrat, či snad revoluce sametová?, Progetto, Praha 1999, str. 125

⁹⁶ Musil, Michal: Jak se zrodil režim, LN 7.6.2000, str. 5

žádné prověrky neproběhnou a příslušníci a funkcionáři už prověřování nebudou. Jde zejména o pracoviště bývalé vnitřní organizační správy, úřadu personální práce a inspekce ministra vnitra. (...) Staré struktury kolem ministra jsou prakticky beze změny. V kritice nedůslednosti postupu v těchto otázkách spatřuje pan ministr jakési útoky proti své osobě. Informace, které byly a jsou v tomto směru poskytnuty i brannému a bezpečnostnímu výboru, respektive ústřední prověřkové komisi, nechává prověřovat z hlediska možného tzv. utajování skutečností cestou těch, kteří takové informace poskytl. Namísto toho, aby pan ministr uvítal možnost spolupráce, obklopil se starým administrativně byrokratickým aparátem, který neproověřil, naslouchá mu a s jeho pomocí jedná tak, že vytváří atmosféru obav z možného stíhání za dobře miněné postoje a činy.“⁹⁷

Už v této interpelaci zazněl návrh, aby ÚOÚD byl vyčleněn z područí ministerstva vnitra a spadal pod ústavní kontrolu.⁹⁸ Sacher se bránil nařčení, že prověřkové komise mají zablokovanou práci, protože nemají přístup k registračním svazkům. Na to Sacher namítl, že prověrky zaměstnanců začaly v březnu a skončily k 30. dubnu. Z prověřených 126 osob nebylo devět doporučeno pro další službu v SNM a osm lidí nebylo doporučeno do náčelnických funkcí.⁹⁹

Přes veškerou kritiku se Sacher udržel ve funkci až do konce období. Po volbách v červnu 1990 ho vystřídal Ján Langoš.¹⁰⁰

5.4.2 Jak o rušení StB informovaly RP a LN

Téma, jak ho pojímaly noviny, je nahlíženo jinak a zpravodajství faktické problémy či události nenahlíží. Zřízení Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie, který měl službu kontrarozvědky nahradit, deníky vůbec nezaznamenávají. V souvislosti s rušením StB dominuje téma neustálých spekulací o tom, jak proces probíhá a také vyjádření Richarda Sachera či pochybností o tom, zda je možné, aby bývalí zaměstnanci služby mohli

⁹⁷ Ladislav Lis v reakci na odpověď R. Sachera, ve Federálním shromáždění 8. května 1990

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ archiv MV http://www.mvcr.cz/2003/odbor/ns_archiv_odbor_info.html

vývoj ve společnosti ještě nějak zvrátit. Sacher se na stránkách také stále brání, proč proces postupuje tak pomalu.

Téma je ve sledovaných denících velmi zjednodušeno. Spory mezi Sacherem a jeho náměstký sledované deníky nezaznamenávají.

Proces rušení Státní bezpečnosti rozhodně nejde omezit přesnými mantinely a určit, co do tohoto tématu ještě spadá a co už nikoliv. Pokud budu vycházet ze samotného tisku, dá se pod toto téma rozdělit na několik úseků.

Prvním z nich je samotné oficiální akt zrušení Státní bezpečnosti 1. února 1990. Druhým je následný proces. StB byla sice zrušena rozkazem, faktický stav byl ale jiný. Na ministerstvu zůstalo mnoho lidí, kteří v úřadu působili i za předcházejícího režimu. Sacher stanovil, že tito zaměstnanci musí projít prověrkami. Právě tyto prověrky, jejich výsledky a spekulace, jak proces zániku StB probíhá, jsou druhým okruhem témat, která jsou pod kapitolu o rušení StB zařazena.

Posledním okruhem informací, které jsou pod toto téma zařazeny jsou zprávy o zatýkání bývalých zaměstnanců StB nebo FMV. Těžiště tématu ale spočívá ve druhém typu zpráv, kterých se v obou denících objevuje nejvíce.

Rudé právo se tomuto tématu věnovalo mnohem více než LN. V období od ledna 1990 do dubna 1990 (kdy se články k tomuto tématu objevují), jich vyšlo 11, tedy více než třetina textů, které se StB v RP věnovaly. V Lidových novinách je za měsíc duben podobných článků osm, většina z nich v prvních dnech měsíce.

Rudé právo publikovalo první zprávu 15. ledna. Autorka textu Naďa Adamičková parafrázuje vyjádření ministra vnitra Richarda Sachera, který novinářům vysvětloval, jak se bude fungování SNB měnit. Text je velmi oficiální a je patrné, že autorka většinu textu doslovně opsala z oficiálního

vyjádření.¹⁰¹ Velmi podobný obsah, tedy zánik kontrarozvědky, má i text, který vyšel o dva dny později, tedy 17. ledna. Titulek je *Změny v StB*, je to však poprvé, kdy se na stránkách deníku objevilo spojení Státní bezpečnost.

Je potřeba upozornit, že tyto texty vycházely ještě před oficiálním zrušením tajné služby. Po formální stránce je text podobný jako ten předchozí, tedy doslovný přepis Sacherových slov doplnění o vlastní úvod. „*Sdělení ministra vnitra ČSSR Richarda Sachera: Vzhledem k tomu, že ve veřejnosti vznikají pochybnosti o současném stavu Státní bezpečnosti, které se projevují i ve sdělovacích prostředcích, chci veřejnost informovat o opatřeních, která byla postupně novým vedením federálního ministerstva přijata. 1. Byla zrušena správa vyšetřování StB na úrovni centra i v místech. 2. Byly zrušeny všechny útvary zabývající se tzv. bojem proti vnitřnímu protivníkovi, tj. proti církvím, protisocialistickým seskupením....*“¹⁰².

Než došlo k samotnému aktu zrušení StB informovalo RP i o přestřelce mezi OF a FMV ohledně převratu, který na přelom ledna a května připravují špičky SNB, Lidových milicí a KSCČ které byly zbaveny moci.¹⁰³ Zpráva se objevila 25. ledna ve vysílání Československého rozhlasu, který odkázal na OF jako zdroj informace KC OF se ale proti tomu ohradilo. Média zprávu přinesla až druhý den. Zatímco ale např. ČTK ji stavěla na popisu události, kterou následně Sacher vyvrátil. Rudé Právo mluví o provokaci a vše staví na Sacherovu vyjádření, že zpráva je nesmyslná.¹⁰⁴ Text vyšel s titulkem *Provokační zprávy o přípravě převratu*. Součástí zprávy byl i rozhovor, v němž Sacher uvedl, že jde zřejmě o provokaci, která má vzedmout hladinu veřejného mínění proti StB. Odmítl, že by šlo o záminku k čistkám v StB.¹⁰⁵

Ke tématu se noviny vrátily 30. ledna. Tehdy přinesly další zprávu taktéž s odkazem na ministra Sachera. „*Není šprochu, aby na něm nebylo*

¹⁰¹ Ada: Obnovit důvěru v bezpečnost, RP 15.1.1990, str. 1

¹⁰² ČTK: Změny v StB, RP 17. ledna 1990, str. 1-2)

¹⁰³ Mácha, Dalibor: Provokační zprávy o přípravě převratu, 26.1.1990, str. 1-2

¹⁰⁴ Srovnej: ak, psmar: Sdělení KC OF, ČTK 26. ledna 1990 a Mácha, Dalibor: Provokační zprávy o

přípravě převratu, 26.1.1990, str. 1-2

¹⁰⁵ Mácha, Dalibor: Provokační zprávy o přípravě převratu, 26.1.1990, str. 1-2

pravdy troch.. Těmito slovy reagoval při pondělní tiskové konferenci mimo jiné ministr vnitra Richard Sacher na jednu z otázek týkající se údajného připravovaného převratu. ¹⁰⁶ Na otázku, která se údajného převratu týkala, odpověděl, že byla zaznamenána zvýšená aktivita některých příslušníků bezpečnostního aparátu. Proto rozhodl posílit pořádkové služby VB. Zbylé dvě třetiny zprávy se věnují tomu, že Sacher mluvil i o tom, že v ČR je velký počet zbraní mezi lidmi a co je potřeba s tím dělat. V ČR je evidováno přes půl miliónu zbraní a např. samopal lze sehnat „za 4000 korun“.¹⁰⁷

Tuto zprávu zveřejnila i ČTK. Její podoba je ale úplně jiná. Jen úvodní věta je stejná, *není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu*, to co následuje se značně liší. ČTK mluví o „temných silách“, „milovnících starých pořádků“. „Zjistil jsem velice úzké propojení aparátu Bezpečnosti a KSČ. Bezpečnostní aparát často ani neměl možnost jednat kompetentně, protože náčelníci své rozkazy nemohli vydávat bez souhlasu politického zázemí,“ řekl Sacher na tiskové konferenci.¹⁰⁸

Prvního února 1990 poskytl Sacher ČTK, Československé televizi a Československému rozhlasu informaci, že zrušil dosud zbývající složky Státní bezpečnosti. Rudé právo přineslo zprávu u zrušení StB 2. února 1990 na první straně s titulkem „Zrušena StB“. Celá je převzata z ČTK. „Ministr vnitra ČSSR Richard Sacher poskytl ve čtvrtek ČTK, Čs. rozhlasu a Čs. televizi toto prohlášení: Po zrušení útvarů tzv. vnitřního zpravodajství jsem dnes svým rozkazem zrušil zbývající složky Státní bezpečnosti a ochranu ústavních činitelů jsem podřídil zvláštnímu režimu. Problhá odebrání soukromých a služebních zbraní příslušníků těchto útvarů, současně jsou odebrány služební průkazy. Příslušníci v době zákonem stanovené pracovní doby, tj. od 7:45 do 16:45 hod., mají být k dosažení v místech trvalého bydliště.“¹⁰⁹ Text má přesah na stranu 2, není sice otvírací, ale tučným titulkem je na stránce nejvýraznější. Každá se stránek mu věnuje cca 40 řádků.

¹⁰⁶ Ada: To je slušně vyzbrojená armáda – říká R. Sacher, RP 30.1.1990, str. 3

¹⁰⁷ tamtéž

¹⁰⁸ Richter, Jaroslav: Ministr vnitra ČSSR k bezpečnostní situaci ve státě, ČTK 29.1.1990

¹⁰⁹ ČTK: Zrušena StB, RP 2.2.1990, str.1-2

Rušení bezpečnostní služby se v RP týkaly, byť nepřímo i dva texty, které jediné ze vše sledovaných článků nejsou zprávami či prohlášeními, ale lze v nich zaznamenat stopu publicistiky.

Pátého února vyrazila redaktorka RP na exkurzi budovy, kde StB sídlila. O den později, 6. února, vyšla z této návštěvy reportáž. Začínala na straně jedna, psaná kurzívou. Průvodcem byl náměstek FMV Jaroslav Procházka a ministr vnitra Richard Sacher. Text připomíná zrušení StB a kromě toho, jak to v budově vypadá popisuje i „důkaz“, že bývalí příslušníci StB plní příkazy a jsou doma. Sacher jim během exkurze zkoušel telefonovat, sluchátko vždy zvedli. *„Exkurze prochází dalšími místnostmi. Nic výjimečného. Výklad prodává J. Procházka (...). Jako by tušil otázku, která se stále opakuje – jak je to se zrušením StB – začíná právě tím. Představy o ní jsou a byly různé. Málokdo třeba tušil, že pod StB spadaly i správy pasů a víz a patřila sem i vojska ministerstva vnitra. Navíc i představa o počtu pracovníků byla přehnaná. Skutečnost možná překvapí. Zhruba 18 000 lidí. A těch, kteří pracovali na tzv. vnitřní a vnější bázi, bylo kolem šesti tisíc,“ ... „Exkurze skončila. A cihlově hnědý dům na rohu Leninovy třídy a Thákurovy ulice? Lidé se mu jistě nebudou vyhýbat. Spíš naopak. Zanedlouho dostane nové nájemníky – vysokoškolské studenty. Stane se kolejí.“¹¹⁰ Text má zřejmě být reportáží, ve skutečnosti je však spíš výkladem s prvky reportáže.*

20. března vychází na titulní straně rozhovor s federálním ministrem vnitra Richardem Sacherem s názvem O VB, StB a zlatých hodinkách. StB se týká třetí otázka:

„Dovolte otázku k StB. Podle všeho veřejnost neuspokojila vaše slova o rozpuštění této složky. Stále se ještě objevují obavy z jejího působení. Jsou oprávněné?“

Odp. StB jsme zrušili a vytváříme něco zcela nového, s novými lidmi. Složku, která nás ochrání právě před špionáží, před silami, které by chtěly zvrátit demokratický vývoj v našem státě. To dělá každý stát,“

¹¹⁰ Adamičková, Naďa: Co skrývá dům kontrarozvědky RP 6.2.1990, str. 1 a 3

Ot: V jednom svém vystoupení jste uvedl, že od sboru musí odejít zkompromitovaní příslušníci. Ale kde je záruka, že se za čas opět nesejdou ti, kteří byli v roce 1989 právem zbaveni výkonu funkce?

Odp. Věc se má takto...

Ot: Promiňte, ale jako redaktorka komunistického listu se nemohu vyhnout otázce: nebude právě příslušnost ke KSČ tím důvodem proč lidé budou muset odejít?

Odp: Nikdy jsem nerozlišoval a nedělám to ani teď lidi na komunisty a nekomunisty. Jsou lidé slušní a naopak. Lidé jsou zkompromitovaní i poctiví. Budeme však žádat, aby osoby, které budou ve služebním poměru a budou současně členy některé politické strany, nepřijímaly úlohy ani funkce svých stran.¹¹¹

Tento článek je poslední, který se procesu rušení StB věnuje. Z především dvou posledních textů je patrné, že deník začal vyvíjet vlastní iniciativu k tématu. Zprávy přejímal z agenturní produkce, redaktorka Adamičková ale sama našla útvary, kterými se téma dalo doplnit a deník jí poskytl dostatečný prostor k otištění. Je dobré si všimnout, že redaktorka sama demonstruje příslušnost listu ke komunistické straně a list tedy své záhlaví nechápe jakou pouhou formalitu.

Lidové noviny, které začaly v dubnu vycházet jako deník se v prvních číslech snaží přinést co nejvíce informací a stavu Státní bezpečnosti. Oficiálně zrušené tajné policii věnují článek téměř denně.

První zpráva o StB je ze 4.4. 1990. Je to otvírací text s titulkem „*Lorenc konečně ve vazbě*“. Užití slova „konečně“ tu vyjadřuje postoj autora, potažmo redakce, že Lorenc by měl za své činy být potrestán, a je tedy správné, že je ve vazbě. Text je bilancí událostí minulých, které se v souvislosti s StB staly a LN o nich nepsaly. Čtenáři se v jeho rámci dozví, že seznamy spolupracovníků StB nebudou zveřejněny. „*Seznamy spolupracovníků bývalé StB nebudou zveřejněny, protože se ministerstvo domnívá, anonymního vyřizování účtů. Tyto tajné materiály budou k dispozici nově vznikajícímu Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie,*

¹¹¹ Adamičková, Nad'a: O VB, StB a zlatých hodinkách, RP 20. března 1990, str. 1-2

který bude dohlížet, aby nedocházelo k případné pokračující spolupráci agentů s bývalými členy StB.“¹¹² Dále pak informace o akci Klín, jaké pravomoci mají prověřkové komise, které prověřují ty příslušníky, kteří mají zájem ve sboru dál pracovat. Samotné vazby Lorence se týká až poslední odstavec. „Na dotaz, kdy bude vyjasněno postavení generála StB Lorence ministr vnitra Sacher dramaticky sdělil, že bývalý generál je od včerejšího dne ve vazbě.“¹¹³

Lidové noviny se tématu zatýkání členů služby věnují i následující dny. 6. dubna informuje o dalších příslušnících SNB, kteří skončili ve vazbě.

První text, který se týká práce federálního ministerstva vnitra je z 5. dubna 1990. Má název *Ministr má podporu* a popisuje jednání parlamentního výboru, jehož členové řekli, že věří ministru Sacherovi a jeho práci ve funkci, věří, že se opravdu snaží poměry v SNB a FMV změnit.¹¹⁴

O dva dny později informují LN, že členové občanských prověřkových komisí otevřeli archivy bezpečnostního aparátu. Je tu poprvé zmíněno, že Sacher ve své funkci čelí kritice, že ve své funkci je nedůsledný a na ministerstvu stále pracuje množství bývalých vysoce postavených důstojníků. „Spor členů občanských prověřkových komisí na FMV s ministrem vnitra se prohlubuje. Na jeho samém začátku byla kritika osoby ministra Sachera, pro jeho, jak tvrdili členové prověřkových komisí, nekoncepční a nezásadový přístup k bývalým vysokým důstojníkům Bezpečnosti s příslušníky StB. (...) Pan ministr se obhajoval tvrzením, že nemá k dispozici dostatek jiných kvalifikovaných odborníků a že je ochoten spolupracovat se všemi, kteří projeví současnému vedení státu svou loajalitu.“¹¹⁵

¹¹² Mly+JaD: Lorenc konečně ve vazbě, LN 4.4.1990, str. 1

¹¹³ tamtéž

¹¹⁴ Ep: Ministr má podporu, LN 5.4.1990, str.2

¹¹⁵ Mly+JaD: Kdo má větší radost, LN 7.4.1990, str. 1

Lidové noviny na sporech na ministerstvu staví i další informování i změnách na FMV. Například text *Dobrá práce* z 16. května 1990 obviňuje Sachera, že v archivu hledá materiály lidí, v nichž se uvádí, že spolupracovali se Státní bezpečností, pouze na ty, s nimiž má spory. Na ty, kteří ve funkcích zůstávají a názorově s ním souhlasí, kompromitující materiály nevyhledává.¹¹⁶

Lidové noviny byly do tématu samy zainteresovány. Syn jejich šéfredaktora Jiřího Rumla Jan, byl od poloviny dubna náměstkem ministra vnitra a měl neoficiálně dohlížet na práci na ministerstvu po veřejných protestech proti Sacherově práci. Lidové noviny, jako deník, který byl v té době považován za list, který straní Občanskému fóru se dokonce dostaly do sporu s ČSL. V textu z 25.5.1990 se sám deník o sporu v rámci textu o práci Sachera zmiňuje.

Lidové noviny téma uzavírají 31. května ve *Sdělení ministerstva vnitra*. Spojení novin s náměstkem Janem Rumlem je tu velmi patrná. Článek začíná Rumlovým textem, který bilancuje, kolik příslušníků StB bylo propouštěno do civilu. Prohlášení je doplněno vlastním textem redakce. „*Ke sdělení náměstka ministra vnitra je třeba dodat, že propouštění bývalých příslušníků StB neprobíhá všude v plném klidu. Na krajské správě pro Prahu a Středočeský kraj odmítlo 29. května podepsat seznámení s propouštěcím rozkazem 38 ze čtyřiceti pozvaných. (...) Pokud bývalí příslušníci seznámení s rozkazem nepodepíší, jsou i tak považováni za propuštěné. Rozkaz je předčítán a nahlas a podpis slouží jen jako formální potvrzení přítomnosti.*“¹¹⁷

Lidové noviny v porovnání s Rudým právem pojmají proces rušení StB mnohem více v kontextu politických událostí. Velkou zřetel dávají na to, že Sacher je členem strany lidové, popisují i vyjádření nejrůznějších stran k jeho práci. Rudé právo se vždy striktně drží tématu, omezuje se na Sacherova slova, jeho politickou příslušnost nevyzvedává, o pravdivosti jeho slov nepochybuje.

¹¹⁶ JaD: *Dobrá práce*, LN 16.5.1990, str. 1

¹¹⁷ JaD: *Sdělení federálního ministerstva vnitra*, LN 31.5.1990, str. 1

Pro deník Rudé Právo je téma významné v tom, že v něm vyvíjí vlastní aktivitu, redaktoři se neomezují jen na zpravodajství a co se týče útvarů je RP mnohem tvárnější. Neomezuje se jen na formu článku neomezuje se jen na zprávu či prohlášení.

Pro Rudé právo je popis změn na FMV a v SNB nejdůležitějším tématem spojeným s StB. Věnuje mu celkem 11 článků v rozsahu od ledna do května. Jeden text v průměru zabírá místo 160 cm čtverečních. To je o třicet cm² více než dostává téma v průměru místo v Lidových novinách. Ty mu věnují osm článků, především v polovině dubna a potom na konci května.

Mírný rozdíl je v tématech, která noviny preferují. Rudé právo se drží zásadně zpráv ministra Sachera a jeho práce. Lidové noviny informují například i o zatýkání a vazbě bývalých zaměstnanců ministerstva. Jejich zpravodajství o StB je tak komplexnější, zasazují zprávu do kontextu.

Z hledisko přesnosti je nepostižitelné, protože realita v některých směrech není dodnes jasná. Obě média informují o událostech, které se prokazatelně staly, souvislostmi, která mají na skutečnou situaci podstatný vliv, např. spory na ministerstvu vnitra, se ale nezabývají.

Z hlediska věcnosti oba deníky požadovanou normu splňují až na výjimky. Lidové noviny vnášejí vlastní soud hned do prvního publikovaného textu hodnotícím slovem "konečně" v titulku "Lorenc *konečně ve vazbě*". Rudé právo je ve zpravodajství věcné až formální. Oba deníky přinášejí aktuální zpravodajství a také kontinuální.

Z hlediska vyváženosti deníky kritéria nesplňují. Rudé právo dává prostor pouze ministru vnitra Sacherovi, kritici pomalého postupu transformace StB, nemají na stránkách místo. Lidové noviny sice dávají prostor oběma stranám, tu protisacherovskou ale dostatečně nedefinují, čtenář tak nedostane přesnou informaci, komu přesně se deklarovaný postup nelíbí.

Splněno vždy není ani hledisko srozumitelnosti. Deníky jako by spoléhaly na to, že čtenář sám se ve věci orientuje a všechny potřebné události dostatečně nevysvětlují. Mnohdy považují za samozřejmost, že čtenář danou informaci má, i když mu ji v předcházejících číslech list sám nepřinesl.

Co se týče transparentnosti, Rudé právo opět na své zdroje odkazuje, i když pod některými texty, pod nimiž jsou podepsáni redaktoři, se občas objevují pasáže z ČTK. Lidové noviny některé texty nepodepisují, zvláště, pokud jde o ty převzaté z agentur. Ne vždy je tam původ článku jasný. Odkazy na dobře informované zdroje apod. se nevyskytují. Nejčastěji je citován Sacher jako původce zpracované události.

5.5 Aféra Lis - lustrace

5.5.1 Historie lustračních zákonů - Lisova aféra

Původní význam slova lustrace je velmi blízký významu slova prověrka. Ještě v minulém režimu znamenal dotaz pracovníka na odborné pracoviště, které mělo prověřit jakéhokoliv člověka, o němž StB zjistila relevantní informaci, zda už je na tohoto člověka veden svazek.

Část těchto svazků byla na přelomu listopadu a prosince 1989 zničena. To, co zbylo sloužilo pro lustrace pozdější. Zbylé svazky, především tzv. registr svazků, používaly prověřkové komise, které měly za úkol prověřit zaměstnance ministerstva vnitra, kteří chtěli v jeho řadách i nadále zůstat. Registry svazků vedla Státní bezpečnost a právě z nich se případné pochybení zjišťovalo.

Lustrace ve významu, jak se chápou dnes, začaly velmi živelně bez jakéhokoliv zákonného rámce už na začátku roku 1990. „*Lustrační mánie začala již na počátku prvního svobodného roku 1990. Policejní výraz „lustrace“ dostal postupem času dimenzi politickou a morální. Nemůžeme*

jednoznačně říci, zda to bylo ve prospěch věci. Nikdo totiž veřejnosti nevysvětlil složitou problematiku agenturní sítě, spisoven, operativních archivů Státní bezpečnosti. Nikdo také zprvu necítil potřebu legislativní úpravy tohoto „účtování“ s komunistickým systémem.“¹¹⁸

To, co se tehdy Sacher na ministerstvu vnitra snažil provádět „na divoko“, dostalo zákonný rámec 11. listopadu 1991, jako zákon 451/1991. Federální shromáždění přijalo tzv. lustrační zákon, který určoval, kteří lidé ve kterých funkcích musí mít negativní lustrační osvědčení, tedy dokument, který potvrzuje, že nikdy nebyli spolupracovníky institucí, které zákon definoval. Lustrace se tak týkaly příslušníků Státní bezpečnosti, funkcionářů komunistické strany od vyšší než okresní úrovně (včetně), příslušníků Lidových milicích, členů akčních výborů a prověřkových komisí po únoru 1948 a normalizačních komisí po srpnu roku 1968 a také studentů některých druhů vysokých škol v Sovětském svazu (například politická vysoká škola nebo vysoká škola bezpečnosti a KGB).

Zákon měl původně platit pět let, jeho platnost se postupně prodlužovala, nyní je jeho platnost neomezená a zruší ho až připravovaný zákon o státní službě.¹¹⁹

Lidé, kteří se podíleli na činnosti výše uvedených organizací nesmí podle zákona vykonávat činnost ve vyšších funkcích státních orgánů a státních podniků či podniků s majetkovou účastí státu, vyšší volené či jmenované funkce v Kanceláři prezidenta republiky, Poslanecké sněmovny, Senátu, Ústavního a Nejvyššího soudu, na Úřadě vlády ČR, v České televizi, Českém rozhlasu, Akademii věd, České národní bance a ve státních fondech.¹²⁰

¹¹⁸ Žáček, Pavel: *Boje o minulost*, Barrister & Principal, Brno 2000

¹¹⁹ Zákon 451/1991

¹²⁰ *tamtéž*

K lustracím se využíval statisticko-evidenční odbor, který jediný, který nebyl rozkazem ministra vnitra Sachera 16/1990 zrušen a nadále fungoval pod FMV.¹²¹

Lustrace měl na starosti Úřad pro ochranu ústavy a demokracie, který byl zřízen k 16. únoru 1990 současně se zrušením odborů II. správy SNB. Právě tento úřad vznášel na statisticko-evidenční odbor řadu dotazů. Prověrková komise pak jméno ve zbylých svazcích prověřila a případně doporučila jeho nositele pro další práci pro bezpečnostní služby nebo doporučila jeho propuštění.

Pracovníci prověřkových komisí, kteří prověřovali zaměstnance bezpečnostních služeb, se na tento odbor obraceli se svými dotazy.

Pracovníci komisí, kteří měli prověrky na starosti, kritizovali ministra Sachera za nekoncepční postoj, resort jim prý nedal dostatečné pravomoci a ministr také většinu vyšších důstojníků z let minulých nechal ve funkcích.¹²²

Na Federálním ministerstvu vnitra tak stále pracoval náčelník statisticko-evidenčního odboru Josef Rambousek.¹²³ V čele odboru byl až do ledna roku 1992¹²⁴ nebo například major Václav Novotný.

Právě stížností členů prověřkových komisí na to, že ve statistickém odboru stále pracuje řada členů bývalé nomenklatury byly příčinou parlamentní interpelace bezpartijního poslance Ladislava Lise na ministra vnitra Richarda Sachera. Právě s touto interpelací se problém dostal na veřejnost

¹²¹ Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7, ÚDV, Praha 2003

¹²² Mly + JaD: Kdo má větší radost, LN 7.4.1990, str.1

¹²³ Žáček, Pavel: Boje o minulost, Barrister & Principal, Brno 2000

¹²⁴ Prorok, Roman: Bývalý šéf odboru FNM: skartace mely panický charakter. ČTK, 4.3.1992

Lis dne 19. dubna 1990 pozdě v noci vznesl na ministra vnitra Richarda Sachera řadu dotazů, které se týkaly jeho práce. „Dne 19. 4. 1990 jsem přednesl interpelaci týkající se čistě věcných otázek fungování FMV. Upozornil jsem na nedostatečně probíhající očistu tohoto ministerstva, na fungování starých struktur, na problém lustrace poslanců Federálního shromáždění. Upozornil jsem na nedostatky a činil jsem pochopitelně za tyto nedostatky odpovědným resortního ministra. Ve svém vystoupení jsem se nehodlal dotknout osobní cti pana ministra, ani jeho politických názorů, ba ani jeho politické minulosti.“¹²⁵

Lis podezření získal poté, co se dozvěděl, že jednotlivé materiály o politicích unikají z FMV ven a on sám by k nim mohl získat přístup.

V interpelaci chtěl vysvětlit tento únik informací. Mimo jiné chtěl vysvětlit fámou, že ze spisů byly vyneseny svazky některých poslanců Federálního shromáždění. Podle Lise dal příkaz lustrvat poslance právě Sacher. „Předně lustrace poslanců Federálního shromáždění, federální vlády, národních vlád byly prováděny na základě ústního pokynu pana ministra vnitra panu mjr. Novotnému, náčelníkovi vnitřní organizační správy federálního ministerstva vnitra. To je zjištěno šetřením Generální prokuratury. Dále je zjištěno, že lustrace byla provedena bez vědomí ústavních orgánů a poslanců Federálního shromáždění. Tuto lustraci prováděly osoby neprověřené a nekompetentní a jako příklad je možno uvést pana mjr. Novotného.“¹²⁶

Sacher v odpovědi na interpelaci nejprve popřel, že by lustracím sám dal pokyn, pak ale uvedl, že v průběhu měsíce března zjistil, že statisticko-evidenční odbor toto provádí na příkaz ředitele úřadu FMV pro ochranu Ústavy s demokracie pana Z. Formánka. „Vzhledem k tomu, že o této činnosti mne pan Z. Formánek ani jeho nadřízený pan J. Procházka neinformovali a nebyl jsem informován ani o výstupech z resortu, za které jsem jako jeho vedoucí a ústavní činitel odpovědný, další lustrace jsem okamžitě zakázal. Za velmi nebezpečné jsem považoval nejen lustrování

¹²⁵ Z reakce Ladislava Lise na odpověď Sachera, předneseno ve FS dne 8.5.1990

¹²⁶ tamtéž

osob, ale i následné nahlížení do materiálů uložených v operativním archivu. ¹²⁷

Na otázku, že materiály z FMV unikly odpověděl, že toto nemá na svědomí on, „*ale členové odborné komise, kteří tyto materiály, jak je patrné z listiny rozesílací - odesílali osobám, které jsou zcela mimo resort.*“ ¹²⁸

Lisova interpelace rozpoutala pochybnosti o Sacherově práci a jeho pozice nebyla nikdy nahnutější než právě v tyto dny. Sacher měl však podporu prezidenta Václava Havla. Výsledkem kampaně ale bylo to, že prvním náměstkem ministra vnitra se stal Jan Ruml, aby přispěl k uklidnění situace v resortu.

Aféra měla ještě zajímavou dohru ve druhé polovině května. Některé politické strany požádaly vládu, aby jim povolila lustraci jejich kandidátů v červnových volbách. Vláda s tím souhlasila na svém zasedání 21. května pod podmínkou, že s lustrací musí souhlasit každý kandidát zvláště. ¹²⁹ Sám Sacher byl proti tomuto postupu, protože podle svých slov si „*uvědomuje jejich možné následky. O lustracích ovšem rozhodla vláda a FMV je provede.*“ ¹³⁰

5.5.2 Jak o aféře Lis informovalo RP a LN

Snad žádné z témat není v obou médiích pojato tak rozdílně jako právě téma interpelace Ladislava Lise na ministra vnitra Richarda Sachera v souvislosti s lustracemi poslanců a také pomalých prověrek zaměstnanců StB.

Zatímco Lidové noviny rozjízďejí aféru „Sachergate“, ¹³¹ k níž se na prvních stranách vyjadřují jednotliví poslanci nebo Lisovi přátelé. Rudé

¹²⁷ tamtéž

¹²⁸ tamtéž

¹²⁹ Drp: Souhlasí s lustrací, LN 22.5.1990, str.1

¹³⁰ Mly: Vvhrady ČSL vůči Lidovým novinám, LN 25.5.1990, str.1

¹³¹ Zvěřina, Josef: Sachergate, Sachergate, LN, 26.4.1990, str. 1

právo si vystačí s běžnou redakční prací spíše než pohledy jednotlivých aktérů přináší souhrnné věcné texty.

Lis interpelaci přednesl večer 19. dubna a debata kolem ní se protáhla až do pozdních nočních hodin dávno po uzávěrce deníku. Lidové noviny se s tím vypořádávají ještě ve vydání 20. května, kdy na druhé straně přinesly kratičkou zprávu o tom, že Federální shromáždění vyslechlo interpelaci Lise, která se protáhla až do doby, kdy bylo po uzávěrce.¹³²

Deník ale aféru otevřel už 19. dubna. Sacher zřejmě věděl, jaká slova Lis před Federálním shromážděním řekne, a proto na tuto situaci novináře dopředu připravil. „*Před zahájením schůze Federálního shromáždění se nečekaně dostavil do tiskového střediska ministr vnitra Richard Sacher. (...) Řekl, že je mu vytýkán pomalý postup při reorganizaci resortu, lustrace (prověřování) poslanců parlamentu a spor mezi ním a jeho náměstký.*“¹³³

V textu Sacher dále ve stručnosti parafrázuje to, co Lisovi později odpověděl na jeho interpelaci 8.5.1990. Tedy, že zjistil, že poslance lustrují jeho podřízení, že dal příkaz, aby se toto zastavilo atd. LN také popisují jeho slova, jak je změna na ministerstvu složitá.¹³⁴

Ke stejném datu začíná s aférou i Rudé právo. Zatímco Lidové noviny informují pouze o tom, co řekl Sacher, vypořádal se komunistický deník se zprávou o lustracích poslanců jinak. Ve zprávě *Boj o moc na vnitru?* nestaví jako LN na slovech Sachera ale na názorů protistrany, tedy na setkání s náměstký, kteří Sacherovu práci kritizují, tedy Jaroslavem Procházkou a Viliamem Ciklaminim. Popisuje jejich spory ohledně lustraci poslanců, jejich kritiku Sacherovy práce a přítomnosti některých bývalých vedoucích funkcionářů ministerstva, kteří brzdí obnovu resortu. Ve druhé části zprávy popisuje Sacherova slova, která řekl před zasedáním FS.¹³⁵

¹³² Kr: Ministr se zodpovídá, LN 20.4. 1990.str.2

¹³³ nepodepsáno: Ministr Sacher vysvětluje, LN 19.4.1990. str. 2

¹³⁴ nepodepsáno: Ministr Sacher vysvětluje, LN 19.4.1990. str. 2

¹³⁵ Mácha, Dalibor: Prý se pralo prádlo, RP 19.4.1990, str. 2

Zprávy 19. dubna jsou k aféře prvními, současně ale i posledními, kdy deníky informují o aféře věcně.

LN 20. ledna nejen píše nejen o tom, že interpelace v noci proběhla, ale na první straně měly i útočný text, otevřený dopis evangelického duchovního Jana Duse, který Sachera kritizuje vyčítá mu, že ohrožuje demokratický vývoj v zemi, popisuje situaci na FMV a tvrdí, že spíše věří slovům Sacherových náměstků Viliamu Ciklaminimu a Sacherovu podřízenému Zdeňku Formánkovi, kteří tvrdí, že příkaz k lustracím poslanců dal sám Sacher. Dus uvádí, že ministr v demokratické zemi by již dávno odstoupil, kdežto Sacher požádá vládu o odvolání náměstka, který jej kritizuje. Dus také uvádí slovo sachergate, které se pro identifikaci kauzy používají i v následujících dnech.¹³⁶

Rudé právo 20. dubna zprávy vynechalo a vrací se k nim až 21. dubna, kdy informuje o proběhnuvší interpelaci. Deník zřejmě kvůli dřívějším uzávěrkám noční interpelaci již nestihl zaznamenat a zprávu přinesl až dva dny poté, co interpelace zazněla. Text ale nijak nenavazuje na předchozí, kde byl problém vysvětlen. Naopak deník téma pojal úplně odlišně od svých dosavadních zvyklostí přísně zpravodajského stylu. Text je velmi rozsáhlý, jeho začátek zcela popírá jindy typickou oficialitu textů. Už název *Prý se pralo prádlo*, je nezpravodajský a typický spíše pro bulvární tisk. „*Rozpory ve Federálním ministerstvu vnitra. Nejčastější námět diskuzí o přestávkách při čtvrtěčném jednání parlamentu. Nahlas a veřejně se od věci hovořilo zhruba od půlnoci skoro do půl třetí ráno. Podle slov některých poslanců se pralo špinavé prádlo. To ve FS nemá obdobu.*

O rozporu ve vnitru jedni tvrdí, že podstatou je koncepce. Jiní, že jde o osobní vyřizování účtů, ukázkou boje politických stran a hnutí. Nechme ale stranou spekulace. Co tedy zaznělo před půlnocí na 27. schůzi? Tato část byla ještě veřejná. Následná rozprava poslanců se už konala za zavřenými dveřmi, bez přítomnosti hostů a novinářů. Celou věc otevřela interpelace poslance, předsedy bezpečnostně branného výboru Ladislava Lise. Uvedl,

¹³⁶ Dus, Jan: JUDr. Richardu Sacherovi, LN 20.4.1990, str.1

že opatření R. Sacher a jdou želvím tempem „Téměř za čtyři měsíce pan ministr neučinil nic, nebo téměř nic pro očistu SNB, pokud k tomu nebyl dotlačen... (zde RP cituje Lise. pozn. autora).“¹³⁷

Problémem zprávy je, že nikde nepopisuje situaci, k níž se interpelace vztahovala. Autor textu tak předpokládá, že čtenář je do kontextu uveden a spory na ministerstvu vnitra a to, kdo a zda vůbec dal pokyn k lustraci poslanců FS, nepřipomíná.

Například uvádí vyjádření Sacherových náměstků, kdo souhlasí se svým nadřízeným a kdo se slovy Lise, nikde ale nepřipomíná okolnosti sporů mezi Sacherem a jeho náměstkou ohledně příkazů k lustracím. Jejich stanoviska jsou tak polovičatá pro člověka, který se v aféře neorientuje.

RP přiznává, že podle stanoviska generální prokuratury k lustracím opravdu docházelo. „Během pátečních přestávek (tedy o den později pozn. autora) jsme v kuloárech „odposlechlí“, co bylo obsahem uzavřené noční diskuze. Lustrace samozřejmě vzbudily obavy. Proslýchá se totiž, že někteří poslanci spolupracovali s StB. Mnoho dohadů vzbudila i otázka, zda vedení parlamentu a vláda byly o lustracích informovány.“¹³⁸

Informování RP je na příkladu zpráv z 19. května a 21. května velmi chaotické. První zpráva je čistě v informativním a vysvětlujícím duchu. Po ní přichází text, v němž se autorka zřejmě snaží o situaci informovat odlehčeně a nijak nevychází z textu svého redakčního kolegy.

21. dubna, uveřejňují LN na poslední straně přepis částí interpelace. I Lis i Sacher tu dostávají stejný prostor. „...poslanec Ladislav Lis hovořil konkrétně a adresně o nedostatcích resortu, který byl v minulosti hlavní oporou totalitní moci. A ministr Sacher odpověděl.“¹³⁹

Ve stejný den zveřejnily LN vyjádření s kritikou práce ministerstva vnitra, které poskytlo Koordinační centrum Občanského fóra. LN jeho

¹³⁷ Adamičková, Nad'a: Prý se pralo prádlo, RP 21.4.1990, str.1-2

¹³⁸ Adamičková, Nad'a: Prý se pralo prádlo, RP 21.4.1990, str. 1-2

¹³⁹ Nepodepsáno: Parlamentní souboj Lis-Sacher, LN 21.4.1990, str.12

zástupcům opět dávají prostor na první straně s přesahem na stranu 12. „Máme za to, že činnost FMV musí být podřízena kontrole Federálního shromáždění a ne naopak,“ citují LN OF reakci strany na lustraci poslanců.¹⁴⁰

Velmi zajímavé je srovnat dny, kdy poslanci dali Sacherovi čas na odpověď. Rudé právo tyto dny mlčí a aféru dál nezpracovává, nesnaží se zjistit, která ze stran má ve sporu pravdu, případně přinést vyjádření někoho, kdo má k problému blízko.

Lidové noviny zvolily naprosto opačný postup. Aféra se stala tématem každého dne a prostor k vyjádření dostávají například politici nebo některé občanské autority. Někteří ze signatářů Charty 77 napsali vyjádření, v němž brání ve sporu Ladislava Lise.¹⁴¹ Sami redaktoři se ale nesnaží vypátrat, jak to s lustracemi ve skutečnosti bylo.

Většina reakcí stojí viditelně na straně kritizujícího poslance, na stranu Sachera se částečně staví předseda KDH Václav Benda, jehož otevřený dopis zveřejnily LN 2. května 1990.¹⁴²

„Myslím, že by nebylo reálně ani moudré rozpoutávat boj na čarodějnice – vždyť v této zemi bylo patrně několik set tisíc vědomých i bezděčných spolupracovníků StB.“¹⁴³ Na jiných místech ale Benda připomíná, že ve sporu nestojí na ničí straně a celý jej považuje za nešťastný.

K problému se 22. dubna v poznámce na první straně vyjádřil i šéfredaktor LN Jiří Ruml. Popisuje, jak mají lidé, kteří s bezpečností spolupracovali, důvod se lustrací obávat. Tím, že svazky poslanců Sacher zavřel na zvláštním místě se jen „potvrdilo podezření, že něco nevoní

¹⁴⁰ Nepodepsáno: KC OF k interpelaci, LN 21.4.1990, str. 1

¹⁴¹ kol. autorů: Na obranu Lise a Hromádka, LN 25.4.1990, str. 1

¹⁴² Benda, Václav: Otevřený dopis V. Bendy, LN 2.5.1990, str.1-2

¹⁴³ tamtéž

v jejich útrokách.“¹⁴⁴ Také ale vyjadřuje pochyby, zda právě Sacher je ten správný člověk, který má vést ministerstvo vnitra.

Na zpochybnění práce politika má bezesporu tisk právo. Ruml ovšem Sachera ve funkci v textu nezpochybňuje na základě výsledků jeho práce či jeho chování, ale pouze na základě jeho politické příslušnosti. „*Lze jen litovat, že ministr není v tomto případě zcela nestranný, neboť tak důležitý resort byl ještě před volbami, ne dost uvážlivě, svěřen zástupci jedné z kandidujících politických stran.*“¹⁴⁵ Článek tím stává politickým a o nestrannosti redakce nemůže být řeč.

Asi nejrozhořčenější text publikovaly LN 26. dubna. Poutavý titulek Sachergate, Sichergate uvádí rozhořčený postřeh Josefa Zvěřiny, který se v textu upozorňuje na to, že po něm všichni z jeho okolí chtějí, aby se postavil proti Sacherovi a podepsal jakýsi text, který proti ministrovi brojí. „*Nevím o žádném člověku, který by byl v této chvíli geniálním ministrem vnitra. Ale vím, že nomenklatura nikde, nikde nezmizela. Kdyby ministr vnitra vyměnil zámky, vyházet všechny, kdo tak kolaborovali, seděl by tam sám. Bylo by to hrdinné ale pitomé.*“¹⁴⁶ Končí větou, že žádná vyjádření proti žádné straně podepisovat nebude, protože „*neví, jak to je*“.¹⁴⁷ Tato reakce se dá zařadit po bok dopisu Václava Bendy, protože je ve stejném duchu a je druhým textem, který se v Lidových novinách dá v této souvislosti označit za text nestranicí Sacherovým kritikům.

Rudé právo zprávách o interpelaci přestalo o dalším vývoji kauzy informovat a další zprávy přineslo až ve chvíli, kdy ministr Sacher na Lisovy dotazy odpověděl a ve Federálním shromáždění se nad odpovědí opět strhla další debata. V textu lze pozorovat linii mírně ironie autora, který událost pojímá jako poněkud zábavnou slovní přestřelku na úkor vysvětlení problému. Tento článek, který téma v RP uzavírá má název *Válečná sekera zakopána*. Je z něj patrné, že deník se ve sporu stavěl na stranu Sachera. „*Uplynuly dva týdny a ukazuje se, že hlavy trochu*

¹⁴⁴ Ruml, Jirí: Poznámka: lustrace, I.N, 22.4.1990, str. 1

¹⁴⁵ tamtéž

¹⁴⁶ Zvěřina, Josef: Sachergate, Sichergate, LN 26.4.1990, str. 1

¹⁴⁷ tamtéž

vychladly. (...) Odpověď R. Sacher dostali poslanci písemně. A nutno dodat, že velmi podrobnou i s fotokopii některých dopisů, pokynů a služebních záznamů. V úvodní části jsou vyjmenována všechna opatření přijatá ministerstvem. Týkají se například zrušení útvarů vnitřního zpravodajství, všech složek StB, zřízení odborné komise ministra a nových útvarů. K upozornění poslance Lise, že v ministerstvu dále působí staré struktury, ministr uvedl seznam pracovníků, kteří byli vyměněni. ¹⁴⁸

Sacher přiznal, že např. Lorenc chvíli na FMV pracoval, pak byl ale propuštěn a dostal odchodné ve výši tří platů, nikoliv tedy 100 000 korun, jak uváděl Lis. Sacher také tvrdil, že na FMV už nepracuje V. Novotný, který měl dříve na starosti Chartu 77, Novotný, kterého Lis zmiňuje a který skutečně na FMV pracuje, je úplně někdo jiný a jde jen o shodu jmen.

Je tedy patrné, že Rudé právo zcela účelově z problému vytáhlo jen omyly, kterých se Lis při dotazu opustil, pokud přiznalo Sacherovy chyby, pak jen drobnosti (např. výše Lorencova odchodného). Ten hlavní problém, na nějž se interpelace nakonec ve veřejné diskusi omezila – tedy lustrace poslanců a uložení jejich spisů ve zvláštním trezoru, se RP vůbec nezabývá a svým čtenářům nedává možnost dozvědět se, jak Sacher na Lisovo podezření a otázky odpověděl. Problém lustrace deník mění v nicotnou přestřelku, kterou Lis vyvolal řadou svých chybných výchozích informací.

Lidové noviny téma 10. května neukončují, vrací se k němu ještě na konci měsíce. A to ve chvíli, kdy část stran, které kandidovaly v červnových volbách, požádala vládu, zda by nepovolila lustrace jejich kandidátů. Toto vláda povolila na svém jednání 21. května. „Ovšem za předpokladu, že příslušný kandidát bude s tímto postupem svolný a informace o jeho osobě budou předány jen vedení strany, která o prověření požádala.“ ¹⁴⁹

¹⁴⁸ Adamičková, Nad'a: Válečná sekera zakopána, Právo 10. 5.1990, str. 1

¹⁴⁹ drp: Souhlasí s lustrací, LN 22.5.1990, str. 1

Z dalšího textu 26. května plyne, že strany s výsledky mohou nakládat podle svého uvážení. LN přináší formou přepsaného rozhovoru s Petrem Kučerou z Koordinačního centra OF.

Celý článek je psán propagačně k OF, popisuje nejen jak se strana zamýšlí chovat k poslancům, kteří lustraci odmítnou podstoupit, ale také načrtává postoje strany k jednotlivým předvolebním tématům, a částečně tak otiskuje předvolební program. Postoj jiných stran prostor nedostává.

V kontextu předvolební boje a prokazatelné spojitosti vedení listu s politickou stranou, je potřeba nahlížet také na celé téma lustrací. Ladislav Lis byl jako poslanec bezpartijní, ale byl představitelem Koordinačního centra OF a ačkoliv několikrát upozorňoval, že jeho výhrady vůči práci ministra vnitra (ČSL) nejsou stranickým sporem, lidová strana to takto nechápala. Bylo by naivní se domnívat, že šéfredaktor listu by prosazoval názor, s nímž strana, za níž kandiduje, nesouhlasí.

Spor s ČSL přiznávají LN v textu *Výhrady ČSL vůči Lidovým novinám*, v nichž uvádějí rozhořčení vedení strany, že ČSL a OF uzavřely předvolební dohodu o spolupráci a přesto „*Lidové noviny na ČSL stále utočí.*“¹⁵⁰ Tímto lze odvodit, že Lidové noviny byly považovány, tedy alespoň ze strany ČSL, za list OF.

Zpravodajství obou deníků se velmi liší. Na zpravodajství LN nelze v žádném případě nahlížet jako na vyvážené. Noviny viditelně straní poslanci Lisovi. Otiskují v drtivé většině názory, které jej podporují a kritizují Sachera. I přesto se list snaží své zpravodajství objektivizovat, když například otiskne doslovný přepis vystoupení Lise a Sachera ve FS.

Informace LN nejsou z tohoto důvodu ani přesné, protože popisují jen část skutečnosti, nesnaží se zjistit, co se v úřadě opravdu stalo, ale spoléhají na emotivní slova některých aktérů. Z hlediska zdrojů list často deník spoléhá na doslovné texty samotných aktérů, jejich známých či

¹⁵⁰ Mly: Výhrady ČSL k Lidovým novinám. LN 25.5.1990, str. 1

politiků. Tyto útvary by se hodily spíše na komentářové strany a ne mezi zpravodajství na první a druhé straně listu.

Rudé právo sáhlo do opačného extrému. Po první zprávě, která splňovala všechna zpravodajská kritéria, byla přesná, srozumitelná, aktuální atd. upadá do banalit a problém se snaží zlehčovat. Také zveřejňuje informace s nejasným odkazem na zdroj: V článku *Prý se pralo prádlo* se poprvé a také jedinkrát v celém sledovaném období objeví formulace jako "odposlechli jsme", "proslýchá se" atd. Informace deníku nejsou přesné, protože list popisuje spíše fakt, že se strany přou, než podstatu sporu. Mnohé informace, které deník ve zprávách uvádí, nejsou relevantní. S výjimkou prvního textu není zpravodajství vyvážené, staví se na stranu Sachera a Lisova slova podsouvá čtenáři jako nespokojenost s jevem, který ve skutečnosti není tak vážný, jak tvrdí.

5.6 Aféra Bartončík

5.6.1 Co byla aféra Bartončík

Josef Bartončík nastoupil do čela Československé strany lidové 28. listopadu 1989. Ve funkci byl pár měsíců a během tohoto působení strana prosazovala politiku, kterou se chtěla distancovat od svého působení v Národní frontě. V době, kdy se stal předsedou strany, byl jejím dlouholetým poslancem (od roku 1982) a předsedou tradičně nejsilnější lidovecké jihomoravské organizace.¹⁵¹ Sedmačtyřicetiletý Bartončík stejně jako Sacher patřil k tzv. progresivnímu křídlu v lidové straně, které nahradilo staré vedení spjaté s Národní frontou.¹⁵²

Aféra Bartončík byla první velkou aférou o tom, zda diskutovaný člověk, v tomto případě předseda Československé strany lidové, byl či nebyl spolupracovníkem Státní bezpečnosti. Aféru rozpoutal rakouský

¹⁵¹ Korecký, Miroslav: Válka o dědictví Luxe se stupňuje, LN 10.5.2001

¹⁵² autor neuveden: "Lidé 1990": kde skončili a jak hodnotí své působení, LN 7.6.2000

týdeník Profil, který v čísle 20/1990 ze 14. května 1990 uveřejnil text *Bomba z Prahy*, v němž uvedl, že předseda strany byl spolupracovníkem StB. „V této situaci získal Profil minulý týden nový materiál, který Sachera prezentuje jako předsunutého obránce předsedy jeho strany Josefa Bartončíka. Bartončík sám je údajně tajným členem Státní bezpečnosti. Také člence téže strany Věře Bartoškové, která je nyní náměstkyní ministra zahraničních věcí Jiřího Dienstbiera, dlouholeté oběti tajné služby, je vytýkána tajná práce pro StB. Profil prověřoval serióznost zdroje s pomocí dlouholetých a přesných znalců československé scény s následujícím výsledkem: není pochyb o tom, že zdroj těchto informací - které si můžete dále přečíst v nepatrně zkrácené formě - lze brát vážně. Protože však u tajných materiálů tohoto druhu nelze zcela vyloučit vykonstruovanost, není možné s konečnou platností posoudit, nakolik jsou obvinění pravdivá.“¹⁵³ Autory článku jsou Margit Maximilianová a Erhard Stackl.

Odkud týdeník informaci měl, nebylo známo, zdroj neuvedl ani před soudem. Bartončík se od tohoto tvrzení okamžitě distancoval a řekl, že aféru se snaží vyvolat lidé v bývalého vedení strany.

Bartončík posléze s rakouským týdeníkem vedl dva soudy. V jednom mu šlo o to, že Profil mu nedal prostor k vyjádření a svá tvrzení přitom nepodložil žádnými důkazy. V červenci mu soud ve Vídni dal za pravdu.

Další žalobu Bartončík podal pro urážku na cti. Jedním ze svědků procesu byl příslušník StB Machatý, který uvedl, že viděl udavačské zprávy, které Bartončík psal a že jistě ví, že byl placeným agentem tajné služby.¹⁵⁴ Oba procesy probíhaly až po volbách 1990. Bartončík stále trval na tom, že s StB nespolečně pracoval.

Aféra se dá pomyslně rozdělit na dvě části. Tou první je samotná informace rakouského týdeníku Profil, tou druhou pak skutečné rozpoutání aféry na české politické scéně poté, co vyšlo prohlášení tehdejšího prvního náměstka FMV Jana Rumla.

¹⁵³ ČTK: Profil: Bomba z Prahy, štk, 14.5.1990

¹⁵⁴ Richter, Jaroslav, Andělová, Darina: Předseda ČSL odmítá obvinění ze spolupráce s StB, ČTK 9.8.1990

Ruml zaslal ČTK a jiným médiím prohlášení, v němž uvádí, že se ve své funkci setkal s vážnými dokumenty, kvůli kterým byl předseda lidové strany měl odejít z politiky, Z Rumlova prohlášení, které učinil 6.6.1990, vyplývá, že s Bartončkem o věci mluvil a ten mu slíbil, že z politiky odejde a svou kandidátku z voleb stáhne. Bartončík navíc kvůli stejné věci mluvil i s prezidentem Václavem Havlem a údajně mu slíbil, že odejde z politiky. To ale neudělal. Po schůzce s prezidentem zkolaboval a byl odvezen do nemocnice.

Ruml se proto rozhodl věc zveřejnit, což podle jeho informací Bartončík věděl, že hrozí, pokud své sliby nesplní. Ruml se posléze v prohlášení médiím o Bartončkově vyjádřil jako o bezcharakterním člověku. Rumla podpořil i prezident Václav Havel. „*Minulý týden oznámila tisková agentura Associated Press, že Bartončíka k sobě v úterý odpoledne povolal prezident Václav Havel, píše se v příspěvku dále. V přítomnosti náměstka ministra vnitra Jana Rumla mu bylo navrženo, aby odvolal svoji kandidaturu do parlamentu. Za to nebudou uveřejněny přitěžující informace, které má Ruml k dispozici. Bartončík neodstoupil, nýbrž uleh se srdečnými problémy do nemocnice. Nato šel Jan Ruml, vedoucí Úřadu pro ochranu demokracie a ústavy, ve středu do televize a přečetl ve večerních zprávách následující prohlášení.*“¹⁵⁵

V textu otištěném v Lidových novinách 9.6. 1990 se Havel vyjadřoval v tom smyslu, že Ruml má se svými tvrzeními jeho plnou důvěru.¹⁵⁶

Vedení ČSL, která byla favoritem voleb, stálo celou dobu aféry za svým předsedou, považovalo ji za pokus o manipulaci voleb a chtělo důkazy, že obvinění jsou opodstatněná. Důkazy byly vedení strany předloženy po volbách. Bartončík ve funkci skončil 13. června. Předsednictvo strany ho odvolalo. Odstupující ministr vnitra už tehdy řekl, že věděl, že Bartončík s StB spolupracoval, ale neměl na to důkazy.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Rezek, Jan: Profil k případu J. Bartončíka, ČTK 11.6.1990

¹⁵⁶ Autor neuveden: Prohlášení prezidenta republiky, LN 9.6.1990, str. 1

¹⁵⁷ Jvs: Zůstane předsedou, LN 13. 6.1990, str. 1

Bartončíkovo jméno se posléze objevilo v tzv. Cibulkových seznamech, které byly až do roku 2002 považovány za neoficiální seznam agentů Státní bezpečnosti. Když ministerstvo vnitra v roce 2002 seznamy spolupracovníků oficiálně publikovalo, byl v nich Bartončík uveden jako spolupracovník StB s krycím jménem Hájek. "Zemi tato aféra rozhodně neprospěla," řekl v roce 2000 Josef Bartončík. Trvá na tom, že s StB nespolečně pracoval. Z vrcholné politiky odešel.¹⁵⁸

5.6.2 Srovnání informování o aféře Bartončík na stránkách LN a RP

Téma předsedy ČSL Josefa Bartončíka bylo pro média na začátku června 1990 klíčové. V Lidových novinách dokonce převládlo nad tématem, které by z hlediska zpravodajských hodnot, jako jsou důležitost, dopad na obyvatele nebo zajímavost, mělo být dominantní, tedy první svobodné volby po 40 letech. Pozadu nezůstalo ani Rudé právo, pro nějž je tato informace ve předvolených dnech také nejdůležitější.

Lidové noviny věnují tématu dvojnásobný počet článků než RP. Bartončík figuruje ve 13 člancích, v RP je to článků šest. Právo ale věnuje jednomu článku v průměru více místa, prostor měřený v centimetrech čtverečních se tak téměř vyrovná (viz kapitoly 5.23.1a a 5.2.3.2). LN se tématu věnuje na 1675 cm², RP na 1160 cm². Dá se tedy říci, že LN text člení do více krátkých článků, kdežto RP přináší méně ale rozsáhlejších článků.

Jak je jich výše uvedeno, dá se kauza rozčlenit na dvě části. První je samotná informace rakouského týdeníku Profil, kdy se ohledně Bartončíka objevilo první podezření, že spolupracoval se Státní bezpečností. Tato informace, kterou velmi podrobně přepracovala ČTK, která část článku dokonce přepsala, si na svých stránkách všimly pouze Lidové noviny. Nebylo to ale hned 15. května, tedy den poté, co se informace objevila

¹⁵⁸ autor neuveden: "Lidé 1990": kde skončili a jak hodnotí své působení. LN 7.6.2000

v Rakousku a také v ČTK, ale až 17. května. V textu *Emoce nejsou argument* informovaly až o reakcích Bartončíka a ČSL na tento text. Název článku v tomto případě naznačuje postoj redakce. Podle redaktorů se vedení ČSL stavělo ke kauze panicky, vše označilo za pomluvy a snahu o diskreditaci strany, za kterou stojí bývalé vedení ČSL z dob Národní fronty, KSČ a zaměstnanci FMV. Žádné důkazy, kterými by podezření vyvrátila, ale podle redakce ČSL nepřinesla.¹⁵⁹

S podobným odsuzujícím titulkem se ke kauze noviny postaví ještě 18. května. Zpráva *Nic nového* přináší informace z další tiskové konference ČSL. Členové strany zopakovali to, co den předtím, tedy že fámy nejsou pravdivé. Redaktoři LN jim ale nevěřili. „Z hotelu Paříž novináři odcházeli se smíšenými pocity. A aféře „Profil“ se nic nového nedozvěděli a získané informace tento problém spíše zatemnily. Co se týká lustrací kandidátů, vznikl všeobecný dojem, že ČSL se chce jednání zdržet, aby se lustrace do voleb nepodařilo provést.“¹⁶⁰

Lidové noviny ve zprávě poprvé použily reportážní prvek. Dojmy novinářů z tiskové konference by ve zprávě neměly být zachyceny a pochybnosti by měly být podloženy.

Je znovu potřeba připomenout, že ačkoliv OF a ČSL měly dohodu o spolupráci, předvolební boj je zde znatelný. Není nic špatného napsat, že ČSL se snaží lustrace kandidátů pozdržet. Ale je potřeba to podložit nějakými informacemi s odkazem na zdroj. Sporná jsou zde především slova: "Vznikl všeobecný dojem", která rozhodně nepatří do žánru zprávy a měla by být spíše součástí reportáže. Pokud se ale vezme v úvahu, že do voleb zbývalo několik týdnů, je tento postup jednoznačně poskozující ČSL. Lidové noviny uvedly v průběhu několika týdnů ve sledovaných článcích podobný komentář ještě jednou. (viz dále).

Rudé právo čtenáře o článku v časopise *Profil* neinformovalo.

¹⁵⁹ Mly: *Emoce nejsou argument*, LN 17.5.1990, str.1

¹⁶⁰ JaD: *Nic nového*, LN 18.5.1990, str.1-2

Druhá část aféry rozpoutaná den před volbami znamenala pro média významnou událost. Pokud dosud byly informace LN ovlivněny tím, že jejich šéfredaktor byl kandidátem OF, je na druhou etapu třeba pohlížet ještě s větším nadhledem. Člověk, který aféru vyvolal, byl syn šéfredaktora listu Jiřího Rumla Jan, toho času náměstkem ministra vnitra. mezi šéfredaktorem listu a jedním z aktérů je jasná příbuzenská vazba, i když oba v té době měly spory, jak dál s vývojem ve společnosti naložit. Zatímco Jan Ruml byl pro rychlé změny, Jiří Ruml, osmašedesátník, byl umírněnější.

Přesto Lidové noviny tak v tomto ohledu tak v žádném případě nemohou být nestranné.

Oba deníky aféru pojmají jednoznačně jako spor Jana Rumla s ČSL.

Den před prvním volebním dnem, 7. června, otiskly Lidové noviny i Rudé právo naprosto stejnou zprávu. Přetištěné prohlášení Jana Rumla. Prohlášení oba deníky otiskují v doslovném znění, jak je politik poskytl. Rudé právo jej přejímá z ČTK,¹⁶¹ Lidové noviny jej podepisují Rumlovým jménem. „*Během svého působení ve funkci federálního náměstka vnitra jsem v těchto dnech přišel do styku se závažnými informacemi, které jednoznačně svědčí o tom, že dr. Josef Bartončík v žádném případě nemůže působit jako poslanec Federálního shromáždění ČSFR. S těmito informacemi jsem se nasetkal pouze já. V důsledku této skutečnosti prislibil ještě včera Dr. Bartončík, že ještě týž den odejde z politického života a stáhne svou kandidaturu ve volbách. Místo toho byla vydána zpráva, že akutně onemocněl a jeho zdravotní stav je dobrý. Vzhledem k tomu, že nesplnil svou morální povinnost prohlásit, že dr. Bartončík považuji za bezcharakterního člověka, který se snaží skrýt svou minulost a do posledních hodin využít politické situace ve svůj prospěch.*“¹⁶²

Ruml pak připomíná, že je vázán služebním tajemstvím ale znovu veřejnost ujišťuje, že jeho důkazy jsou jasné. Lidové noviny prohlášení doplňují krátkým dovětkem redakce, v němž se píše, že redakce se

¹⁶¹ ČTK: K činnosti dr. Bartončíka, RP 7. června 1990, str.2

¹⁶² Ruml, Jan: Prohlášení, LN 7.6. 1990, str. 1

pokoušela si informace ověřit, ale pouze se dozvěděla, že Bartončík je skutečně nemocen. „*Místopředseda strany pan Svoboda řekl, že pan Bartončík je nemocen, ale o jeho odchodu z politického života nic neví.*“¹⁶³

Vyjádření Bartončíka list v průběhu celé kauzy nezveřejnil, ačkoliv konkurenční Rudé právo Bartončíkova slova přináší a byla otištěna i v ČTK.

Druhý den, tedy 8. června LN zveřejňují na titulní straně tři texty, které se tématu týkají. Jednotliví aktéři se přeli o to, zda Ruml zveřejněním svého prohlášení porušil volební zákon. Lidové noviny otevřeně staví na stranu názoru, že Ruml zákon neporušil a pouze zveřejnil zjištění státního úřadu. Zprávu, že Ruml porušil volební zákon přináší LN s odkazem na to, že si to myslí Lidová demokracie. „*Čtvrteční Lidová demokracie uvedla, že zveřejněním prohlášení náměstka federálního ministerstva vnitra Jana Rumla byl hrubě porušen volební zákon.*“¹⁶⁴ Autorem článku v LN *Byl porušen volební zákon?* je ředitel ČTK Petr Uhl, také kandidát OF.

V dalším textu se popisují pravidla, kdy je a není volební zákon porušen. Podle něj nesmí agitovat státní média, tedy např. ČTK. Lidových novin se podle listu samotného tato zákonná norma netýká. Uhl se v textu domnívá, že pokud bylo poškozeno jméno ČSL, pak za to může pouze a jedinec pan Bartončík.¹⁶⁵

V úvodu textu specifikují informace o Bartončíkovi, měl dostat zástavu srdce a je v nemocnici. „*Podle pana Černého je už delší dobu proti panu Bartončíkovi vedena nepřátelská kampaň. Jejím vyvrcholením byla středa 6.6. 1990.*“¹⁶⁶ Vyjádření aktéra samotného v listu chybí.

Zpráva s názvem *Politikove přicházejí a ... odcházejí* informuje o rozhořčení ČSL a o tom, že podala trestní oznámení na Rumla. LN k textu opět mají doušku: „*Skutečných informací málo, útoků mnoho, novináři*

¹⁶³ tamtéž

¹⁶⁴ Uhl, Petr: *Byl porušen volební zákon?*, LN 8.6. 1990, str. 1

¹⁶⁵ Uhl, Petr: *Byl porušen volební zákon?*, LN 8.6. 1990, str. 1

¹⁶⁶ tamtéž

v průběhu TK odcházeli.¹⁶⁷ Dodatek ve formě komentáře k tomu, jak to na TK vypadalo, není pro zpravodajství přijatelný.

Rudé právo se aférou také zabývá přednostně. Úvodní text, který se skládá ze samotné zprávy a několika navazujících prohlášení různých stran, a je velmi rozsáhlý. Zabírá zhruba 300 cm² (LN ten den tématu věnuje cca 450 cm²). Text má název *Opíral se o výsledky příslušníka StB*, (kj, dam, kaja), obsahuje také informace, že ČSL podává trestní oznámení na Rumla, řeší se, zda byl porušen zákon.¹⁶⁸

Text dává velký prostor ČSL, pak také Václavu Bendovi, který tvrdí, že vše by mohl být promyšlený plán, jak Bartoníčka a stranu těsně před volbami zdiskreditovat. Opačné straně, tedy Rumlovi je dán jen zanedbatelný prostor kromě věty pod titulkem, že tajemník ČSL Jiří Černý řekl, že Ruml své informace opíral o výsledky příslušníka StB, i OF se podle vyjádření RP od Rumla distancovala a prohlášení pokládá za jeho soukromou aktivitu.¹⁶⁹

Na základě tohoto textu lze říci, že komunistický deník si se zprávou poradil lépe. I když vyjádření jednotlivých aktérů nezpracoval, přinesl jejich citace k události a především dal prostor druhé straně, aniž by její slova komentoval.

To však neznamená, že by tento deník informování o kauze zvládal příkladně. Tentýž den, 8. června zveřejnilo dva články, které si protirečí. Jeden z nich navíc není pravdivý a lze se jen dohadovat, kde se text zveřejněný pod podtitulkem *Stanovisko ústřední volební komise*, vzal. „*Ústřední volební komise konstatuje, že uveřejnění prohlášení J. Rumla o JuDr. J. Bartončíkovi v masových sdělovacích prostředcích prostřednictvím ČTK je hrubým porušením paragrafu 27 odst. 4 zák. č. 47/1990 Sb. o volbách do FS, podle kterého 48 hodin před zahájením voleb a v den voleb*

¹⁶⁷ nepodepsáno: Politikové přicházejí a ... odcházejí, LN 8.6.1990, str. 1

¹⁶⁸ Kj, dam, kaja: Opíral se o výsledky příslušníka StB, RP 8.6.1990, str. 1-2

¹⁶⁹ tamtéž

je zakázána volební agitace pro politické strany slovem, písmem, zvukem a obrazem ve státních veřejných informačních prostředcích.¹⁷⁰

Na straně pět v tomtéž čísle ale RP v článku: *Novináři se ptají: Porušen zákon?* je uvedeno, že na setkání novinářů s představiteli ústřední volební komise a FMV náměstek ministerstva Průša uvedl, že žádné porušení volebního zákona nebylo zaznamenáno.¹⁷¹ Dva texty, z nichž každý tvrdí něco jiného lze připsat pouze editorské chybě.

Bartončík sám se v průběhu kauzy v polovině května a na začátku června na stránkách Lidových novin nevyjádřil. Rudé právo v sobotu 9.6. zveřejnilo článek, částečně převzatý z ČTK, jehož součástí je několik Bartončíkových odpovědí, které poslal z nemocnice prostřednictvím své tajemnice.

„Ot: Slibil jste J. Rumlovi, že odejdete z politického života a stáhnete svou kandidaturu ve volbách

Od: Panu Rumlovi jsem nic takového neslibil. Neznám jej osobně a nikdy jsem s ním nejednal. Podobné prohlášení jsem nevydal.

Ot: Co soudíte o obvinění, která J. Ruml přednesl?

Od: Předem odmítám jakékoliv skutečnosti, které J. Ruml naznačuje ve vztahu k mé osobě, a považuji je za vykonstruované. O tom, zda mohu působit ve FS by měli rozhodnout voliči.“¹⁷²

Jak je již výše uvedeno, Lidové noviny žádné Bartončíkovo vyjádření neuvádějí, což je hrubá zpravodajská chyba. Deník nemůže omluvit ani to, že se později ukázalo, že Ruml zveřejnil pravdivé informace.

Devátého června vycházejí na jejich stránkách další vyjádření těch, kteří stojí na straně Jana Rumla. Například 9. června je to Václav Havel slovy, že Ruml má v tomto ohledu jeho plnou důvěru.¹⁷³ Lidové noviny mu taktéž dávají prostor na první straně.

¹⁷⁰ tamtéž

¹⁷¹ Váňa, Petr: *Novináři se ptají: Porušen zákon?* RP 8.6.1990, str. 5

¹⁷² ČTK, kj: *ČSL odmítá stanovisko generální prokuratury*, RP 9. června 1990, str. 7

¹⁷³ *Prohlášení prezidenta republiky*, LN 9.6.1990, str. 1

Lidové noviny jednoznačně dávají prostor těm, kteří stojí na straně Rumla a pokud informují o postoji ČSL vykreslují její názory jako zmatečné, nejasné.

Vzhledem k úzké spojitosti jednoho z aktérů aféry a LN se lze jen odhadovat kolik vedení LN o aféře doopravdy vědělo, zda Jiří Ruml byl svým synem o materiálu, o němž mluví, že jej nemůže zveřejnit, informován podrobněji, případně mu bylo naznačeno více, než jiným novinářům. Pokud ano, měly LN zveřejnit, že materiál, který Rumlovi dává za pravdu, mají k dispozici. Ani to je však nezbavuje zpravodajské povinnosti dát možnost reakce i Bartončikovi.

Nařknout Lidové noviny, že se před volbami snažily poškodit ČSL asi otevřeně nelze. Jestliže se v lustrační aféře snažily dát na svých stránkách prostor i druhé straně, v aféře Bartončík se už nesnaží ani o toto. Podle tehdejšího zákona mohly LN jako komerční deník mohly podle zákona stranit některé z kandidátských stran.

Co se týče Rudého práva, přineslo všechny informace, které se k tématu objevily. Tedy zveřejněné prohlášení 7. 6., následující den pak zprávu, že Ruml se opírá o výsledky příslušníka StB, protože na lustračním seznamu Bartončíkovo jméno uvedeno nebylo, pak zveřejňuje prohlášení J. Černého, že Bartončíček kandidaturu nestáhne, protože to ani není možné, lze to udělat jen 48 hodin do voleb, tentýž den článek opírající se o prohlášení šéfa ústřední volební komise Hendrycha, zda aféra může volby ovlivnit. A 9.6. pak zmíněný rozsáhlý text „ČSL odmítá stanovisko generální prokuratury“. Téma se jen jednou objeví na první stránce s přetahem na stranu druhou. (Opíral se o výsledky příslušníka StB), jinak je vždy na páté či sedmé straně.

Zajímavé je, že pro LN je aféra nejdůležitějším tématem i v sobotu 9.6. kdy Rudé právo za nejdůležitější, tedy první zprávu v novinách považovalo informaci, jak probíhají volby.¹⁷⁴

¹⁷⁴ srovnej první strana LN a RP 9.6.1990

Lidové noviny v sobotu na první straně o průběhu voleb neinformovaly. Stejně je to i v pondělí 11. června. Rudé právo přináší na první stránce výsledky voleb, Lidové noviny dávají přednost Bartončikovi v textu *Kdo věří ČSL?* Podle obou listů bylo o víkendu odhaleno, že Ruml měl se svými podezřeními pravdu. Rudé právo o tom píše v článku *Po Bartončikovi také Budaj* (předseda VPN). RP se poprvé staví k podezření, že Bartončík spolupracoval s StB, otevřeně a informaci považuje za ověřenou. Taktéž LN. Oba deníky vycházejí z nedělního televizního vystoupení, kterého se účastnil generální prokurátor Pavel Rychetský a také poradce prezidenta Václava Havla Jiří Křížan a také Jan Ruml. Všichni informovali, že viděli důkazy, že zprávy, které byly v minulých dnech podezřeními, jsou pravdivé. Pro RP je v tomto směru klíčové prohlášení Pavla Rychetského.¹⁷⁵

První svobodné volby téma ovlivňovaly velmi výrazně. Co se týče posledního sledovaného tématu ze zkoumání článků plyne, že Rudé právo se s podezřeními vyrovnalo lépe. Nelze říci, že by se stavělo na stranu ČSL, dává ale straně na obranu více prostoru. Dá se pouze předpokládat, že list má problém dát za pravdu Janu Rumlovi. Poté, co se do případ vložil Rychetský, nemá problém Bartončíka jako bývalého agenta StB přijmout.

Na zpravodajství RP je potřeba ocenit, že ačkoliv je RP list stranický a má možnost poškodit stranu, která se spojila s OF, nečiní tak. Naopak Lidové noviny, které zastupují názory OF, které se s ČSL dohodlo před volbami na spolupráci, nejenže stojí viditelně na straně Rumla, ale snaží se ČSL vylíčit jako nedůvěryhodnou stranu, která nedokáže přiznat chybu svého předsedy a nesmyslně za ním stojí. Členové vedení jsou vykreslováni jako lidé, kteří podávají zmatené informace a sami si protirečí.

Co se týče množství informací je v nich obou denících stejně, žádný z deníků žádnou informaci, nebo vyjádření opačné strany nezanedbal.

Oba deníky přinášejí aktuální informace. Lidové noviny jsou velmi nevyvážené. Z jejich zpravodajství lze soudit, že pokud Ruml účelně

¹⁷⁵ ČTK z: K případu Bartončík, RP, 12.6.1990 str. 1-2

informaci zveřejnil, aby poškodil vážného konkurenta OF ve volbách, tento list se jeho aktivit chytil. Rudé právo je opatrnější, nestrání nikomu a jeho zpravodajství lze označit za vyvážené. List počkal až na předložení důkazu, respektive potvrzení oficiálními místy. Deník také v začátku kauzy spekuluje o tom, že Ruml informaci zveřejnil před volbami záměrně.

6. Závěr

Cílem práce bylo popsat obraz Státní bezpečnosti ve dvou tak odlišných denících tak odlišných deníků, jakými Lidové a noviny a Rudé právo v době těsně po 17. listopadu 1989 byly. Odlišnost byla dána především sympatiemi vedení listu k určité straně politického spektra. Rudé právo bylo úzce spjato s komunistickou stranou, která se po 17. listopadu potýkala s porážkou svého režimu. Na druhou stranu Lidové noviny byly zakázaný deník, který v 80. letech vycházel nelegálně. První legální číslo vyšlo až v roce 1990. Rozdíl však nevycházel jen z tohoto faktu. Velký vliv na podobu zpráv Lidových novinách má jejich příklon k Občanskému fóru. Ten je dokonce někdy na podobě zpráv o StB více patrný, než příklon Rudého práva ke komunistické straně.

Zdalo se, že porovnávání postoje deníků k informacím o Státní bezpečnosti bude komplikováno tím, že Lidové noviny začaly jako deník vycházet až v dubnu, do té doby vycházely tři měsíce dvakrát týdně. Nakonec se ale ukázalo, že časová nevyrovnanost obou deníků není žádnou překážkou.

Co se vymezených témat týče, oba deníky se těm klíčovým věnují dostatečně a v množství zpráv není zásadní nepoměr. S ohledem na kratší časový úsek, kdy LN vycházely, lze předpokládat že pokud by se oba deníky daly porovnávat v odpovídajícím časovém úseku, počet zpráv v LN by počet zpráv RP zásadně převýšil.

Lidové noviny takto věnují textům, v nichž se objevuje spojení StB, případně tématům, které s StB souvisí, 36 článků, v Rudém právu je to 30 článků. Co se ale týče prostoru v cm čtverečních jsou čísla vyrovnána. Z toho tedy plyne, že Rudé právo zveřejňovalo méně ale rozsáhlejších článků, Lidové noviny více kratších textů.

Ačkoliv se v tezi nabízela hypotéza, že Rudé právo se bude informování o Státní bezpečnosti vyhýbat a informovat o této instituci jen

v nejnútnejším prípade, popřípadě vůbec, tento předpoklad se nepotvrdil. Deník přináší všechna témata, která se v souvislosti s StB objevovala už od prosince 1989. Jsou nevyvážené a prostor k vyjádření dostává jen policejní složka.

Nepotvrdil se ani předpoklad, že Lidové noviny jako deník, kde působila velká část disentu, budou často popisovat praktiky StB, budou zde výpovědi lidí, kteří mají se fungování StB bezprostřední zkušenost.

Je poněkud překvapivé, že ačkoliv Rudé právo se hlásí ke konkrétní straně, na tématu StB to není zásadně poznat. Lidové noviny, které mají v záhlaví Nezávislé československé noviny v případě lustračního sporu a aféry Bartončík zcela otevřeně straní názorům OF. Zejména ve druhém případě lze zpravodajství označit za velmi nevyvážené. Do zpravodajských textů se také dostávají komentářové prvky. Čím více se blíží červen, a tedy i volby, tím více je angažovanost deníku vidět.

Zpravodajství Rudého práva spíše než znaky nevyváženosti nese znaky neprofesionality. V jednom čísle se objeví dvě zprávy na jedno téma, z nichž každá tvrdí úplný opak, redaktoři mezi sebou viditelně nespolupracují a při porovnání podoby jednotlivých textů lze soudit, že sama redakce příliš nevěděla, jak se k informaci postavit. Deník volí, především v případě interpelace Ladislava Lise postoj, který nelze nazvat jinak než únikový.

Deník se neomezuje pouze na zpravodajství, ale ve dvou případech se snaží najít si v StB i vlastní téma, přináší tak reportáž z domu, kde bylo sídlo zrušené kontrarozvědky a také rozhovor s ministrem vnitra Sacherem, jehož část se týká rušení Státní bezpečnosti. Na obou materiálech lze vidět angažovanost redaktorky ve prospěch komunistické strany, ona sama to však nijak neskrývá a dokonce o tom v textech otevřeně mluví.

Velký rozdíl mezi listy je v autorství článků. Rudé právo především ze začátku 90. let přejímá informace pouze z ČTK. A nejen u drobných krátkých zpráviček, ale i u zásadních textů (např. zpráva o zrušení StB).

Pouze z ČTK přejímá RP zprávy o pálení dokumentů v prosinci 1989 a také drobné texty o sebevraždách, které důstojníci SNB spáchali. Samotní redaktoři se začnou tématům věnovat poprvé v polovině ledna 1990 a běžně až v průběhu února.

Lidové noviny sice některé texty nebo jejich součásti z ČTK přejímali, ale nikdy agenturu nepodepsali. Text v takovém případě nechávají bez podpisu a na ČTK odkáží uvnitř textu, například: „*Jak uvedla ČTK*“. Lidové noviny však nepodepisují ani některé texty, která na první pohled z agentury nepocházejí. Je to paradoxní především proto, že v jiných případech jsou články striktně autorské.

Velmi charakteristickým typem zpravodajství, a to pro oba deníky, je také doslova otištěné prohlášení. V některých vydáních se jich k jedné události objeví i více, redaktoři je nezpracovávají do vlastního materiálu, ale přetisknout celé znění. Nedělá to jen Rudé právo, u něž by se to dalo považovat za zvyk z doby oficiálních prohlášení politiků doby předlistopadové, ale dělají to především Lidové noviny. Oficiální prohlášení jsou často texty zainteresovaných lidí a patří na komentářové stránky. Dělení listu na zpravodajskou a názorovou část ale ani jeden deník neuznává.

Informace také považují za zhruba stejně důležité. Například informace o problémech s rušením s StB se v obou denících objevují na druhé až třetí straně. Lustrační aféry dávají větší přednost Lidové noviny, které jí plní pravidelně plní přední strany, Rudé právo ji také umísťuje na přední strany, ne však tak často. Co se týče události kolem Josefa Bartončíka, oba deníky je po několik dní považují za událost číslo jedna a zatlačuje do pozadí i tak významnou událost, jako byly první svobodné volby.

Ze zkoumání deníků je velmi patrné, že novináři na přelomu let 1989 a 1990 pracovali naprosto odlišným způsobem. Samozřejmě to bylo dáno velkými změnami ve společnosti a také v samotných denících. Lidové noviny fakticky vytvářely redakci bez předchozího zázemí, Rudé právo zase

procházelo vnitřními změnami, protože bylo jasné, že deník nemůže působit jako doposud. Možná právě nejistota v redakci nutila zaměstnance pracovat ve zpravodajství vyváženě, protože nikdo příliš netušil, komu je dobré loajalitu vyjádřit.

Ani jedna redakce na tématech sama nepracuje, nesnaží se například zjistit, jak to bylo s pálením dokumentů, kdo má pravdu v lustračním sporu, případně vypátrat a zveřejnit dokumenty, které potvrzovaly či vyvracely Bartončickou spolupráci s StB. Oba listy pouze pasivně spoléhají na informace, které jim poskytnou oficiální místa.

Novináři mají velký problém s přesností informací. Je to ale pochopitelné především proto, že situace v té době byla nejasná, a jak se události ve skutečnosti odehrály, se mnohdy vysvětlilo až za několik let, případně vůbec. Novinářům, kteří v té době nemají zkušenost v vlastním investigativním pátrání, tak nezbývá, než se na protichůdné informace z různých zdrojů spolehnout a popisovat tak spíše názorové rozpory jednotlivých stran než podstatu problémů.

7. Summary

Work called Media view od StB from November 1989 to Jun 1990 wants show the way of information in two basic dailys in Czechoslovakia after velvet revolution in November 1989. Daily Rude právo was a newspaper of Communist party, daily Lidove noviny is connected with people, who was by communist regime persecuted.

Institution Státní bezpečnost (Special Branch) was the secret policy of Communist party, which had this persecution on its conscience. This institucion was in this terms abated.

At first I expected, that Lidové noviny had informed in malevolent spirit, in the other hand Rude právo have not carried any information about Special branch. at most a little of them.

But both of them carried the same information and the differencies are not so signicicant as I expect. Both dailies carries the same themes and the extent of information is not very different. Rude právo did not avoid the theme of Special brand and Lidové noviny have not written about experience of persecuted people.

Rude právo and also Lidové noviny had written about process of end of Special Branch and also about inspection of former members of Special Branch, which was later spread to members od parliament.

The situation in Czechoslovakia was very special and also the transormation of media, included Rude právo and Lidové noviny. Journalists did not do investigativ journalism before 15 years but relaied on oficial announcements. Despite of all presumptions, newsiness in Rude právo was more balanced than in Lidové noviny.

8. Seznam literatury a pramenů

I. Literatura:

- Bartuška**, Stanislav: *Polojasno*. Ex Libris, Praha 1990
- Bašta**, Jiří: *Kontrarozvědná činnost StB proti vnějšímu nepříteli v diplomových pracích absolventů VŠ SNB, Securitas imperii 9*. UDV 2002
- Beránková**, Milena: *Dějiny československé žurnalistiky, Novinář*. Praha 1988
- Benda**, Patrik: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti, Sešity 7*, ÚDV, Praha 2003
- Bunzlová**, Alice a kol.: *Jak pracovat s produkcí tiskové agentury*. Praha, Univerzita Karlova 1983
- Calder**, James D.: *Intelligence, espionage and related topics*, New York, Greenwood Press 1999
- Černá kniha komunismu I**. Zločiny, teror, represe, Paseka, Praha 1999
- Dinuš**, Petr: *STB – Nástroje a prostředky proti československé církvi evangelické, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů ke komunismu*, Praha 2004
- Doubek**, Bohumil: *StB o sobě*. Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2002
- Fidelius**, P.: *Řeč komunistické moci*. Praha, Triáda 1998
- Holubec**, Stanislav: *Výměna elit*. Praha, Futura 2002
- Kol. autorů**: *ČTK včera dnes a zítra*. Praha, ČTK 1998
- Kol. autorů**: *Okamžiky naděje*. Praha, ČTK 1989
- Kol. autorů**: *International Encyclopedia of propaganda*. Chicago and London, Fitzroy Dearborn Publishers 1998
- Kol. autorů**: *Média 95'* Praha, Karolinum 1995
- kol. autorů**: *KSČ o tisku, rozhlasu a televizi (1945-1975)*, Novinář, Praha 1976
- Kol. autorů**: *Securitas Imperii 5 – sborník k problematice bezpečnostních služeb*, ÚDV, Praha 1999
- Kol. autorů**: *Securitas imperii. 6. Denní situační zprávy StB z listopadu a prosince 1989*, Praha, Themis 2000
- Kol. autorů**: *Encyklopedie špionáže, Libri*, Praha 1993, str. 310
- Kol. autorů**: *Zpravodajství v médiích*. Karolinum, Praha 2001
- Lorenc**, Alojz: *Ministerstvo strachu? Neskartované vzpomínky generála Lorence, Svedectvá*. Bratislava 1992
- Macek**, Pavel: *Bezpečnostní služby*. Praha, Police history 2002;
- Martens**, Ludo: *Sovětský svaz a sametová kontrarevoluce*, Orego, Praha 1996
- Mencl**, Alexandr: *Zdroje žurnalistických informací*, Olomouc, Univerzita Palackého 2002
- Měchýř**, Jan: *Velký převrat, či snad revoluce sametová? Progetto*. Praha 19999
- Pernes**, Jiří: *Svět Lidových novin*. NLN, Praha 1993
- Pešek**, Jan: *Nástroj represie a politickej kontroly*, Bratislava, Veda 2000

- Povolný, Daniel:** Operativní technika v rukou StB, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2001
- Průcha, J.:** Masová komunikace a propaganda. Praha, Svoboda 1975
- Read, Donald:** The Power of News. Oxford, Oxford University Press 1992
- Shulz, Winfried, Scherer Helmut a kol:** Analýza obsahu mediálních sdělení, Karolium, Praha 2004
- Suk, Jiří:** Labyrintem revoluce. Praha, Prostor 2003
- Suk, Jiří, Koudelka, František:** Ministerstvo vnitra a bezpečnostní aparát v období pražského jara 1968. Doplněk, Brno 1996
- Suk, Jiří:** Občanské fórum I listopad - prosinec 1989, Doplněk, Brno 1998
- Suk, Jiří:** Občanské fórum II listopad - prosinec 1989, Doplněk, Brno 1989
- Šťastný, Jiří:** Správa sledování v roce 1989/90, Securitas imperii 5, UDV 1999
- Tomek, Prokop, Budský, Jaromír:** Skartace písemností Státní bezpečnosti v listopadu a prosinci 1989 - rozšířená verze. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2000
- Záček, Pavel:** Boje o minulost. Barrister & Principal. Brno 2000
- Záček, Pavel:** Přísně tajné. Votobia. Praha 2001
- Žantovský, Petr:** Procházky minovým polem české žurnalistiky po roce 1989, Praha, Votobia 2002

II. Internetové stránky:

www.mvcr.cz/archiv

www.mvcr.cz/udv

www.justice.cz

www.ctk.cz (infobanka ČTK od listopadu 1989)

www.vlada.cz

www.bis.cz

www.totalita.cz

www.psp.cz (stenoprotokoly PSP, jednání FS z 8.5.1990)

III. Denní tisk:

Lidové noviny: leden 1989 – červenec 1990

Rudé právo: listopad 1989 – července 1990

IV. Články v jiném tisku:

Kol autorů: 110 let Lidových novin. LN. 13.12. 1989

Vrána, Karel: Poprask v kachlíkárně, Týden 24.3.2003, str.36

Hořejší, Tomáš: Křeslo ředitele je mimořádně horké, Týden, 21.6.1999,
str. 17

V. Dokumenty:

Zákon 231/1948 – zákon na ochranu lidově demokratické republiky

Zákon 86/1990 – zákon, kterým se mění a doplňuje zákon 81/1966 Sb. O periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích

Zákon 451/1991 - Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky

Zákon 153/1994 - Zákon o zpravodajských službách České republiky

Rozkaz ministra vnitra ČSSR 9/1975 – Organizační řád správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli

Slovo do vlastních řad – předsednictvo KSČM zveřejněno 17.5.1969 v RP

Seznam zkratek:

StB – Státní bezpečnost

SNB - Sbor národní bezpečnosti

ÚOÚD - Úřad pro ochranu Ústavy a demokracie

FIS - Federální informační služba

LN – Lidové noviny

RP - Rudé právo

ČTK – československá tisková kancelář

ČST – Československá televize

FMV – Federální ministerstvo vnitra

OF – Občanské fórum

KC OF – Koordinační centrum Občanského fóra

KS SNB – Krajská správa Sboru národní bezpečnosti

ČSL – Československá strana lidová

KDH – Křesťansko-demokratické hnutí

FS – Federální shromáždění

KSČ – Komunistická strana Československa

LM – Lidové milice

Seznam příloh:

- I. Přehled ministrů vnitra od roku 1945 do roku 1989
- II Zrušena StB, zpráva v RP 2.2.1990
- III. O VB, StB a zlatých hodinkách. rozhovor s ministrem vnitra Richardem Sacherem v RP z 20.3.1990
- IV. POZNÁMKA lustrace. poznámka Jiřího Rumla k lustracím, v LN z 22.4.1990
- V. Parlamentní souboj Lis-Sacher. doslovný přetisk slovního souboje politiků v LN 21.4.1990
- VI. Ministr Sacher vysvětluje. článek v LN 19.4.1990

Ministři vnitra od roku 1945 do zrušení StB

Václav Nosek	5.4.1945 – 13.9.1953
Rudolf Barák	11.9.1953 – 20.6.1961
Lubomír Štrougal	22.6.1961 – 26.4.1965
Josef Kudrna	26.4.1965 – 15.3.1968
Josef Pavel	8.4.1968 – 31.8.1968
Josef Pelnář	1.1.1969 – 28.1.1970
Radko Kaska	28.1.1970 – 28.2.1973
Jaromír Obzina	30.3.1973 – 20.6.1983
Vratislav Vajnar	20.6.1983 – 11.10.1988
František Kincl	12.10.1988 – 3.12.1989
František Pinc	3.12.1989 – 10.12.1989
Richard Sacher	30.12.1989 – 27.6.1990

nění z funkce předsedy vlády ČSR vyvolala i přes jeho vyjádření některé otázky. Nemí proto divu, že zaznaly také při čtvrté konferenci v tiskovém středisku KSČ.

Jak uvedl Ondřej Šalag, poslední zasedání výkonného výboru KSČ projednalo žádost Františka Pitry. Obsazení této funkce považuje výkonný výbor za významné a přáním jeho členů je, aby v čele České vlády stál komunista. S tímto mandátem proto chtějí představitelé KSČ rokovat s reprezentanty hlavních politických sil.

Ještě předtím Vasil Mohorita informoval novináře o dovršené rekonstrukci Federálního shromáždění, kde právně skončila výsadní role KSČ. Obdobná bude i rekonstrukce České a Slovenské národní rady, i obměna poslaneckého sboru na úrovni národních výborů. V souvislosti s prací nového parlamentu padla i úsměvná otázka na V. Mohoritu, jaká je jeho spolupráce

s Petrem Pithartem, když nyní sedí v předsednictvu FS vedle sebe. Odpověděl: »Naše spolupráce je zcela veřejná. Zřejmě osud nebo tah úředníka FS nás svedl na tato místa. Oba jsme to přijali tak, že určitě budeme mít o čem hovořit.« Na otázku RP o odvolání Miloše Jakeše proti vyloučení ze strany uvedl, že věc posoudí ÚKRR KSČ.

Mnoho dotazů směřovalo k majetku KSČ a jeho předání. Bylo řečeno, že strana bude využívat pouze to, co nezbytně potřebuje pro svou činnost. Majetkoprávní otázky by měly být vyřešeny do konce února.

O dosavadní činnosti šestí komisí ustavených na mimořádném sjezdu KSČ informoval novináře František Adámek. (ada)

Zrušena StB

PRAHA (ČTK) — Ministr vnitra ČSSR Richard Sacher poskytl ve čtvrtek ČTK, Čs. rozhlasu a Čs. televizi toto prohlášení:

Po zrušení útvarů tzv. vnitřní-
ho zpravodajství jsem dnes svým
rozkazem zrušil zbývající složky
Státní bezpečnosti a ochranu
ústavních činitelů jsem podřídil
zvláštnímu režimu. Probíhá ode-
bírání soukromých a služebních
zbraní příslušníků těchto útvarů,
současně jsou odebírány služeb-
ní průkazy. Příslušníci v době
zákonem stanovené pracovní do-
by, tj. od 7.45 do 18.45 hod., mají
být k dosažení v místech trva-
lého bydliště.

V pátek odpoledne budou za-
pečetěny trezory s písemnostmi
a místnostmi.

Od pondělí bude na bývalých
pracovištích jen nezbytný, jme-
novitě určený a náměstky minis-
tra potvrzený počet příslušníků,
kteří budou zajišťovat nezbytná
opatření v zájmu bezpečnosti
státu a veřejnosti, jako např.
ochranu jaderných elektráren,
ochranu letového provozu atd.
Ostatní příslušníci mají zakázán
vstup na pracoviště.

Vzhledem k tomu, že k použití

zpravodajskotechnických pro-
středků postačil dosud souhlas
příslušného náčelníka útvaru,
zrušil jsem dnes svým rozkazem
toto nařízení. Například, až do
provedení zákonné úpravy, bude

(Pokračování na str. 2)

NÁVRH PREZIDENTA

Snížit na 195 000

WASHINGTON (ČTK) — Ame-
rický prezident George Bush na-
vrhl ve středečním Poselství
o stavu Unie snížit počet sovět-
ských a amerických vojáků ve
střední a východní Evropě na
195 000 na každé straně. Doplnil
tím svůj loňský květnový ná-
vrh snížit stavy vojáků obou
hlavních mocností v Evropě na
275 000.

(Podrobnosti na str. 13)

pitry má za sebou Josef My-
jako prvňáka v Českosloven-
širurgické klinice ve Fakultní
dena. Předtím trpěl nevyléči-
ní stav je dobrý a pravidelně
řova rodina se 21. ledna roz-
středčileté Galině a dvanácti-
Foto ČTK — VÍT KORČÁK

únoru 48

lelu socialistické revoluce
takticky znemožněny. To ve
důsledcích vedlo k posle-
stalinistického pojetí socia-
lismu, jehož výrazem se stalo
vytvoření informačního byra
unistických a dělnických
v září 1947 a celá jeho
politika.

(Pokračování na str. 2)

Rozhovory ČSSR—NSR

ministři Dienstbier a Genscher o vízech, přecho-
ch a komisi historiků

NORIMBERK (Od našeho zpravodaje) — Ve čtvrtek odpoledne
majili v Norimberku ministři zahraničí ČSSR a NSR Jiří
Dienstbier a Hans-Dietrich Genscher dvoudenní
zásní o všech aspektech dvoustranných styků. Ministr Dienst-
bier před rozhovory připomněl, že v pátek podepíší oba předsta-
vatelé dohodu o zřízení knižních středisek obou zemí a proto-
kol o pravidelné spolupráci a konzultacích obou ministerstev.

to jednání delegací sdělili
Dobrovský a Chrobog, že
ministři v přátelské atmosfé-
shodli na užitečnosti otevře-
nových hraničních přechodů
příteli o tom budou jednat 8.
února v Praze), na ustave-
společné komise historiků,
projedná a zhodnotí spo-
dějiny národů obou zemí,
stejně pak události v tomto
letí, a bude o své práci prů-

le vyslovil názor, že by bylo pro-
spěšné uzavřít co nejdříve do-
hodu o ochraně investic. Ministr
Dienstbier požádal Spolkovou re-
publiku o podporu úsilí ČSSR
o návrat do Evropy, hovořil
o přípravě helsinské konferen-
ce signatářů Závěrečného aktu a
požádal NSR o pomoc při řešení
problémů čs. azylantů v NSR,
jimž by měla být umožněna ales-
poň jednou ročně návštěva Čes-
koslovenska.

Je aktivita současných okresních výborů naší strany dostatečná? Pomáhají základním organizacím při přechodu z pracovišť do míst bydliště? Snaží se ve svém okolí o očistu strany? Podobných otázek asi nyní komunisté kladou víc. Neznám jednoznačnou odpověď. Potíž je patrně v tom, že aparát okresních výborů strany se dost zabývá sám sebou místo toho, aby začal přemýšlet koncepčně, aby pomáhal základním organizacím při prvních krocích v nové situaci.

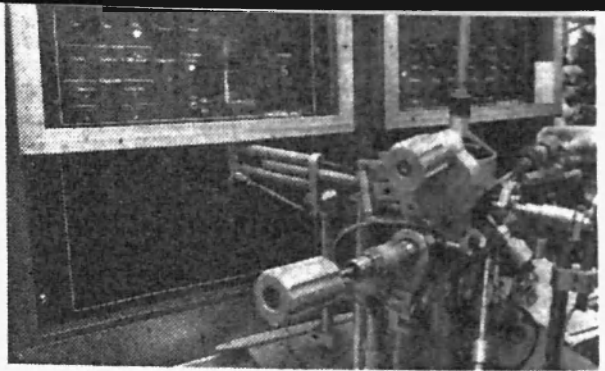
Což takhle obklopit se kolektivem schopných organizátorů? Dobrovolným aktivem lidí, kteří umějí řešit věci s přehledem a přesvědčovat dráhě? Jejich besedy s ostatními komunisty mohou mít obrovský význam. Vždyť pro mnohé je další členství ve straně závislé jen na tom, jestli vedle sebe takového člověka budou mít.

Když odcházejí lidé, kteří se stranou nesostili či do ní vstoupili se zřetelnými úmysly, to je dobře. Zbavme se i těch, kteří členství zneužili ve svůj osobní prospěch. Bylo by však škoda, abychom přicházeli o poctivé, čestné komunisty, a to jen proto, že s nimi nyní nikdo nepromluví, nic nevysvětlí. Že jim v přechodu z pracoviště do místa bydliště nikdo nepomůže, třeba alespoň radou, pro jakou z torem organizovanosti se rozhodnout.

Badme také aktivnější v napravování minulých křivd. Snažíme se dostatečně navazovat kontakt s bývalými členy strany, kteří museli naše řady po roce 1969 opustit? Promluvíme s nimi, omluvíme se a domluvíme se. I když je nezískáme, je naší morální povinností přiznat chybu.

Starost o členskou základnu je dnes jedním z prvořadých úkolů okresních výborů.

VÁCLAV PERGL

Výroba karburátorů Lektor pro automobily Skoda Favorit Jikov, v závodě 3 v Českých Budějovicích, řídí v uzlové počítač. Například seřízení funkčních částí Jindrou Zahu kontroluje program vložený do počítače.

Foto RP — VÁCLA

Výkonný výbor ÚV KSČ k únoru

(Pokračování ze str. 1)

Přes všechny tyto ideologické problémy a určující mezinárodní politické souvislosti proběhl československý Únor v roce 1948 jako vyvrcholení politického zápasu o moc. Tehdejší vedení KSČ v něm dokázalo získat na svoji stranu velkou většinu pracujících, dělníků, rolníků, drobných živnostníků, umělců, vědeckých pracovníků, učitelů, dalších příslušníků inteligence a mladých lidí. Jsme přesvědčeni, že jim, až na výjimky, šlo všem především o společenský pokrok a nezapřimnější snahu vybudovat v Československu socialismus jako historicky spravedlivý-

šl e svobodnější spole byla ta, v níž doudní Právě v této souvislosti dnes chceme co nejvíce distancovat od i tického upevňování st ho modelu socialismu 1948 e všech později moci způsobených i moci jedné strany.

Na základě trpkých z minulosti bychom přání naprosto větš strany, kteří únor 19 nezavázali, chtěli podílet není skutečně demokraci realitní, sociálně spravi lačnosti v naší vlasti. závěru došel i mimořádně KSČ v závěru loňských

Zrušena StB

(Pokračování ze str. 1)

každé použití zpravodajsko-technických prostředků vázáno výlučně na souhlas příslušného prokurátora.

Potřebujeme rychle, bez zbytečného otálení vybudovat efektivně fungující bezpečnostní aparát, který bude uskutečňovat bezpečnostní politiku vlády národního porozumění i na tomto zvlášť citlivém úseku.

V nově budovaném bezpečnostním aparátu počítáme i s těmi pracovníky, kteří jsou profesionálně a morálně na výši a chtějí se podílet na uskutečňování bezpečnostní politiky vlády národního porozumění. Samozřejmě na místa těch, kteří budou muset odejít, budeme přijímat občany, kteří projeví zájem o službu v Bezpečnosti, pokud budou občansky bezúhonní, zdravotně způsobilí, a to bez ohledu na

politickou příslušnost nebo náboženské vyznání.

Dnešním dnem tedy vzniká zcela nová struktura bezpečnostního aparátu Mízeného federálního ministerstva vnitra. Tvoří ji čs. zpravodajská služba, dále úřad pro ochranu ústavy a demokracie, správa pro ochranu ústavních činitelů, úřad pro vyšetřování, úřad pro pasovou službu a cizineckou agendu, úřad pro správní službu a útvar rychlého nasazení.

SVĚTEM KULTURY

→ PŘEDSTAVITELÉ MATICE SLOVENSKÉ A ÚV KULTURNÍHO SVAZU MAĎARSKÝCH PRACUJÍCÍCH V ČESKOSLOVENSKU se setkali v Bratislavě. Nově zvolení funkcionáři si vyměnili názory na současný stav a problémy místní kultury a hledali možnosti spolupráce tak, aby zvelebování kultury přispělo k ozdravení vztahů soužití Slováků, Maďarů a etnických skupin na Slovensku.

★ SALÓN SEVEROMORAVSKÝCH UMĚLCŮ byl otevřen v ostravské Galerii výtvarného umění. Je zde zastoupeno na 160 výtvarníků, kteří si vybrali podle vlastního udělení svá díla pro tuto expozici. Akcí uspořádal Akční výbor českých výtvarných umělců v Ostravě. Salón bude zpřístupněn do 25. února. (Zr)

★ VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ VEVANANĚ TIBETU probíhá v Melantrichu v Jižské ulici v Praze. Kameraman Josef Vaníš a režisér Vladimír Šiš se ve své době z této málo známé země, kterou navštívili před šestatřiceti lety. Výstava potrvá do 4. února. (K)

★ PRAHA V PROMĚNÁCH SVĚTLA, Pražská zastavení, Bílou stopou či Symfonie pro sto vězí — to jsou tituly dobře známých knižních publikací Oldřicha Karáska, dlouholetého fotoreportéra, jehož tvorbu přiblíží i výstava otevřená ve Staroměstské radnici v Praze do 25. března.

★ ZMĚNU NÁZVU královéhradeckého Divadla Vítězného února na Klicperovo schválilo zasedání Východočeského KNV. Tak se divadlo jmenovalo již v roce 1885 a v letech 1969 až 1971. K 30. červnu zanikne Muzeum revolučních tradic v Hradci Králové.

★ BUDDHISTICKÉ CHRÁMY je název výstavy otevřené ve výstavní síni Odeonu v Celetné ulici v Praze k návštěvě tibetského dalajlámy. Představuje obrazy Jarmíra Skřivánka inspirované buddhistickými chrámy a himálajskou krajinou, jeho ilustrace k připravované odeonské knize Mipam, láma s paterou moudrostí a buddhistické sakrální předměty. Výstava potrvá do 11. února. (Zprávy RP a ČTK)

MEZINÁRO STYKY

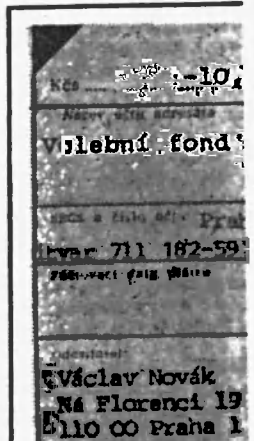
□ VELVYSLANCE V ČSSR Tisatibo Kats čtvrtek v Praze prozřel Václav Havel. Besedou vojí ekonomických, ku sportovních vztahů. přesvědčení, že nadch vstěva osobní poradk dentu Věry Časlavské sku bude impulsem pr rychlý rozvoj spoluprá

Zitřejší příloha RP Halé sobota přinese:

- PROFESE: OSOBNÍ OCHRÁNCE O těch, kteří zajišťují bezpečnost státníků
- KDYŽ BYLA ORAVA BABINSKÉHO RÁJEM Dokončení seriálu o této dosud ne zcela uzavřené aféře.
- Setkání se spisovatelem MUDr. Ladislavem Pecháčkem
- Programy naší a zahraničních televizí na celý týden a další zajímavé informace.

Anonym hrozí výbuchy

ČESKÉ BUDĚJOVICE (Od našeho zpravodaje) — 112. čtvrtá

I Čilová c DD

Palouše apod.
vůdce řekl: Není
Neustále v ní
názorů, někdy
má, ale mys-
to naše obča-
o nutných
cen. jako
všech dru-
neboť na ní
doprava ná-
se snižuje.
dopravy
na úrovni ro-
dotací, jak vy-
hodnocení, se
směru již ne-
nájemné ve
některé druhy
ener-
spitelně souvise-
kompenzace —
oblastí, ale na-
bách.
ž, že se ne-

ni vládního deníku. Řekl, že ně-
které deníky mají spíše nádech
bulvárnosti, ale demokracie je
především serióznost.

Vyjádřil se i k charakteru
příští vlády, neboť byl dotázán,
zda nehrozí nebezpečí, že se po
červnových volbách bude sestavovat
spíše podle klíče politického
než odborného. Podle něho
by měla být složena z odborníků,
a nemělo by se v ní příliš politikařit.

Za nejtěžší chvíli uplynulá
»stovky« označil tříhodinové
noční setkání se studenty v Karolinu
v době, kdy vznikaly dohody
za kulatým stolem. Uvedl:
»Zjistil jsem, že jde o absolutně
odmítnutí tehdejšího politického
systému, té formy, kterou se
stát ubíral. Pochopil jsem, že
jsem dříve všechno viděl špatně.
Vyrovnával jsem se s tím obtížně.«

DALIBOR MACHA

● LIDOVÁ FRONTA se stala vítězem voleb v Lotyšsku.

(Podrobnosti na str. 6 a 7)

Gerasimov o Litvě

MOSKVA [Zpravodaj ČTK] —
»Žádné významné vojenské cvičení
na území Litvy neprobíhá. Voj-
ska provádějí běžný program
vojenské přípravy.« Tímto
stanoviskem ministerstva obrany
SSSR v pondělí sovětský mluvčí
Gennadij Gerasimov reagoval na
pověsti, že Sovětská armáda
zahájila v Litvě velké manévry.

Komunisté pro potřebné změny

BRATISLAVA (Od naší zpravodajky) — Setkání občanů
Dúbravky s poslancem SNR za tento,
4. bratislavský obvod a předsedou
výkonného výboru ÚV KSS Petrem
Weissem se uskutečnilo v pondělí
večer. Poslancem Dúbravčanů se
stal na základě dohod u kulatého
stolu. »Vaše zájmy budu prosazovat,«
zdůraznil. Přestože občany vybědi,
aby ho seznámili s problémy ob-
vodu, se svými představami jeho
rozvoje, převládaly otázky
týkající se života KSC, blížících
se voleb, vztahů národů a ná-
rodnosti žijících v Českosloven-
sku, sociálních jistot, přechodu
na tržní hospodářství. V odpo-
vědích na ně Peter Weiss mj.
řekl, že KSC bude podporovat
všechny progresivní změny
v ekonomice, zároveň však bu-
de požadovat, aby součástí kaž-
dé ekonomické reformy byla
včasná sociální opatření a aby
lidé, jichž se změny bezprostředně
dotknou, o nich včas věděli. (j)

F. Mitterrand uvítal čs. prezidenta

PAŘIZ (Od našeho zpravodaje a ČTK) —
Havel přiletěl v pondělí odpoledne na
Francie. Při výstupu z letadla na letišti
Orly prezident François Mitterrand.

Po státních hymnách provedli
oba státníci přehlídku čestných
jednotek republikánské gardy
a všech složek francouzské
armády. V čestném salónu
pronесли oba prezidenti krátké
proslovy.

F. Mitterrand zdůraznil, jak
ho těší návštěva čs. prezidenta.
Řekl, že pro mnoho lidí jeho
generace představuje tato sku-
tečnost silný zážitek vzhledem
k tvrdému charakteru události
jejich mládí. Označil Českoslo-
vensko za zemi bohatou svými
možnostmi, která si přeje obno-
vu.

V. Havel vyjádřil potěšení, že
stanul na půdě Francie, země,
které je spojena s Českosloven-
skem nesčetnými nitkami a kte-
rá stála u zrodu našeho novo-

dobého i
lednáních
intenzivní
dělín ne
o bilater.
Přivítán
hraničníci
ministr k
nistr vnit
Čs. hos
kem na r
nou a od
dočasně
láca Mar
blížnosti
Tam si o
řády. Vác
len Vell
François
(P

DE DNI

hání rychlíků

BERLÍNSKÉHO ZPRAVODAJE

so nejrychlejšího splnutí obo-
německých států zabrala nad očekávání
výtečně. Bez mála každý
chodního Německa dal nade vše
pochybnost najevo, a mezi
rynější bonnskou vládní koali-
ci a přetrvávajícího zá-
raku« jménem NSR. A tak
hlasoval pro to, aby se
zřítil, že zařídí plynulá »navě-
šení« na NSR, tedy

politického spektra zavládlo
nejhlubší rozčarování
demokraty. Badcnocnost
nemá — alespoň prose-
je, jak předznamenával
poněkud předčasně jejich
opak Straně demokratického
socialismu se vyplývá
všední volební kampaň,
postavená na obraně so-
ciálního práva, ne zbrklém
sráštění do jednoho stát-
nosti Hanse Modrowa.

zda vítězové zformují
vládní kabinet s liberální
demokratií, dosavadní
rychlík k německé jed-
notě na expros. Se všemi
dásledky, jeden z nej-
větších za anverzenita,
spisovatel Stefan Heym,
je volbách má nebude
žádné NDR. Nebude nic
víc než pod čarou ve
světových dějinách.

VLADIMÍR PLESNÍK

MINISTREM VNITRA ČSSR R. SACHEREM

O VB, StB a zlatých hodinách

Když jsem vstoupila do
pracovní federálního ministra
vnitřní JUDr. RICHARDA
SACHERA, můj první pohled
pátl stolním zlatým hodinám.
Právě ony ho vyvedly při
nástupu do funkce z míry.

Jak dal několikrát »k
dobrému«, představoval si, že
na stole ministra vnitřní bude
počítáč. Ani teď tady ještě
není. R. Sacher je však opti-
mistou a věří, že i ten snad
v brzké době bude. A snad i
lepší vybavení sboru. To jen
úvodem. Tématem našeho
rozhovoru byly věci poněkud
jiné. Pro začátek jen několik
slov o ministrových před-
stavách k poslednímu resortu:

Východiskem jsou zásady
bezpečnosti politiky vlády
národního porozumění. Právě
na jejich základě chceme
maximálně »zcivilnit« resort,
oddělit

správu od přímého bezpečnost-
ního výkonu, přiblížit ho více
lidem a také vytvořit mecha-
nismy zabráňující zneužití
bezpečnostních složek proti lidu.

■ Lze ono přiblížení vysvětlit
i tak, že občané budou
mít možnost — jak se říká
— do všeho mluvit? Že například
státní tajemství přestane
být tajemství?

Někdo si to tak představuje.
Ale to je naivní. Právě tím, že
se otevíráme světu, potřebujeme
dbát na to, abychom zbytečnou
upovídaností nepřidali o
výsledky tvořivé práce našim
lidem.

■ Takže považujete se přehnané
představy o tom, že nyní — po
sametové revoluci — již nemáme
vážnější nepřátelé, nehrozí nebezpečí
špionáže a podobně?

Samozřejmě. Země, jako jsme
my, bude vždy zajímavým teri-
toriem pro získávání nejru-
nějších informací.

■ Dovoňte otázku k StB. Podle
všeho veřejnosti neuspokojila
vaše slova o rozpustění této
složky. Stále se ještě objevují
obavy z jejího působení. Jsou
oprávněné?

StB jsme rozpustili a vytváříme
něco zcela nového, s novými
lidmi. Složku, která nás
ochránila před špionáží, před
síly, které by chtěly

(Pokračování na str. 3)

zda to ni
který zná
však z
Když se
nit rozum
dodrženy
ní sociál
opatření
spít. A o
jde.

Hlávka
klad stojí
vá výrobu
se k ní
centů. N
než popu
cena. Být
bude nab
ty pětov
se bude
co přijde
vané na
klesne na
Taktó s
Pravda, j
nek, kter
tvořeny.

Na co
Začít s
a zboží,
převyžuje
výrobky.
opak star
kde jsou
Pí by si
ká dikto
chom se
šich výro
úměrně
jde jen t
ná nabíd
vládnout
ca. To je
tější pod
třeba vyt

Podnikat lze pouze s chladnou hlavou

BANSKÁ BYSTRICA (Od našeho zpravodaje) — Více než deset stovt miliónu korun provozních a investičních úvěrů poskytla už oblastní pobočka Slovenské státní spořitelny v Banské Bystrici soukromým podnikatelům na středním Slovensku. Tento peněžní ústav spravuje 2925 běžných účtů podnikatelů, na nichž je složeno kolem 21 miliónů korun.

Uvolnění soukromého podnikání pocitují také v nově vzniklých peněžních ústavech — pobočkách investiční banky a všeobecné úvěrové banky. Tady zatím převažuje spíše metodická pomoc obyvatelům. Například v banskobystrické pobočce investiční banky s působností v celém kraji poskytli pouze tři úvěry, i když se na ústav obrátilo kolem 500 zájemců. V žilinské pobočce Všeobecné úvěrové banky asi ze 30 potenciálních podnikatelů rozpracovali do konkrétní podoby pouze tři žádosti o úvěr.

Ve všech těchto organizacích mají zatím stejnou zkušenost: Překážkou rychlejšího rozmachu podnikání s úvěrovou podporou je zatím legislativa. Vyřizování úvěrů je složité, a tak mnozí občané raději čekají na

přijetí nových podnikatelských zákonů. Druhou brzdou bývá dobrodružné chápání podnikání. Mnozí lidé požadují vysoké úvěry bez jakékoliv majetkové záruky, často v hotovosti, bez zkušeností v podnikání, do něhož se pouštějí bez znalosti z účetnictví a ekonomiky vůbec. Například v banskobystrické investiční bance zaznamenali požadavek občana, který chce koupit za čtyři milióny korun hotel na Oravské přehradě, ale přitom nemůže poskytnout bance žádné finanční záruky. Na křehký led podnikání se dávají lidé i tak, že nejdříve odejdou ze zaměstnání a až potom se zajímají o to, jak budou svůj soukromý podnik financovat. Takže na závěr souhrn zkušeností: Podnikat je možné pouze s chladnou hlavou a rozva-

Krásné slunečné počasí a také asi ze Hradní stráže nové uniformy, přivedly stouky návštěvníků.

Rezignace primátora

BRNO (Od našeho zpravodaje) — S v Brně vyvrcholila v pondělí na mírně náho výbora města Brna, na němž primátor rezignoval na tuto funkci a souhlasně dáta.

Předloženou demisi rada vzala na vědomí a pověřila do příštího plenárního zasedání Finančním NVMB Ing. Jiřím Trmačím (Čs. strana lidová), dosavadního prvního náměstka primátora.

Jako důvod rezignace primátor uvedl, že jeho jméno je asi měsíc více v novinách a na

O VB, StB a zlatých hodinách

(Pokračování ze str. 1)

zvrátit demokratický vývoj v našem státě. To dělá každý stát.

■ V lednu svém vystoupení jste uvedli, že od sboru musíte odejít zkompromitování příslušníci. Ale kde je záruka, že se za čas opět neobjeví ti, kteří byli v roce 1968 právem zbaveni výkonu funkce?

Všec se má takto: musíme zredukovat vysoké počty aparátu. Politické problémy musí být řešeny politickými prostředky, a ne policejní represí. Aparát pak budeme tvořit dílem z nových lidí, dílem pouklijeme bývalé příslušníky a i ty, kteří u sboru pracují, jsou profesionálové a nedopustí se nezákonnosti. Všichni však budou prověřeni. Neznamená totiž, že příslušníci zbavení výkonu služby po roce 1968 tím získávají automaticky kredit.

■ Promiňte, ale jako redaktor komunistického listu se nemohu vyhnout otázce: Nebude právě příslušnost ke KSČ tím důvodem, proč lidé budou muset odejít?

Nikdy jsem nerozlišoval a nedělám to ani nyní, lidé na komunisty a nekomunisty. Jsou lidé slušní a naopak. Lidé zkompromitovaní i poctiví. Budeme však žádat, aby osoby, které budou ve službách poměru a budou současně členy některé politické strany, nepřijímaly úlohy ani funkce svých stran.

■ Vrátila bych se ještě k kopatření, o kterých jste hovořili. Někdy jste totiž uvedli, že důvera v bezpečnost je vážně ohrožena. Jsou to právě prověrky, které mají sboru důvera vrátit?

Částečně. Na druhé straně však chceme dosáhnout toho, aby lidé veřejně bezpečnosti důvěřovali. A to bude možné snad tehdy, vytvoříme-li větší sepiť orgánů lidosprávy s místní policií. Lidé musí pochopit, že práce policie je užitečná a že chrání jejich zájmy.

■ Navštívil na vaše slova a ochraňoval sájmá obyvatele. Nemámli hlas, které poukazují na určitou pasivní rezistenci příslušníků VB. Na druhé straně se příslušníci hájí tím, že jakékoliv zasahování je považováno za omezení svobody. Co vy na to?

Je to bohužel tak, jak říkáte. Příslušník totiž musí mít pocit, že veřejnost bude jeho konání podporovat. Pokud si tím není jist, raději dělá, že nic nevidí. Tím ovšem nechce říci, že je to únosné. Jen za leten a únor třeba mimořádně vzrostla trestná činnost.

■ Co s tím?

Posílili jsme VB o absolventy Vysoké školy SNB. Tak, aby lidé v Praze mohli žít v pocitu bezpečí.

■ A v jiných krajích?

Zatím to bude v hlavním městě a zřejmě na Slovensku.

■ Trestná činnost tedy stoupá. Přičítáme-li k tomu Čes-

koslovensko otavřené sržta e s tím i určitě jvy, nebo se naseptat? Zvládneme to?

Zcela jistě. K tomu ale potřebujeme navázat i kontakty se zahraničím na západ od naší hranice. V tomto směru jsme již mnohé vykonali.

■ Ptám se proto, že se vyskytly obavy z rozpadu bezpečnostního aparátu. Sdílejte ja také?

To nemůžeme připustit. Domnívám se, že rozpad nabroží. Ale chceme urychleně jmenovat některé nové náčelníky, kteří budou požívat důvěry OF a rozhodujících politických stran — občanů.

■ Jak chcete získat objektivní informace o tom, kde náčelníky vyměnit a kde ponechat?

Od OF a jednání u kulatého stolu. To je, myslím, reprezentativní vzorek vůle občanů a chápání dnešních realit.

■ Co ale říkáte například požadavku OF v Modřanech na zrušení Vysoké školy SNB?

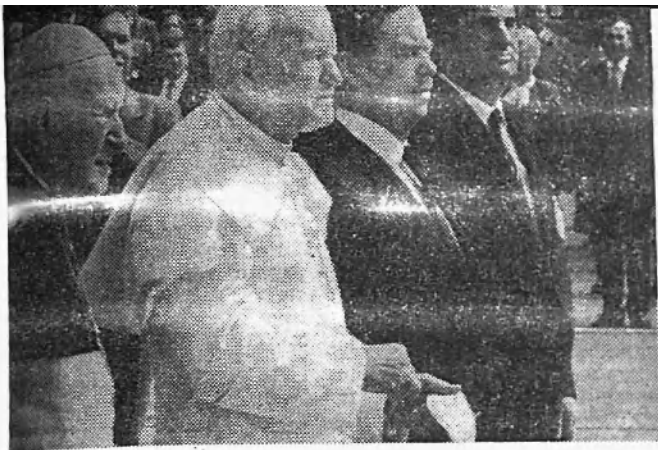
Tady bych položil otázku já: kde bychom pak vychovávali policisty, když chceme mít kvalifikované odborníky?

■ Ještě poslední otázka. Někdy jste použil výraz policista. Od kdy se tak bo-

áska skutečně nazývá? Jakmile začne platit nový zákon o policii a o zpravodajské službě. Radí bychom je předložili v nejbližších měsících.

Děkuji za rozhovor.

NAĀA ADAMICKOVĀ

POZNÁNÍ ZE ZÁBERŮ, které vejdu do historie: vedle papeže Jana Pavla II. prezident Václav Havel jako představitel světské moci Československu a František kardinál Tomášek jako představitel církve duchovní.
 Petr Kubín

„Papež řekl: „Přijíždím poznat ve víře všechny, kdo věří v Boha, ale přináším i poselství a naději těm, kteří dar víry našli. Ze srdce si přeji, aby cesta svobody a demokracie v Československu za spolupráce všech dospěla k cíli, rozvoji a pokroku v duchu tradic o národů a národností. Děkuji.“

KATEDRÁLE KATEHO VÍTA

o triumfální cestě z letiště, níž byl papež zdraven tisíci ženy a návštěvníky hlavního města, zavítal Jan Pavel II. do továrnské katedrály na Pražském hradě. V presbyteriu vzácně hosta očekávali naši i zahraniční biskupové Franz Hengsbach (Essen), László Paskai (Budapešť), Friedrich Wetter (Köln), Joachim Meisner (Köln) a Frantisek Ma-

charski (Krakov), Henryk Gulbinowicz (Vratislav) a Hans H. Kroger (Viedeň).

Před hlavním oltářem oslovil papeže kardinál František Tomášek a představil mu zástupce naší církve, církve, která — jak uvedl — prošla léty utrpení a těžkých zkoušek, církve, která byla určena k postupné likvidaci. „Představuji Vám církev, která tímto trnitým obdobím prošla, zachovala víru v Krista a zachovala také svou věrnost nástupci apoštola Petra, papeži. Představuji Vám církev, která v době nesvobody, pod dvěma diktaturami tohoto století, upevnila také své spojení s národem a svou solidaritu se všemi pronásledovanými pro pravdu a spravedlnost. Děkujeme Vám, Svätý Otče, že jste vždy dával najevo svou lásku k naší církvi a porozumění pro naše těžkosti“.

(Pokračování na str. 2)

sal svůj dopis jako občan, jako soukromá osoba, nezbylo by němu slušnému člověku, než s tím souhlasit a písemně ho pořídit, neboť zajisté zločiny bývalé semoděržavenské strany sáhl do nebe a jsou nepromiřitelné. Avšak dr. Sokol zde vzal prádo svých rukou a učinil to, co lze zákonem nesmí učinit, to jest, právo znásilnil.

NÁZOR

hl by ve své funkci přežít ve gující demokracii? Chápeme, je to právní stát?

ozoruhodnou pikantností našeho dnešního dne je, že za největší bojovníky proti bývalému alitarismu se profilují lidé, kteří s ním léta dobře vycházeli. Živili se advokací, přežívali v úřadu stran, kolaborujících s nacisty, volili, chodili manžovat a bez odporu podepisovali Samoděržavné kdekjaký pask. Vzpomeňte na Antichartu v roce 1977. Podepsalo ji půl hektaru umělců národních a několik hektarů umělců obyčejných a sloužilých. Morálka a mravnost některých z nich již opět odšli do kouta jako nepotřebný instrument a jejich jména se objevují kupodivu, avšak nepřekva-

živě pod podpurnými rezolucemi dopisu dr. Sokola. Nezkoumejme zde, co bylo od nich upřímné: zda podpisy pod Antichartu a jejich rozhořčení nad chartisty, či dnešní stanoviska. Vážnější je jiná věc. Jako špatná pastýřka vodou národ na vyprahlá pastvíska bezzákonnosti a nemorálnosti. Bohužel, nikdy u nás nebyla opuštěna. Vzpomeňte nedávnou historii. Když komunisté zabíjeli dr. Horákovou, opatřili si k tomu souhlas národa. Rezoluce byly desetitisíce. Když věšeli své rivalizující soudruhy, nikdo nebyl s to ani zpracovat lavinu rezolucí, volajících: uktřizovat! Když rušili církevní řády a biskupy v monstrprocesech odsuzovali na dvacet pět let, opět nechyběl souhlas rezolucí. V nepravém státě stačí hodit udičku, mlčenlivé ryby se ohlásí souhlasným rykem. Ceho jsme svědky dnes? Zakotvila morálka a mravnost mezi námi?

Tři otázky, tři odpovědi. Ještě je čas o nich diskutovat, ještě je čas si uvědomit základní pravdy. Federální shromáždění je odpovědné lidu, nemůže úradek činit v tajnosti. Vláda a každý její ministr je odpovědný parlamentu. Výkon práva nepatří do rukou jedince. A morálka a mravnost je věcí každého z nás.

□ JIŘÍ HANÁK

Gazety Wyborcza Jerzyho Jachowicze. Při úniku před požárem musela rodina vyskočit z 2. patra. Manželka novináře zahynula, dcera je hospitalizována s těžkým zraněním páteře. Jachowicz se specializoval na otázky bezpečnosti a armády a je autorem četných článků, které demaskovaly činnost tajné bezpečnosti. Podezření na atentát je nesporné. Podle mluvčího ministerstva vnitra bylo zahájeno vyšetřování, o němž je předseda vlády Mazowiecki kontinuálně informován.

Zprávu nám telefonicky sdělil v neděli večer redaktor listu Gazety Wyborcza Andrzej Jagodziński.

POZNÁMKA: lustrace

V poslední době se to slovo vyskytuje až příliš často v novinách, ale ještě více v projevech úřadů a nevdaných. Zvláště pak ve spojitosti s ministerstvem vnitra — že někdo někoho lustroval příliš a bez souhlasu či naopak nelustroval vůbec, ať měl.

Podle slovníkového výkladu lustrace znamená výpis údajů z pozemkových nebo jiných úředních knih, případně též z obchodního rejstříku. Poslední výraz bude asi nepřesnější, jde totiž o zjišťování, kdo byl ve styku s všeobecně známými Státní bezpečností, nikoli v trpném slova smyslu, nýbrž co pro ni vykonával a kolik za to bral. Prostě, jak se který občan takovou prací zkompromitoval a čeho se teď právem bojí.

Náš parlamentní zpravodaj mi svěřil, že po schůzi parlamentu, který minulý čtvrtek uzavřel před novináři dveře, dostal strach. Ani se mu nedivím, ale jeho strach z odvety temných sil je nicotný ve srovnání se strachem těch, kteří musí mít přímo hrůzu, co se na ně z archivu Bezpečnosti může vyvalit. A to je podle mne hlavní důvod, proč dal ministr Sacher různé spisy do trezoru a proč se parlament před veřejností uzavřel. Ale tím oba — ministerstvo i parlament — jen potvrdily podezření, že něco nevoní v jejich útrobách.

Jsou-li takové důkazy, byl už asi hodně prohledán několikaměsíčním působením jejich původců, stejně jednou vyjdou najevo. Lze jen litovat, že ministr není v tomto případě zcela nestranný, neboť tak důležitý resort byl ještě před volbami, ne dost uvážlivě, svěšen zástupci jedné z kandidujících politických stran. Lustrace totiž znamená také kulturní očistování, spojené s přinášením obětí, na niž kulturní nečistota přechází. Sotva tu půjde o oběť vlastní, takový altruista se po tolika letech morální devastace bude mezi námi těžko hledat.

□ JIŘÍ RUML

čno až zataženo, na přehánky. Nejvyšší 11 až 15 st. C., kolem 7 st. C. jihovýchodní vítr 5

lit

si o velikonočních prázdninách, především od té doby, když zas nějak tom netoužil, možná teprve druhý rok po válce.

Na letní bydlení do té doby jsme tam byli, takže je musíme vyjet 11. srpna a obdělávat všechna zázemí.

sem nedostal. V době LN dostáváš ce na rohu nic špatného nic LN

1 (39), úřednice Lidové noviny, když jdu do školy.

erie do tranzitace prodejna lhaté, hlavně jakou. Na jízlivý městy už nevybez stopy politicky odvážl: nejmlší měsíc

thu Machalíkovi starých porcí Slaný řád lam v suplíku

padení mého nemanna ve navost místní vání útoku a případu, který v Benešově běžnou rvačkou náš le do značné který by se hodný k ná-

i jako člen ru OF v Ji-solidární se ašiml a dů-ouštění mjr. pro výstra- a ve velitel-ří zůstávají bory FS. Například 15. března přijaly usnesení s požadavkem doředit platovou otázku příslušníků Státní bezpečnosti. Tím, že se v této otázce nic neřešilo, vyplácí stát asi 40 miliónů měsíčně těmto příslušníkům, kteří mají pozastavenou činnost. Platný zákon rovněž umožňuje zprostit vý-

Interpelace Parlamentní souboj Lis-Sacher

Nikomu již u nás stromy do nebe neporostou — to je asi hlavní poznatek, který nezapomenutelně získal ve čtvrtek večer z jednání snemoven Federálního shromáždění. Ve své interpelaci adresované přítomnému federálnímu ministru vnitra tam poslanec Ladislav Lis hovořil konkrétně a adresně o nedostatečném sortu, který v minulosti byl hlavním oporou totalitní moci. A ministr Richard Sacher odpověděl. Oba veřejně, aby se vystavili soudu našeho nejvyššího zastupitelského sboru. Na něm je, aby posoudil, zda výtky bezpečnostních a branných výborů (Ladislav Lis je předsedou tohoto výboru Sněmovny národů) určené ministrovi Sachrovi jsou oprávněné či ne.

Z interpelace poslance Lise

Pan ministr Sacher se snaží v rozhovoru pro Lidovou demokracii přirovnat dnešní situaci na federálním ministerstvu vnitra k situaci na stejném ministerstvu v roce 1948. Domnívá se proto, že demokratický vývoj v naší zemi je ohrožen a že můžeme pro hospodařit mnohé z toho, co jsme sametovou revolucí získali.

Podobný názor mám i já, ovšem s tím rozdílem, že naše demokracie — jak se jeví — je ohrožena zejména bývalou nomenklaturou, která dosud zaujímá klíčové postavení v bezprostřední blízkosti ministra a požívá jeho důvěry.

Téměř za čtyři měsíce pan ministr neučinil téměř nic pro čistotu Sboru národní bezpečnosti, pokud k tomu n-byl dotlačen pracovníky občanských a prověrkových komisí. Snomy Občanských fór, postoje veřejnosti a brannými a bezpečnostními výbory sněmoven FS. Například přístup pana ministra k bývalému prvnímu náměstkovi generálu Lorencovi. Nejprve ho jmenoval svým konzultantem, pak mu nabídl dobře placené místo v zahraničí.

Situaci na federálním ministerstvu vnitra se několikrát zabyly branné a bezpečnostní výbory FS. Například 15. března přijaly usnesení s požadavkem doředit platovou otázku příslušníků Státní bezpečnosti. Tím, že se v této otázce nic neřešilo, vyplácí stát asi 40 miliónů měsíčně těmto příslušníkům, kteří mají pozastavenou činnost. Platný zákon rovněž umožňuje zprostit vý-

konu služby ty příslušníky, kteří se stali důvodně podezřelými, že porušili povinnosti závažným způsobem. Mohli tedy být zproštěni výkonu služby zejména náčelníci všech stupňů v počtu 1000 až 1500 lidí, zejména ti, kteří se podíleli na řízení státobezpečnostní práce a kteří mimo jiné po 17. listopadu se zúčastnili u skartaci spisů ministerstva vnitra. Zatím však bylo zproštěno výkonu služby 23 náčelníků vnitřního zpravodajství. Žádné z doporučení výborů nebylo důsledně realizováno.

Pan ministr Sacher se někdy vyjadřuje velice obecně. Sděluje nám některé skutečnosti, které však neříká celé — jako například včerejší improvizované tiskové konferenci, zde v budově parlamentu. Říká tedy polopravdy. Jde například o lustrování — tj. zjišťování osobních údajů, které údajně nařídil ředitel Úřadu na ochranu ústavy a demokracie dr. Formánek, na jehož bedra pan ministr klade odpovědnost za tuto akci vcelku. Or však jde? Jde o lustraci, tedy zjišťování osobních důkazů poslanců FS, k čemuž dal osobní příkaz pan ministr Sacher — tj. lustraci všech nás, zde přítomných i nepřítomných.

Chci připomenout, že tuto lustraci prováděl nepověřený příslušník StB pod vedením mjr. Novotného. Pan ministr odůvodnil lustraci zákonodárných sborů tím, aby nebylo zneužito evidencí ze strany Úřadu na ochranu ústavy a demokracie v politické oblasti.

Ve skutečnosti byly tyto materiály v rukou mjr. Novotného od 16. března do 2. dubna t. r. Teprve 2. dubna byl vydán písemný rozkaz ministra vnitra zajišťující tyto materiály ve zvláštních trezorech.

Z odpovědi ministra Sachra

Osoby, které mi jsou doporučovány, u mne manipulují brannými a bezpečnostními výborem. Celková strategie spočívá jednak v ovládnutí federálního ministerstva vnitra, jednak v paralyzování bezpečnostního aparátu, ale i vlády. Musím prohlásit, že po svém jmenování do funkce jsem neměl možnost si vybrat své náměstky a pokud tyto náměstci neplní úkoly a dané zaměření, tak nemám ve smyslu platných předpisů reálnou možnost je odvolat. Situace zašla až tak daleko, že

jeden z náměstků, který prokazatelně není schopen plnit zadané úkoly, mě v tisku otevřeně napadá, uměle staví věc do polohy sporu ministra se všemi náměstky, náměstci ministra pořádají tiskové konference, tajně poradují a obdobně.

Není v mé kompetenci posuzovat odpovědnost osob, které mi jsou doporučovány a které v posledních letech se podílely na vytváření těchto struktur, které nazýváme totalitní. Rozhodně si však jsem jist, že tyto lidé nemají v žádném případě morální právo diktovat svoji vůli a požadavky a řečneme i kádrovat lidi na vnitru.

Rovněž práce prověrkových komisí směřuje k vytváření podmínek pro faktické zneschopnění činnosti bezpečnostního aparátu. Činnost prověrkových komisí byl pověřen pan náměstek Procházka. Činnost prověrkových komisí vede k tomu že jsou často odborníci nahrazováni některými kariéristy a komise často pracuje i na subjektivním principu a je znemožňováno jakákoliv objektivní posuzování věcí.

Když jsem zjistil, že ředitel Úřadu na ochranu ústavy a demokracie se místo na výstavbě koncepční práce tohoto úřadu soustřeďuje na lustraci a zjišťování konkrétních údajů k jednotlivým osobám — a to nejen v operativní evidenci, ale v operativním archivu a zjišťoval poznatky k osobám pracujícím v citlivých politických funkcích v blízkosti významných politických činitelů — a já jsem o těchto lustracích nevěděl, ani jsem nebyl seznámen, že z mého ministerstva vycházejí tyto poznatky směrem k určitým osobám, uvědomil jsem ředitele Úřadu, že tento postup není možný a zakázal jsem to. Nechal jsem vybrat všechny karty vás, poslanců, stejně tak jako jsem nechal vybrat všechnu evidenci v operativním archivu a tyto karty a tuto operativní evidenci a operativní archiv jsem nechal uzavřít do trezoru tak, aby nebyl nejen právně, ale aby nebyl tento materiál ani fakticky fyzicky dosažitelný, protože jsem se domníval, že za určitých okolností by skutečně mohlo dojít k politickému vydírání a politické struktury.

Klíče od tohoto trezoru mám prosím zde, jsou zapечатěny a já beze všeho o tento přístup k materiálům vůbec neusiluji.

Možná, že v tomto resortu bylo vykonáno málo. Pokud se týká výměny pracovníků, z náčelníků správ federálního ministerstva vnitra — ze starých náčelníků — zůstali v podstatě jen tři: náčelník sportovní, náčelník stavební a náčelník pasů a viz.

PŘ

SV kosio přech jednu ku na ni čt ho v Zdeně Mich. cestov Mezin kteréh oficiál ska. P ce byl kazem

DEM

Prvním práce i úpdku tlt lásk národu úkol m společn všichni tit prác zvednou ku je ú

CHAR

— vzpoi výročí PAVLA tragická vůle vid ho touha nadřazen cí a jeho ástupnost násilné r k těm po ti, které naši budo

CHAT.

brutálním potlačení obyvatelst test oznár mu tajem strany Gr SVOBODN TVZENÍ e strantům otravných vové par pouhý vým:

RUDE PĚ

venské veř va a huma: svého mluv nost výbori nšho řádu, clativami, k poru a odr Se členy tčc nat jako s jako s útva

Celuspoleč

SNB se kon jednotlivců znamenání - a medaile z vlasti a Za jim propůjčil

Dialog ano

Je to správně hradně souh hledisek — s O „dialog“ u: desátých lete: tisocialistický čtenáři). Mil Pionýrské org ským vedoucí nit, že v léto jedny děti. A) naše péče. Sa

SLOVO

ystěhovat

avském ná-
reurný do-

však ho ihned rázně okomentoval redaktor Svobodného slova

nom. jak je už dál řešit nemůžeme, chceme-li se začít považovat za právní a demokratickou společnost. Nesmíme totiž zapomínat, že stejné zákony, stejná prá-

může být těžhotná jenom částečně. Prostě není-li demokracie pro všechny, pak to není demokracie.

Ať se nám to líbí nebo ne...

něm pořadí. Na druhé straně nelze přehlédnout, že naladění veřejnosti na záruky sociálních jistot včetně toho, že více než polovina občanů se přiklání k považovanému řešení ekonomických změn v sobě zahrnuje i letité svyvy, že žít se dá i na úkor budoucnosti. Je to fakt, kterým lze jistě šikovně manipulovat v předvolebním boji, a nahledneme-li zkrátka do některých volebních programů, nejsou od toho rozhodně daleko. Aniž bychom chtěli zlehčovat osobní obavy u těch skupin občanů, které jsou nejzranitelnější, jako jsou rodiny s více dětmi nebo důchodci, jde o problém, který nerozpozná nic jiného než skutečné nastolení nových pořádků, v nichž právo pro všechny a odpovědnost pro každého budou lícem a rubem téže ryzí mince. Snad ani ono uvažované pořadí nových zákonů není otázkou nejpodstatnější, pokud náš parlament bude pracovat tak rychle, jak situace vyžaduje a jak bychom měli všichni. A také načisto...

□ (bed)

Rychlé sanitky

Ke 14 vozům rychlé zdravotnické pomoci typu Mercedes 285, určených především pro horské terény, které již plní v Československu svou službu, přibudou další. 120 milionů devizových korun je hodnota 88 vozů typu Renault Master T 35, jejichž přesímka od francouzské firmy Sanicar včera začala. Pro české zdravotnictví je určeno 88 těchto automobilů

a budou podle potřeb rozděleny do všech krajů ČR. Vůz splňuje požadavky na tzv. nemocnici na kolech, téměř dvě třetiny jeho ceny tvoří zdravotnická technika, k níž patří na naše přání infúzní pumpa, elektrookardiograf, reuscitační přístroj, dýchací přístroj pro dospělé i pro děti atd. Interiér má speciální nábytek, klimatizaci, rozvod kyslíku, pět zásuvek na různá elektrická napětí apod. Cena kompletního vozu je 1 200 000 Kčs.

Dovoz vozů rychle zdravotnické pomoci byl nutný, neboť odpovídající vůz zatím není čs. automobilový průmysl schopen dodat.

• Novou mimofádnu a zplnomocněnou velvyslankyní Československa ve Varšavě jmenoval prezident Václav Havel paní Markéta Flialková.

• Blahopřejný telegram novému premiérovi Řecké republiky Konstantinos Mitsotakisovi k jeho jmenování do funkce poslal předseda federální vlády Marián Čalfa. Při stejné příležitosti blahopřál místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier ministru zahraničních věcí Antonisu Samarasovi.

• Ministr zahraničních věcí japonska Tarō Nakajama navštívil Československo na pozvání místopředsedy naší federální vlády a ministra zahraničních věcí Jiřího Dienstbiera ve dnech 2.—3. května.

• Vládní návrhy federálních zákonů o bytovém, spotřebním a jiném družstevnictví o o Čs. akademii věd projednali včera v Praze členové výborů České národní rady. Odpoledne informoval členy zdravotního a sociálního výboru ČNR vedoucí oddělení epidemiologie ministerstva, zdravotnictví a sociálních věcí ČR G. Walter o opatřeních proti AIDS a jeho rozšiřování.

• Generální rada čs. konfederace odborových svazů přijala stanovisko k vládnímu návrhu zákona o státním podniku před jeho projednáním ve Federálním shromáždění. Vyslovuje nespokojenost s předchozím projednáním s odbory a nesouhlas s vypuštěním samosprávného typu podniku z tohoto návrhu. Žádá FS, aby návrh v předloženém znění nepřijalo a vrátilo jej vládě k dopracování.

• Rakuští turisté podle informace na Jihočeském KNV v Českých Budějovicích naše přísněná celní opatření respektují. To samé ale nelze říci o jugoslávských a polských občanech.

• Skupinu 40 Turků zadrželi včera příslušníci svazku Pohraniční stráže Domažlice při pokusu ilegálně přejít hranice do SRN. Podobné pokusy se nyní opakují. Cizinci z tzv. třetích zemí hledají způsob, jak se dostat do SRN, když jim západoněmecká ambasáda odmítá vydat vstupní vízum.

ozbrojených oddílů con uskutečňuje jen velmi Malá část kontras síla složila, většina se vše získat čas. Při poslední ní v Managu delegace požadovala, aby před jzbrojením byla Nikaragá litarizována. Zdá se, že nebudou složeny před nem, dnem inaugurace i zidentky, jak předpokláda. To vytváří nebezpečí: odstupuující prezí tega navrhuje, aby kvůli cím kontras byl nástí dentky Chamorrové d odložen.

Ekologie ve Washington

Zástupci západoevropských států na washingtonské konferenci o problematice skleníkového efektu prodobrili strategii úterního projevu prezidenta a postoj USA, jenž dává možnost dalšímu výzkumu mezi ekonomickým a oteplováním zemské Americký ministr James Watkins uvedl, že trvat až pět let, než se připraví vypracovat snížení emisí CO₂, která zejména spalováním uhlíka více přispívá ke skleníkovému efektu. Nizozemský ministr vodního prostředí Heerharka konstatoval, že odkládání opatření ke snížení emisí CO₂ a dalších plynů zvýší konečné náklady skleníkovým efektem. Předseda polské vlády Andrzej Giermek upozornil na ekologickou situaci v střední Evropě a na potřebu pomoci při zavádění opatření k ochraně a rozvoji přírody.

Ministr Sacher vysvětluje

Před zahájením schůze FS se nečekaně dostavil do tiskového střediska federální ministr vnitra Richard Sacher. Reagoval na spekulace a dohady, které se objevily v tisku v souvislosti s jeho údajným odstoupením z funkce.

Rekl, že je mu vytýkáno pomalý postup při reorganizaci resortů, lustrace (prověřování) poslanců parlamentu a spor mezi ním a jeho náměstky. „Toto ministerstvo,“ uvedl, „je mocenská více než obdobná ministerstva ve kterékoliv jiné zemi, protože je považován za základní formování struktur. Všechny epizody napadně připomínají únor 1948 kdy se akce rozvíjely na základě nesouhlasu ministra a důstojníků. Tohle už jsme v podstatě zažili.“ Ministr Sacher dále uvedl, že nelze nahradit současnou StB příslušníky StB z 50. let. Proto jsme revoluci nedělali, zdrazil.

Na otázku, proč bývalí členové StB jsou nadále příslušníky SNB, odpověděl, že složky StB byly zrušeny. Lidé z nich byli převedeni do záloh. Jiný zákoník přístředek neexistuje. „Již koncem února jsem branně bezpečnostním výborům FS předložil návrh novely zákona o služebním poměru, kterou se zkracuje doba, kdy musíme příslušníkům v zálohačích na dobu půl roku vyplácet mzdy a poskyto-

vat další výhody. To dnešního dne nebyla tato novela projednána. Zpoždění proto není na mé straně. Nemohu přijmout princip, který uvádí např. pan Oldřich Hromádka a další, že StB byla zřejmě zločineckou organizací a tudíž je nezbytné všechny okamžitě propustit bez náhrady.“

Obavy veřejnosti, že bývalá StB může dále ještě přivodit zvrát současněho vývoje v Československu komentoval tak, že prováděním úkolem ministerstva je vytvářet akceschopnou strukturu, která bude schopna paralyzovat tyto jevy. Lidé zapomínají, že ne všichni se současným vývojem souhlasí. Mnozí přišli o výhodná zaměstnání a privilegia. Ti nebudou nikdy zvedat ruku pro revoluci. Nechat těmto lidem možnost, aby si dělal, co chtějí a intrikovali, by bylo z mé strany krajně nezodpovědné, řekl ministr Sacher.

K tajnému odposlouchávání občanů uvedl, že nechal udělat seznam zastupitelských úřadů, kde je instalováno odposlouchávací zařízení. Není ovšem již v činnosti. Existuje také seznam odposlouchávacích soukromých bytů. „Postupně budeme náměstky navštěvovat a informovat je o tom, kde mají zařízení namontováno a budou-li chtít, odmontujeme ho. Nikdo nemusí mít obavy, že zařízení využijeme.“

Na dotaz ČTK, jak je to s lustrací poslanců FS, ministr Sacher řekl: „Chtěl bych na tuto otázku odpovědět parlamentu, neboť očekávám, že mi bude vyslovena otázka důvěry či nedůvěry. Po dobu mého působení v resortu jsem zjistil, že ředitel úřadu ra ochranu ústavy a demokracie Zdeněk Formánek nemohl lustrat celé soubohy osob a zjišťovat, kdo je kdo a zda-li má s ministerstvem vnitřní spojení. Obvykle se prověřují osoby proto, abychom věděli, zda nejsou zapleteny do nějakých machinací se zahraničím apod. Když jsem zjistil, že chce začít lustrat také poslance FS a zjišťovat, kdo je v jakém vztahu k ministerstvu vnitra, řekl jsem — tak a dost. Všechny tyto lustrace a jejich výstupy z mého resortu byly prováděny bez mého vědomí. Proto jsem okamžitě zakázal a zablokoval veškeré lustrace a všechny karty a svazky vztahující se k poslancům jsem vyjmul a nechal uzavřít do trezoru. Jsou naprosto nepřístupné a nelze politicky zneužít men některých poslanců, kteří měli co do činnosti s MVD.“ Na upřesňující otázku, zda fakticky existují rozpor mezi ministrem a jeho nejbližšími spolupracovníky, odpověděl, že žádá odvolání dvou náměstků — Jaroslava Procházků a Viliama Ciklaminiho.

Černobyl po čtyřech letech

Znovu a znovu jsou publikovány případy zločinů, ně předpisů radiace, falšování údajů o zdravotnické pomoci v neposlední řadě i vání pravidel vyplácení, konstatovali na ni členové kolegia SSSR, kteří se zabývali zákona o likvidaci várie jaderné elektrárny. Dokreslili rázek situace čtyři vřil.

Jen za poslední roku bylo zaznamenáno několik nových případů zločinů v okolí reaktoru, zejména zločinů kolem elektrárny majetek, v 60. letech zahájeno trenín stápní do objektů ležícího v okolí reaktoru. Vyskytly se případy, kdy kolchozari valy ozařeny doba odprodat jej státu. Snahy o vývoz nio železného železa podle údajů Státi SSSR pro hydrometeorologii, na níž je